

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

7-8

Sarajevo

juli-august 2022.

VOL. LXXXIV • Str. 623-772

U ovom broju pišu:

Almir Fatić • Hikmet Karčić • Adis Sultanović • Asmir Crnkić •
Sumeja Smailagić • Damir Babajić • Hadžem Hajdarević

| Sadržaj

Uvodnik

629-642 Mustafa Prljača • Bukte ljudski porivi, bukti Priroda

Tefsir

631-642 Almir Fatić • Sura el-Gāšije: svepokrivajući događaj

Aktuelne teme

643-652 Hikmet Karčić • Tri faze "čišćenja": zločini i odgovornost

Kulturna baština

653-664 Adis Sultanović • Imamska služba u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na period od 1945. do 1971. godine

665-680 Asmir Crnkić • Musalle: džamije pod vedrim nebom

Eseji

681-700 Sumeja Smailagić • Percepcija dostojanstva u islamskom pravu

Pogledi

701-714 Damir Babajić • Patnja, smrt i socijalna dimenzija smrti

Nove knjige

715-722 Hadžem Hajdarević • Život isprepleten trajnim iskušeničkim
mozaicima

Službeni dio

725-763 Aktivnosti Vijeće muftija

764-771 Aktivnosti Rijaseta

البلاغ

مجلة المشيخة الإسلامية
في البوسنة والهرسك

٨-٧

سرايفو
يوليو - أغسطس عام ٢٠٢٢
السنة ٨٤ • الصفحات ٧٧٢ - ٦٢٣

فهرست

كلمة المحرر

٦٤٢-٦٢٩ مصطفي برلياتشا • نيران الإهواء البشرية تلتهم الطبيعة

موضوعات عقائدية

٦٤٢-٦٣١ آلمي فاتيتش • تفسير سورة الغاشية

موضوعات راهنة

٦٥٢-٦٤٣ حكمت كارتشيتش • ثلاث مراحل «التنظيف»: الجرائم والمسؤولية

تراث ثقافي

٦٦٤-٦٥٣ آدس سلطانوفيتش • وظيفة الإمام في البوسنة والهرسك بلحة خاصة إلى الفترة ما بين ١٩٤٥ و١٩٧١م
٦٨٠-٦٦٥ آسمير تسرنكيتش • المصليات - المساجد في الهواء الطلق

مقالات

٧٠٠-٦٨١ سمية سمايلاغيتش • مفهوم الكرامة في الشريعة الإسلامية

نظرات

٧١٤-٧٠١ دامر بابايتش • العذاب والموت ويعدهما الاجتماعي

كتب جديدة

٧٢٢-٧١٥ **حاجم حيدارفيتش • حياة مشبكة بفسيفسات البلاء الدائمة**

رسميات

٧٦٣-٧٢٥ **لجنة المفتين للمشخة الإسلامية**

٧٧١-٧٦٤ **نشاطات الرئاسة**

| Contents

Word of the editor

629-642 Mustafa Prljaca • Human Urges Flare up, Nature Flares up

Aqaid

631-642 Almir Fatic • Surah Al-Ghāshiyah: The All-Encompassing Event

Current Themes

643-652 Hikmet Karcic • The Three Phases of “Cleansing”:
Crimes and Accountability

Cultural Heratage

653-664 Adis Sultanovic • Imam Service in Bosnia-Herzegovina with Special
Reference to the Period from 1945 to 1971

665-680 Asmir Crnkic • Musallahs - “Mosques” under the Open Sky

Essays

681-700 Sumeja Smailagic • Perception of Dignity in Sharia (Islamic Law)

Views

701-714 Damir Babajic • Death and Its Social Dimension

New Books

715-722 Hadzem Hajdarevic • Life Intertwined with a
Permanent Ordeal Mosaic

The Official Part

725-763 Activities of the Council of Muftis

764-771 The Activities of Riyasat

Bukte ljudski porivi, bukti Priroda

Ispratismo još jedno vruće ljeto. Iza nas ostadoše brojni požari, spaljene šume, uništeni usjevi. Ali iza nas ne ostade i žestina, ni rasplamsali ljudski porivi. Oni jednako plamte i traže svoje ispoljavaje. I oni su vatra i kada buknu proizvode štetu nesagledivih razmjera, prave pustoš, razaraju društvene zajednice i uništavaju živote.

U suri Merjem Uzvišeni Allah ljude podsjeća na niz vjerovjesnika, potomaka Ademovih i onih koji su sa Nuhom u Lađi nošeni, i potomaka Ibrahimovih i Israilovih, i drugih koje je On uputio i odabrao, osvježava uspomenu na njih koji su Božiju Vjeru držali visoko i ravnali se po Božijoj Uputi, živjeli u miru sa Prirodom i njegovali prijateljstvo i milost, da bi potom rekao: *A njih smijeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama pođoše; oni će sigurno zlo proći.* (Merjem, 59) Izraz *salat* (namaz, molitva), s obzirom na njegovo etimološko ishodište, sadrži i značenje veze (*siletun*), povezanosti čovjeka s Bogom. Prema tome, onaj ko je u molitvi, on je u duhovnoj konekciji s Bogom. Molitva ima svoj už i širi smisao. Už podrazumijeva obrednu radnju koju su ljudi dužni izvršavati kako bi održavali tu vezu, kako ne bi došlo do njenog pucanja. U širem smislu, sve što čovjek radi u ime Boga - a što je Njemu drago i čime je zadovoljan - također ga povezuje s Bogom. U tom smislu čovjekov život može sav biti molitva.

Kur'an insistira na njegovanju te veze i za to obećava lijep život još na ovome svijetu (En-Nahl, 97), dok je za odstupanje od Božije upute na mnogim mjestima kazao da ostavlja ružne posljedice još na ovome

svijetu. Također navodi da su, zbog svog odstupanja s Njegovog Puta mnogi narodi iskusili strašnu sudbinu i skončali u nekoj žestini. Njih nekoliko spominju se po imenu. Ako bismo dublje sagledali uzroke zbog kojih su ti narodi doživjeli takvu sudbinu, ustanovili bismo da su svi odreda stradali zato što su se, umjesto za razumom i Božijom Uputom, povodili za svojim porivima. Svi uništeni narodi su, dakle, stradali usljed erupcije nekog ili svih poriva u njihovoj zajednici.

U suri El-Hidžr (44. ajet) Kur'an navodi da Džehennem – konačno stjecište ljudskih poriva – ima sedam vrata i da će na svaka od tih vrata dio ljudi unići. Učenjaci su kazali da svaki čovjek u sebi nosi klicu sedam velikih napasti, pa ako neka od njih proklja u srcu njegovom i tu proključa i razbukti se, ona čovjeka sili da radi djela koja ga vode prema jednim od tih vrata. Te napasti su, dakako, ljudski porivi: pohlepa, strast, mržnja, zavist, zloba, bijes i oholost. Oni se drže pod kontrolom kad se poštiva riječ Stvoritelja Svijeta. Kad se ona odbaci i prekine se veza sa Njim, tada se razbuktavaju i dobijaju na žestini. I vode ka žestini.

Interesantno je da muslimanski autori i početke duhovnog zastranjenja ljudi i skretanja u politeističke vode vezuju za strast, a ne za nešto drugo.

Radovi koje donosimo u ovom broju na tragu su podsjećanja čovjeka na ovu istinu. Oni su i implicirani poziv da se čovjek podsjeti na pravac kojim treba da hodi, da se učvrsti veza sa Dragim Bogom, kako bismo izbjegli zahuktavajuću žestinu i jaru koje nas svakodnevno zapljuskuju i prijete, i snažno vuku prema džehennemskim vratima.

Mustafa Prljača

Sura el-Gāšije svepokrivajući događaj

Almir Fatić

redovni profesor tefsirskih predmeta na fakultetu islamskih nauka univerziteta u sarajevu
e-mail: almirfatic75@gmail.com

Sažetak

U radu se, metodom ajet po ajet, tumači 88. kur'anska sura El-Gāšije, koja ima 26 ajeta. Objavljena je u Mekki onda kada je Muhammed, a.s., javno počeo pozivati u islam, a Mekelije ga odbile.

Glavna tema sure El-Gāšije jeste podsjećanje na onosvjetsku kaznu onih koji poriču Istinu na oome svijetu i podsjećanje na blagodati koje će biti dodijeljene iskrenim vjernicima.

Ključne riječi: *El-Gāšije, Svepokrivajući događaj, 88. sura, tefsir*

Uvod

El-Gāšije je 88. kur'anska sura, koja ima 26 ajeta. Objavljena je u Mekki i oko toga nema razilaženja među komentatorima Kur'ana.¹ Naziv je dobila po riječi *el-gāšije* (الغاشية), koja se spominje u njezinu prvom ajetu. Spada u red ranih sura koje su se objavile Muhammedu, a.s., onda kada je on počeo javno pozivati u islam, a Mekelije ga nepromišljeno odbile. Da bismo razumjeli rane mekanske sure, potrebno je imati na umu

¹ Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḥarrar al-waǧīz fī tafsīr Kitāb al-'azīz*, Dār al-kutub al-'ilmiyya, Beirut, 2001, 5/472.

činjenicu da su se one uglavnom fokusirale na tevhiđ (vjerovanje u jednog Boga) i na Ahiret, a i jedno i drugo Mekelije su to tada odbile.²

Glavna tema sura El-Gāšije jeste podsjećanje na onosvjetsku kaznu onih koji poriču Istinu na ovome svijetu i podjećanje na blagodati koje će biti dodijeljene iskrenim vjernicima. Ova tema se izlaže u sklopu sljedećih cjelina:

1. objašnjenje kazne poricateljima Istine (2-7);
2. objašnjenje nagrade vjernicima (8-16);
3. ukazivanje na kosmičke dokaze koji govore o jednosti Stvoritelja i Njegovoj moći (17-20);
4. podsjećanje na konačni povratak čovječanstva Stvoritelju i na Dan velikog obračuna (21-26).

Pošto prethodna sura El-E'alā govori o vjerniku i nevjerniku, odnosno o Džennetu i Džehennemu, na sažet način, u suri El-Gāšije oni se detaljnije opisuju. Ovo je aspekt kontekstualne povezanosti ove dvije sure. U prilog te povezanosti spomenimo i to da se u komentarima Kur'ana i hadiskim zbirkama navodi da je Muhammed, a.s., na bajram-namazima i na džuma-namazima učio te dvije sure (Imam Ahmed, Muslim, Ibn Kesir).

1. Hel etāke hadīsul-gāšijeh (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ)

Da li je do tebe stigla vijest o Svepokrivajućem događaju? – Svevišnji se ovdje direktno obraća Muhammedu, a.s. (s obzirom na zamjenicu *ke* u *etāke*) i pita ga da li je do njega stigla vijest o *el-gāšijeh*. Ovim obraćanjem Poslaniku, a.s., Svevišnji obavještava i upozorava poricatelje Istine o jednom neminovnom događaju. Ne radi se ni o kakvoj kritici samoga Poslanika, a.s., jer upozorenje sadržano u ovom pitanju nije upućeno njemu već onima koji njega ne slušaju.

Prema većinskome mišljenju mufessira, *el-gāšije* je jedno od imena za Sudnji dan,³ koji podrazumijeva urušavanje vidljivog poretka stvari, proživljavanje umrlih, Dan suđenja i dodjeljivanja nagrada ili kazni. Glagol

2 Mawdudi, *Tafhim al-Qur'an*, <https://www.englishsirs.com/Quran/88/index.html>.

3 V.: Al-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wīl āy al-Qur'ān*, Dār al-salām, Cairo, 2007, 10/8599; Al-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, Dār al-ma'rifa, Beirut, 2005, 1196; Al-Rāzī, *Mafātīḥ al-ġayb*, Dār al-fikr, Beirut, 1981, 31/229; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, Dār l-hadīṭ, Cairo, 1996, 20/29; Al-Bayḍāwī, *Anwār al-Tanzīl wa asrār al-ta'wīl*, Dār al-rušd, Beirut, 3/526.

etā (أَيَّ) znači *doći* ili *stići* i koristi se za označavanje dolaska nečega lakšeg, za razliku od glagola *džāʿe* (جاء) koji se koristi za označavanje dolaska nečega težeg, teškog, ogromnog.⁴ Ovdje se koristi *etā* jer je riječ o dolasku ili stizanju vijesti o događaju, što je mnogo lakše od dolaska samog događaja.

Riječ *hadīs* (حَدِيثٌ) znači *događaj*, koji može biti poznat, tj. da se nedavno dogodio ili, pak, da se desio nekada davno pa kad se na njega neko podsjeti, to mu zvuči kao da se nedavno dogodio. U Kur'anu se Sudnji dan često spominje; na svakom mjestu opisuje se na nov način – kao da je riječ o novom događaju za koji prije nikada niste čuli.

Korijen *g-š-j* u Kur'anu se navodi na mnogo mjesta, a njime se označava da se nešto potpuno pokrije, ili da se prekrije. Ovdje se za Sudnji dan kaže da je on *el-gāšije*, tj. on će preplaviti cijeli kosmos, sve će njime biti *prekriveno*. Taj *Hadīs* (Događaj) zasjenit će svaku drugu brigu koju je čovjek imao; sve drugo će čovjeku postati nevažno.

2. Vudžūhun jevme'izin hāšī'ah (وُجُوهٌ يُؤَمِّنُ حَاشِعَةً)

Nekā lica će toga Dana biti ponizna – Riječ *vudžūh* (وُجُوهٌ) neodređena je i njome se označavaju neka *lica* (ili: neke *osobe*). Navode se *lica* jer je lice najuočljiviji dio ljudskoga tijela i po njemu se raspoznaje stanje i raspoloženje čovjeka, dobro ili loše, da li je imao dobar ili težak dan i sl. Riječ *jevme'izin* (يُؤَمِّنُ) navedena je prije riječi *hāšī'ah* (حَاشِعَةً) da bi se istaklo ili naglasilo da će posebno *toga Dana* neka lica biti *hāšī'ah*. Inače, vremenska odrednica u arapskom jeziku obično dolazi na kraju pa bismo, u tom slučaju, imali: *Vudžūhun hāšī'ah jevme'izin*.

Riječ *hāšī'ah* (حَاشِعَةً) znači *pokorna*, *ponizna* ili *skrušena*.⁵ Misli se na poniznost u smislu poniženja koje prouzrokuje veliki strah (*hašje*) i odražava se na udovima. Taj vidljivi strah na licu je jedno od najvećih poniženja koja se mogu dogoditi čovjeku.

4 V. šire Muḥammad Nūr al-Dīn al-Munaḡḡid, *Al-Tarāduf fi al-Qur'an al-karīm*, Dār al-fikr, Dimešk, 1997, str. 144-151.

5 Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 4. izd., El-Kalem, Sarajevo, 2017, str. 435.

3. ‘Āmiletun nāsibeh (عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ)

Napaćena, premorena – Riječ ‘*āmiletun* (عَامِلَةٌ) dolazi od ‘*amel* (عمل *rad*), a odnosi se na onoga ko je djelatan, ili ko je aktivan. Ovim nam se govori da će na Sudnjem danu, odnosno u Džehennemu, ljudi nešto raditi. Mufessiri navode da će *ta lica raditi* ono što će ih izmoriti: vući teške lance i okove, u kojima će trčati u Vatri, uspinjati se i spuštati po džehenemskim planinama i dolinama. S druge strane, iz hadisa saznajemo da će na Danu obračuna ljudi morati dugo stajati, tražiti spas, utočište i to će ih premoriti. Od ranih komentatora Kur’ana prenosi se da se riječ ‘*āmiletun* odnosi na one koji se na ovom svijetu nisu iscrpljivali i umarali u obožavanju Svevišnjeg Allaha.⁶

U tefsirima se navodi da je Omeru ibn el-Hattābu došao jedan monah koji je svoj život posvetio isposništvu pa je Omer tada počeo plakati. Kad su ga upitali zašto plače, izgovorio je: ‘*āmiletun nāsibeh*. Naime, taj monah se odrekao mladosti i iscrpio se u ibadetu koji mu neće biti primljen, pa je to Omera učinilo tužnim te je zaplakao.⁷

Nāsibeh (نَاصِبَةٌ) označava one koji su toliko umorni da jedva stoje na nogama ili njihovu krajnju iscrpljenost.

Lica opisana ovim svojstvima na Sudnjem danu suočit će se s posljedicam svoje nezahvalnosti Svevišnjem Allahu na ovom svijetu. Iscrpljivanje na ovom svijetu (na poslu, u karijeri, na putovanjima i sl.), u poređenju sa ovim što se ovdje predočava, jest, zapravo, odmor. Floskula koja se čuje: Ljudi se odmaraju kad umru – pogrešna je, jer tada, zapravo, počinje pravo iscrpljivanje i pravi umor!

4. Taslā nāren hāmijeh (تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً)

Pržena u vatri užarenoj – Glagol *salije* (صلي) znači *peći se, pržiti se, grijati se / na vatri*.⁸ Misli se na lica, što se sugerira glagolom *taslā* (تَصَلَّى).

6 V.: Ibn al-Ğawzī, *Zād al-masīr fi ‘ilm al-tafsīr*, Dār al-fikr, Beirut, 8/140; Al-Rāzī, *Mafātīḥ al-ğayb*, 31/152; Al-Bayḍāwī, *Anwār al-Tanzīl*, 3/526; Al-Šawkānī *Faḥ al-Qadīr*, Dār al-ma‘rifā, Beirut, 2007, 1614; Al-Šābūnī, *Šafīa al-tafsīr*, Dār al-Qur‘ān al-karīm, Beirut, 1981, 3/552.

7 Al-Qurṭubī, *Al-Ğāmi‘ li aḥkām al-Qur‘ān*, 20/30-31; Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur‘ān al-a‘ẓīm*, Ğam‘iyya iḥyā’ al-turāṭ al-islāmī, Kuwayt, 1996, 4/648; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur’ana*, preveo Nedžad Ćeman, Libris, Sarajevo, 2014, 6/366.

8 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 813.

Dakle, njihova lica će se prva suočiti s vatrom u koju će biti bačena i pržena, čime se ilustrira najgora vrsta poniženja. Iako je *taslā* u aktivu, ovdje se podrazumijeva značenje pasiva (tj. kao da je rečeno: *tuslā el-vudžūhu nāren*).⁹

Hāmijeh (حَامِيَّة) – užarena; od glagola *hamije* (حَمِيَ): *biti vruć* – jest pridjev od oblika vatra. *Hāmijeh* može značiti i *zaštitnika*, ili *čuvara* – od glagola *hamā* (حَمَى), čiji je infinitiv *himāje* (حِمَايَة): *zaštititi, odbraniti*¹⁰ – pa bismo u ovom slučaju imali i vatru koja nešto štiti ili sprječava, npr. da koža izgori u potpunosti, da se odmorite od boli koju osjećate i sl.

5. Tuskā min ‘ajnin ānijeh (تُسْقَى مِنْ عَيْنِ آيَةٍ)

Napajana s vrela uzavrelog – *Tuskā* (تُسْقَى) dolazi od *sikāje* (سِقَايَة), a što znači *dati nešto nekome za piće otvaranjem njegovih usta i ulijevanjem te tečnosti*. Ovdje se ponovo opisuju lica, čime se dodatno ilustrira strah i ponižavanje tih lica, tj. onih lica koja su nekada konzumirala haram. Nakon prženja lica – kao da to nije dovoljno! – navodi se *napajanje*, jer će ta nesretna lica tražiti olakšanje, a prirodno je da olakšanje dolazi od vode. I njima će biti dato “olakšanje” u vidu uzavrelog pića i to sa izvora (‘ajin). ‘Ajn (عَيْن) je *vrelo*, ili *izvor*, i ova riječ ima pozitivnu konotaciju: ‘ajin je i *oko* jer je uvijek vlažno, posebno kada plače; *hūrul-‘in* (حور العين) jesu *dženetske hurije*, lijepe na pogled. Onaj koji živi u pustinji pričinjava mu radost kad ugleda vrelo. Za trenutak pomislite da će im biti dato olakšanje, ali pridjev koji dolazi raspršuje tu nadu: *ānijeh* – od glagola *enā* (أَنَى) – kao pridjev oblikovan od imenice ‘ajin, označava *nešto što je doseglo krajnju tačku vreline i ključanja*.

6. Lejse lehum ta’āmun illa min darī’ (لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ)

I nema im druge hrane osim iz bodljikave biljke – Nakon spomena pića, spominje se hrana. Glagol *lejse* (لَيْسَ) koristi se samo u sadašnjem vremenu i ovdje se njime sugerira, iako ovo kažnjavanje nastupa tek u budućnosti, kao da su nevjernici već tamo i kažnjavaju se. Stavljanje *lehum* (لَهُمْ) odmah nakon *lejse* implicira da će za druge biti hrane, ali za ove – neće.

9 Ibn Hālawayh, *I’rāb ṭalātīn sūra min al-Qur’ān al-karīm*, Maktaba al-Azhar, s.a., str. 66.

10 V. šire Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 384-385.

Darʿ (دَرْع) vrsta je trnovite ili bodljikave otrovne biljke u Hidžazu, koju su Kurešije, kada je još zelena, nazivale *šibrik*, a kad se sasuši, postaje otrovna i tad se naziva *darʿ*.¹¹ S obzirom da je otrovna i da ima oštre i duge bodlje te da ružno izgleda, životinje izbjegavaju ispašu u njezinoj blizini. Jedina životinja koja je može jesti i pasti u njezinoj blizini jest deva (koja će se malo kasnije spomenuti u ovoj suri), što se ubraja u posebnosti ove čudesne životinje.

Slika koju sebi ovdje možemo predočiti je sljedeća: Poricatelji Istine u Vatri tumaraju za hranom, pronalaze *darʿ*, biljku u koju moraju ući da bi je jeli, a pri tome izbodeni bodljama i trnjem, kidani izvana i iznutra, što je prizor koji i životinje izbjegavaju na ovom svijetu. Poniženje nad poniženjem! Svevišnji ovdje, kao i drugdje u Kur'anu, navodi prizore strašnog kažnjavanja kako bi ljudi o tome razmišljali i, shodno tome, popravljali svoj život.

Interesantno je da se u Kur'anu spominju tri vrste hrane u džehenemskoj vatri. Pored ove riječi, *darʿ*, još se spominju: *zekkūm* (زَقْوَم) i *gislīn* (غَسَلِين *splačine*). Mufessiri su objasnili da su to različite vrste hrane za različite vrste nevjernika: nekima će biti dati *darʿ* – preciznije: ovdje se kaže da će jesti *iz darʿ* – a ne *darʿ*! – nekima *zekkūm*, a nekima *gislīn*.¹²

7. Lā jusminu ve lā jugnī min džū' (لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ)

Koja ne hrani niti glad utoljava – Ova hrana u sebi nema ništa hranjivo i premda će je poricatelji Istine nastavljati jesti, ona im glad neće moći utoliti. Znamo da na ovom svijetu hrana održava naše tijelo i utoljava glad – *darʿ* ne nudi ništa od toga.

Ovaj ajet je, prema tefsirima, odgovor poricateljima Istine u Mekki koji su, kad su čuli da će im u Vatri biti dat *darʿ*, sarkastički komentirali: “Dobit ćemo *darʿ* – pa to nije tako loše! I naše deve to jedu i time se debljaju i zdrave!”¹³

11 V.: Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/473; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/141; Al-Rāzī, *Mafātīḥ al-ġayb*, 31/153; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/32-33; Al-Šābūnī, *Šafwa al-tafāsīr*, 3/552.

12 V.: Al-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1197; Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/473; Al-Bayḍāwī, *Anwār al-Tanzīl*, 3/527; Al-Šābūnī, *Šafwa al-tafāsīr*, 3/552.

13 V.: Al-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1197; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/34; Al-Šawkānī, *Fatḥ al-Qadīr*, 1615.

8. Vudžūhun jevme'izin nā'imeh (وُجُوهُ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ)

Nekā lica toga dana bit će sretna – Diskurs se sada usmjerava na ona lica koja će *jevme'izin*, toga Dana, biti sretna, bezbrižna i spokojna, što je značenje riječi *nā'imeh* (نَاعِمَةٌ). Riječ *jevme'izin* ovdje se navodi odmah nakon riječi *vudžūh* (وُجُوهُ *lica*), kako bi se naglasilo da će upravo ta lica biti sretna. Na ovim licima nema tragova umora i iscrpljenosti, već svježine i radosti. Leksičkosemantički kontrast je očigledan: na jednoj strani napaćena i premorena lica – lica koja su na ovom privremenom svijetu radila i umarala se samo za taj svijet, na onom svijetu bit će još više premorena i prestrašena zbog onoga što ih čeka. A na drugoj strani radosna, svježa i opuštena lica – lica koja su se na ovom svijetu mnogo trudila i trpjela na putu Istine, vjerovanja i Božijeg zadovoljstva, a sada ih čeka samo radost i uživanje – Džennet.

9. Li sa'jihā rādijeh (لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ)

Trudom svojim zadovoljna – Ova lica bit će zadovoljna na Ahiretu zbog truda i napora (*sa'j* – سَعْيٍ) koja su uložila na dunjaluku izvršavajući Božije naredbe (namaz, post, zikir, džihad itd.) i kloneći se grijeha, harama i Njegovih zabrana. Ona su to činila zarad Božijeg zadovoljstva i to ih je sada dovelo do njihova zadovoljstva (*ridā*). Veli se da, kada ta lica vide svoju nagradu, poželjet će da su na dunjaluku radila samo ono u čemu je (bilo) Božije zadovoljstvo. Vjernik će tada biti sretan i zadovoljan sobom zato što je činio dobra djela i što mu je data prilika da čini djela u ime Božijeg zadovoljstva. Naša sposobnost da se pokoravamo Svevišnjem Allahu velika je čast i na tome Mu trebamo biti beskrajno zahvalni!

10. Fī džennetin 'ālijeh (فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ)

U Džennetu visokom – Riječ *Džennet* (جَنَّةٌ) u osnovi označava *bujni vrt* s voćem, cvijećem, drvećem i zelenilom. Pored zadovoljstva, vjernici imaju i blagodat boravka u visokim vrtovima Dženneta. Na ovom svijetu najbolji pogled na panoramu grada ili pejzaža pružaju vidikovci s vrha brda, planina ili zgrada. U hotelima su skuplje sobe koje imaju bolje poglede npr. na more ili okean, kao što su i skuplje nekretnine (kuće,

stanovi...) koje se nalaze na uzvišenjima ili uzdignutim mjestima (‘*ālijeh* - عَالِيَةٍ).

11. Lā tesme’u fihā lāgijeh (لَا تَسْمَعُ فِيهَا لِأَغِيَّةً)

U kome nećeš slušati prazne besjede – Ponovo se mijenja diskurs: *lā tesme’u* (glagol u drugom licu) obraćanje je Muhammedu, a.s. *Lāgije* (لَاغِيَّة), što znači isto što i *lagv*, jest svaki *bezvrijedan*, *bestidan* i *beskori-stan govor*, kada se govori bez razmišljanja. Dakle, u Džennetu neće biti riječi koje bi mogle povrijediti nečije osjećaje i da se zbog njih neko osjeća loše. Podsjećamo da se ova sura objavljuje onda kada poslaniku Muhammedu, a.s., njegovi sugrađani upućuju veoma ružne riječi, koje on svakodnevno čuje. Na ovom svijetu uvijek vas može povrijediti nečiji govor.

12. Fihā ‘ajnun džārijeh (فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ)

13. Fihā sururun merfū’ah (فِيهَا سُرُورٌ مَرْفُوعَةٌ)

U njemu je tekući izvor, / u njemu su i divani uzdignuti – Nastavlja se opis Dženneta. Prvo: izvor koji teče, odnosno tekući izvori. *Džārijeh* (جَارِيَةٌ) znači *tekuća*, tj. tekuća voda koja je čista, a ne stajajuća, ili ustajala voda. U visokim vrtovima s tekućom vodom prizor je približan prizoru povrh vodopada, i to je mjesto boravka vjernika.

Serīr (سَرِير) u modernom arapskom je *krevet* (množina *surur* = سُرُور), a u klasičnom arapskom *kauč* za sjedenje i na kome se možete zavaliti. U drevnoj arabljanskoj nomadskoj kulturi ljudi su uvijek sjedili na podu, čak se i danas ta tradicija prakticira jer sa sobom nisu mogli nositi kauče. Oni koji su imali kuće, koji nisu (više) bili beduini, oni su mogli imati kauče. Ovim se sugerira stabilnost i stalnost vjernika u Džennetu. Ti kauči, kreveti, ili divani uzdignuti su (مَرْفُوعَةٌ), što znači da su napravljeni po mjeri i vrhunski dizajnirani. U visokim vrtovima vjernike očekuju uzdignuti divani, i vjernici će s te visine gledati sve ono što imaju. I to je prednost pozicije s uzdignutog mjesta.

14. Ve ekbāvun mevdū'ah (وَكَوَابٌ مُّضَوَّعَةٌ)

15. Ve nemāriku masfūfeh (وَمَارِقٌ مَّصْفُوفَةٌ)

16. Ve zerābijju mebsūseh (وَزَرَائِيٌّ مَّبْثُوثَةٌ)

I pehari postavljeni, / i jastuci poredani, / i ćilimi rašireni – Sada se navode dženerske blagodati za vjernike. *Ekvāb* (أَكْوَابٌ; jednina كُوبٌ *kūb*) jesu čaše. ili *pehari bez drške i izliva*.¹⁴ *Mevdū'ah* (مَوْضُوعَةٌ) je od *veda'a* (وضع *postaviti*), čime se sugerira da su ti pehari već postavljeni za vjernike, tj. neko ih je za njih postavio i pripremio.

Nemārik (نَمَارِقٌ; jednina مَرْقَةٌ *numruka*) su *mali jastuci*, ili *jastučići* (*vesā'id*) koji se postavljaju na krevet ili kauč radi ugodnosti.¹⁵ *Masfūfeh* (مَصْفُوفَةٌ) znači *poredani*, red za redom jastuka. Prema tome, uгода i vrhunski užitak na svakome mjestu! *Zerābijj* (زَرَائِيٌّ; jednina زُرْبِيٌّ *zurbijj*) su *ćilimi*.¹⁶ ili skupe prostirke napravljene od nježnih vlakana; u Džennetu će one biti *mebsūseh* (مَبْثُوثَةٌ) – *raširene* (*muferricka*) koliko god pogled može doprijeti.

Iz ovih ajeta uočavamo da Svevišnji Allah daje ljudima ono za čim oni žude na ovom svijetu: da imaju lijep dom, prekrasni vrt, tekuću vodu, udoban namještaj i prostirku.

17. Efelā jenzurūne ilel-ibili kejfe hulikat

(أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ)

Zar oni ne gledaju deve – kako su stvorene – Diskurs sure se ovim ajetom mijenja; uvodi se nova tema. Prvo se spominje deva, za koju u arapskom ima više naziva, a najopćeniti je, čini se, termin *ibil* (إِبِلٌ).¹⁷ Pošto je drevnim Arabljanima bila dobro poznata deva i njezina uloga u opstanku čovjeka, Svevišnji ih pita zar oni ne posmatraju i ne razmišljaju o devi i njezinu stvaranju. Riječ je o životinji koja je prilagođena za život u pustinji; može se jahati i nositi teret; danima može preživjeti s malo vode i

¹⁴ Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 1314.

¹⁵ *Ibid.*, str. 1778.

¹⁶ *Ibid.*, str. 675.

¹⁷ Bilježi se i još jedno čitanje ove riječi: *el-ibbil* (الِإِبِلِ) – s *tešdidom* na bā – što znači: oblaci, koji također ukazuju na Božiju moć i imaju korist za sva stvorenja (usp.: Ibn Hālawayh, *Irāb talāṭin sūra*, 70; Al-Māwardī, *Al-Nukat wa al-'uyūn*, Dār al-kutub al-'ilmiyya, Beirut, 2012, 6/262; Ibn al-Ğawzī, *Zād al-masīr*, 8/142; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/37).

prehraniti se grmljem kojim druge životinje to ne mogu; skladištiti hranu u grbi i davati mlijeko; njezino meso se može jesti, a koža koristiti za odjeću. Osim toga, odana je čovjeku i *umorna* radi za svog vlasnika.¹⁸ U jednom hadisu Muhammed, a.s., rekao je: "Vjernici su lahki i blagi poput poslušne deve koja, ako je povučesh – pokori se, a ako joj narediš da legne – uradi to makar i na stijeni" (Ebu Davud: 4165). Mnogo toga se može naučiti od ove čudesne životinje!

18. Ve iles-semā'i kejfe rufi'at (وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ)

19. Ve ilel-džibāli kejfe nusibet (وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ)

20. Ve ilel-erdi kejfe sutihat (وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ)

I nebo – kako je uzdignuto, / i planine – kako su vidljive, / i Zemlju – kako je prostrta?! – Navedeno je nekoliko pojedinosti da se o njima razmišlja i tako deriviraju pouke. Nakon spominjanja deve, slijedi nebo. Kada je drevni Arabljanin jahao devu, noću ili danju, jasno je vidio prizor veličanstvenog neba (*semā'*) iznad sebe, koji, jednostavno, poziva na promatranje i razmišljanje. Nakon pogleda u nebo, razgledajući pustinski krajolik, promatrač je u mogućnosti da u daljini vidi planine (*el-džibāl*). Glagol *nusibet* (نُصِبَتْ) – u pasivnoj formi kao i glagoli *hulikat*, *rufi'at* i *suti-hat*¹⁹ – ovdje ima veoma zanimljivo značenje: može označavati *prikovanost za zemlju* kao i *biti vidljiv*. Oba ova značenja ovdje su prikladna jer su planine i prikovane za zemlju i u zemlju, ali su i vidljive, iznad zemlje. Također, glagol *nusibet* znači i *nešto što je klimavo*, što je značenje koje je također prikladno jer će planine na Sudnjem danu biti klimave.²⁰ I, napokon, spominje se Zemlja (*el-erd*). Poslije pogleda gore i unaokolo, slijedi pogled ispod – na Zemlju. *Setaha* (سَطَحَ) znači (nešto) *raširiti i zaravnati*; također i *sagraditi ravan krov na kući*. Koja je sličnost Zemlje i krova? Naime, Zemlja će jednoga dana biti poput krova za sve ljude koji su u njoj.

18 V.: Al-Qurtubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/37; Al-Šābūnī, *Šafwa al-tafāsīr*, 3/553; Ibn Džuzejj, *Olak-šani komentar Kur'ana*, 6/369.

19 U komentarima Kur'ana evidentirano je i čitanje u aktivu (1. lice jednine) navedenih glagola: *ḥalaqtu*, *rafa'tu*, *naṣabtu* i *saṭahtu*, koje se pripisuje hazreti Aliji (Al-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1198; Ibn 'Aṭiyya, *al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/575; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/142).

20 V. <https://tafseerstudy.wordpress.com/juzz-amma/88-al-ghashiyah/> (pristupljeno: 23. 2. 2021. godine).

Sve ove navedene pojedinosti – deva, nebo, planine i Zemlja – jesu kosmički dokazi moći njihova Stvoritelja. Oni koji sumnjaju u Svepokrivajući događaj, tj. u Sudnji dan i Proživljenje te Dan polaganja računa – poput mekanskih idolopoklonika u vrijeme objavljivanja ove sure – neka razmisle o spomenutim stvarima. Jasno je, ustvari, da one nisu nastale same od sebe i da moraju imati svoga Stvoritelja. Drugim riječima, one bi bile nemoguće bez njihova Stvoritelja. Taj moćni i mudri Stvoritelj koji je njih stvorio kadar je i da stvori novi život, novi svijet, Džennet i Džehennem.

21. Fe zekkir innemā ente muzekkir (فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ)

22. Leste ‘alejhim bi musajtir (لَسْتَ عَلَيْهِمْ مُصِيطِرٌ)

Pa ti podsjeti, ti si samo onaj koji podsjeća! / Ti nisi nad njima tutor – Ovdje se uloga Poslanika, a.s., svodi na podsjećanje bez obzira kakav rezultat bio ili uslijedio, da li to utjecalo na ljude ili ne utjecalo. Ljudi imaju svoju savjest koja im govori šta jest a šta nije uredu, šta je ispravno a šta neispravno i koje su posljedice toga. Podsjećanje ima veliku moć i ono je uvijek potrebno ljudima. Znamo koliko nam ono znači u svakodnevnom životu. Također, Poslaniku, a.s., kaže se da on nije nad njima *musajtir* (مُصِيطِرٌ), tj. neko ko je postavljen da ih nadgleda, kontrolira i prati šta sve rade. Time mu je rečeno da ih ne može “vući za rukav” da ih uvede u Džennet. S druge strane, ovo ilustrira njegovu zabrinutost za svoje sunarodnike Kurejšije, koji su njegov narod. Međutim, on nije kadar prisiliti ih da postanu vjernici.

23. Illā men tevellā ve kefer (إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ)

24. Fe ju’azzibuhullāhul-’azābel-ekber (فَيَعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ)

Izuzev onoga ko se okrenuo i uznevjerovao, / njega će kazniti Allah kaznom najvećom – Podsjećanje ipak ne koristi onome ko se okrenuo (*tevellā* – تَوَلَّى) i uznevjerovao (*kefer* – كَفَرَ); takav uopće ne želi da sluša ono na što se podsjeća, a i kad sluša, automatski sve poriče. Osobu ovoga profila ne vrijedi podsjećati i tu prestaje obaveza onoga koji podsjeća. I, na koncu, ne preostaje ništa drugo nego da je Svevišnji Allah kazni najvećom kaznom (*el-’azābul-ekber*).

25. Inne ilejnā ijābehum (إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ)

26. Summe inne ‘alejnā hisābehum (ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ)

*Zaista, Nama je njihov konačni povratak, / a potom, zaista, pred Nama im je polaganje računa – Ijāb (إِيَاب) znači konačni povratak, dok rudžū’ (رُجُوع) znači samo povratak. Taj konačni povratak je Svevišnjem, a odlazak u kabur je povratak (rudžū’), ali ne onaj konačni (ijāb), jer nakon njega slijedi Proživljenje. Veznik *summe* (potom, zatim) sugerira da ljudi ne treba da samo misle da je Svevišnjem Allahu konačni povratak, već da im je pred Njim i račune polagati.*

Tefsirske poente

1. Ljudi će se na Sudnjem danu suočiti s posljedicama svoje nezahvalnosti Svevišnjem Allahu na ovome svijetu.
2. Niko ne može suditi o srčanim uvjerenjima i vjerovanjima drugih.
3. Jedna od blagodati jeste udaljenost od bestidnog i ispraznog govora.
4. Vrijedi razmišljati i učiti iz kosmičkih dokaza Božije svemoći.
5. U vjeru se ne ugoni silom, već savjetom i opomenom.

آلمير فاتيتش

تفسير سورة الغاشية

تمثل هذه المقالة شرحا لسورة الغاشية وهي الثامنة والثمانون من سور القرآن الكريم. سورة الغاشية مكية، وآياتها ٢٦ آية، نزلت في الفترة التي بدأ فيها محمد عليه السلام بالدعوة العلنية إلى الإسلام فيما كان المشركون يرفضونه. ومن أهم ما تأتي به هذه السورة التذكير بالعذاب الآخروي للذين يكفرون بالحق في الحياة الدنيا وتذكير المؤمنين المخلصين بأن لهم الجنة والنعيم.

Almir Fatic

Surah Al-Ghāshiyah: The All-Encompassing Event

Summary

The paper interprets the 88th Qur’anic surah Al-Ghāshiyah, which consists of 26 verses, using a verse-by-verse method. It was revealed in Mecca when Muhammad, peace be upon him, began to publicly call to Islam, and the Meccans rejected him. The main theme of Surah Al-Ghāshiyah is the reminder of the hereafter punishment for those who deny the Truth in this world as well as the reminder of the blessings that will be granted to sincere believers.

Tri faze “čišćenja” zločini i odgovornost

Dr. Hikmet Karčić,

naučni saradnik, institut za islamsku tradiciju bošnjaka
karcic@iitb.ba

Sažetak

Tokom agresije i genocida na Republiku Bosnu i Hercegovinu, vlasti tzv. Republike srpske poduzele su niz operacija koje su imale za cilj da u potpunosti “očiste” teritoriju od nesrpskog stanovništva – odnosno od Bošnjaka i bosanskih Hrvata. Ova genocidna kampanja, koja je obuhvatila mučenje, ubistva i silovanja u logorima, imala je za cilj da uništi lokalne bošnjačke zajednice. Ovaj rad ima za cilj da ukratko predstavi najznačajnije nalaze pojedinih haških presuda.

Ključne riječi: *genocid, logori, etničko čišćenje, Bošnjaci, Bosna i Hercegovina*

Uvod

Vojska i policija Republike srpske su, zajedno sa civilnim vlastima, tokom aprila i maja 1992. godine formirali logore i zatočeničke objekte na teritorijama koje su bile pod njihovom kontrolom. Logore su formirali u postojećim školama, kasarnama, fabrikama, policijskim stanicama i drugim javnim zgradama. Bošnjaci i bosanski Hrvati hapšeni su i bivali zatočeni na ovim lokalitetima. Većina zatočenih bili su obični ljudi, stanovnici sela i gradova koji su izdvojeni samo zbog drukčijeg imena i prezimena. Uslovi u logorima bili su katastrofalni i ponižavajući. Zatočeni su bili maltretirani, ispitivani, svakodnevno mučeni, te seksualno

Forenzičar pregleda masovnu grobnicu u Srebrenici, juni 1995.

zlostavljani. U ovom radu bit će predstavljene najznačajniji nalazi presuda Haškog tribunala u predmetima: Krajišnik, Tadić, Brđanin, Milošević, te Stanišić i Simatović.

Tri faze “čišćenja”

Predsjednik Kriznog štaba samozvane Srpske autonomne oblasti za područje Banje Luke zastupao je tri faze čišćenja područja od nesrpskog stanovništva, smatrajući da je prihvatljivo samo 2% nesrba na tom području: 1. stvaranje nemogućih uslova, koji bi potaknuli njihov samostalni odlazak s područja; takvo stvaranje uslova uključivalo je konstantne pritiske i zastrašivanja; 2. protjerivanje u izgnanstvo i 3. likvidiranje preostalih “koji se ne bi uklapali u njegov koncept ovog područja”.¹

Zatočenim bosanskim muslimanima i Hrvatima u općinama ARK-a nikada nije saopćeno po kojem osnovu su uhapšeni, niti je ikada pokrenut sudski postupak protiv njih.²

1 ICTY, Predmet br. IT-94-1, Pred pretresnim vijećem, Tužilac protiv Duška Tadića, Presuda, 16. juli 1997. godine, paragraf 89.

2 9 ICTY, Predmet br. IT-99-06-T, Pred pretresnim vijećem II, Tužilac protiv Radoslava Brđanina, presuda, 1. septembar 2004, paragraf 1044.

Izgled logora

Iz presude Brđaninu primjećujemo da je logor bio izuzetno čuvan i osiguran. Logor je bio ograđen bodljikavom žicom u dva reda. Prostor između žica bio je miniran, bilo je minirano i područje između ograda unutar logora, kao i prostor oko logora. Upozorenje o minama nalazilo se na ogradi. Naoružani stražari bili su postavljeni s vanjske i unutrašnje strane žice.

Naspram ulaza u štalu s vanjske strane nalazilo se mitraljesko gnijezdo s grudobranom i stražar s mitraljezom. Postavljene su i stražarske kućice za pse. Psi su bili vezani blizu ulaza, ali su patrolirali i s čuvarima. Logor je imao ulaze sa sjeverozapadne i jugozapadne strane.³

Načini mučenja, zlostavljanja i ubijanja logoraša

U presudi protiv Duška Tadića, posebno je istaknuto da su zatvorenike u logoru mučile i premlaćivale i grupe koje bi dolazile izvan logora, kojih su se zatvorenici više bojali negoli stražara u logoru. Tukli su ih motkama, željeznim šipkama, električnim kablovima, ili oružjem s ekserima. Kako stoji u presudi, "izgleda da su takve grupe imale slobodan pristup u logor i njihove posjete uveliko su pojačavale atmosferu straha koja je vladala u logoru". Čest je slučaj bio da se prozvani logoraši nisu vraćali, a svjedoci, njihova bliska rodbina, "svjedočili su da otada više nikad nisu viđeni i da se pretpostavlja da su ubijeni".⁴

Uhapšene civile tukli su na ulazu u zgradu SUP-a šakama, nogama i različitim predmetima, te vrijeđali na nacionalnoj osnovi. Jednog od njih bacili su niz stepenice, potom onesviještenog unijeli u zgradu, i danas ima trajna oštećenja, dok je drugi zadobio posjekotine na usni i lom rebra. Uhapšeni civili su premlaćivani u toku i mimo ispitivanja.⁵

Zatočenike su tukli i na stadionu "Mlakve". Jedan od njih je usljed toga oslijepio na jedno oko. Tukli su ih pijani srpski vojnici koji bi došli s

3 ICTY, Predmet br. IT-99-36-T, Pred Pretresnim vijećem II, Tužilac protiv Radoslava Brđanina, Presuda, 1. septembar 2004, paragraf 404.

4 ICTY, Predmet br. IT-94-1, Pred Pretresnim vijećem, Tužilac protiv Duška Tadića, Presuda, 16. juli 1997, paragraf 164.

5 ICTY, Predmet br. IT-99-06-T, Pred Pretresnim vijećem, II, Tužilac protiv Radoslava Brđanina, Presuda, 1. septembar 2004, paragrafi 807-808.

fronta, a stražari su ih vrijeđali na nacionalnoj osnovi, psovali, provocirali i prijetili smrću. U presudi Brđaninu navedeno je da je jedan bosanski Srbin u Brčkom uperenom puškom "zatočenike prisilio da pasu travu poput stoke, s ciljem da ih ponizi".⁶

Na djelu je bilo premlaćivanje, a pojedine zatočenice su silovane.⁷

U procesu protiv Momčila Krajišnika jedan od svjedoka kazao je da su njega i druge zatvorenike prisiljavali da prenose leševe, opisujući kakve rane i tragove su imali od premlaćivanja. Sam je prenio oko dvanaest do petnaest leševa, kazavši da je oko stotinu leševa vidio "naslagane na gomilu kao drva za ogrjev". Leševe je svakodnevno odvozila hladnjača za meso firme "Bimeks". Gore spomenuti Jelisić, kako stoji u presudi, jednom prilikom je izjavio: "Eto, do sada sam ubio sedam ljudi. Ubit ću još osam, pa će biti dovoljno za danas."⁸

Jedan od svjedoka u slučaju Milošević, zatočen u hotelu "Posavina", kazao je da je vidio četiri mrtva civila. Jelisić je, kako ističe, tukao neke od dvadeset pet zatočenika u tom mjestu. Sadika Ljaljića iz Brčkog pretukli su, a nakon što se požalio, izdvojili su ga i ubili. Također, zatvorenike su postrojili na terasi ovoga hotela, a svjedoke i nekoliko njih odveli u zgradu SUP-a. Pri ulazu u zgradu čuo je rafalnu paljbu s terase hotela, a upravo je Jelisić, prema riječima svjedoka, bio taj kojeg je vidio ispred grupe dok je držao vatreno oružje. "Ljudi postrojeni na terasi bili su popadali po zemlji i ležali u raznim položajima, kao da su pobijeni. Svjedok je uspio navesti imena šest osoba koje su s njim stajale na terasi hotela "Posavina", a sedmericu drugih je opisao. Nijednu osobu iz te grupe nikad niko više nije vidio", stoji u presudi protiv Slobodana Miloševića.⁹

I uslovi u logoru Batković bili su katastrofalni. Zatočenicima je davano malo hrane i vode, a srpski čuvari su ih tukli. Tri zatočenika namrtu su pretučena, a jedan ubijen vatrenim oružjem, dok je deset drugih

6 ICTY, Predmet br. IT-99-06-T, Pred Pretresnim vijećem, II, Tužilac protiv Radoslava Brđanina, Presuda, 1. septembar 2004, paragrafi 801-802.

7 ICTY, Predmet br. IT-00-39-T, Pred Pretresnim vijećem, I, Tužilac protiv Momčila Krajišnika, Presuda, 27. septembar 2006, paragrafi 332 i 337

8 ICTY, Predmet br. IT-00-39-T, Pred Pretresnim vijećem, I, Tužilac protiv Momčila Krajišnika, Presuda, 27. septembar 2006, paragraf 161

9 ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, Pred Pretresnim vijećem, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, Odluka po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude, 16. juni 2004, paragraf 157

zatočenika izdvojeno i mučeno. "Tukli su ih tri puta dnevno, morali su se međusobno tući, a više puta su morali međusobno vršiti ponižavajuće spolne radnje u prisustvu ostalih zatočenika", stoji u presudi Krajišniku. Također, navedeno je da su zatočenici obavljali i fizičke poslove, kao što su: kopanje rovova, nošenje municije na front, zakopavanje leševa, rad u poljima i fabrikama, te pomaganje gradnji aerodroma u blizini Bijeljine.¹⁰

Jedan od mučitelja i zlostavljača bio je i Dragan Nikolić Jenki, komandant logora Sušica. Uskraćivao je zatočenicima hranu, piće, medicinsku njegu i fiziološke potrebe. Tukao ih je nogama, šakama i različitim predmetima. "Podvrgavao nehumanim životnim uslovima, uskraćujući im odgovarajuću ishranu, vodu, medicinsku njegu, uslove za spavanje i nužnike. Usljed atmosfere terora i uslova u logoru, zatočenici su pretrpjeli psihičku i fizičku traumu (...) okrutno i sadistički tukao. (...) Udarao je zatočeničke nogama i pesnicama, koristeći pri tom oružje, kao što su željezne šipke, drške sjekira, kundaci pušaka, metalni 'bokseri', palice, gumena cijev ispunjena olovom, komadi drveta i drvene palice".¹¹

Logor Sušnica bio je, također, jedan od dobro čuvanih logora, odsječen od vanjskog svijeta. Tu su bile zatočene majke i kćeri, zatim, očevi, sinovi, stariji, nemoćni i djeca, a jedan među njima imao je godinu dana.¹²

Charles McLeod, član misije KEBS-a u Bosni, u augustu 1992. godine, svjedočio je "da je uočio svojevrstan obrazac događaja u BiH, po kojemu su zatvarani i muškarci i žene, i stari i mladi. On je kazao da su mu lično rekli da se ljudi drže u logorima 'zbog sopstvene bezbjednosti', tobože zato što žive u zonama borbenih dještava." Prema tome, zaključio je da su ti ljudi u procesu "odstranjivanja" iz svojih kuća odvedeni u razne logore.¹³

10 ICTY, Predmet br. IT-00-39-T, Pred Pretresnim vijećem, I, Tužilac protiv Momčila Krajišnika, Presuda, 27. septembar 2006, paragraf 304

11 ICTY, Predmet br. IT-94-2-S, Pred Pretresnim vijećem, Tužilac protiv Dragana Nikolića, Presuda o kazni, 18. decembar 2003, paragrafi 69 i 181.

12 ICTY, Predmet br. IT-94-2-S, Pred Pretresnim vijećem, Tužilac protiv Dragana Nikolića, Presuda o kazni, 18. decembar 2003, paragraf 184.

13 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str. 98

Odgovorni

SJB Prijedor je djelomično djelovao samostalno, što je uključivalo bavljenje čelnika poslovima izvan njihove nadležnosti u periodu od 1. januara do 30. juna 1992. godine. Bili su to poslovi političke prirode, s obzirom da su donesene odluke bez ovlaštenja, pod pritiskom političkih organa i pojedinaca. SJB Prijedor pružao je osiguranje za zatočenike logora. Tvrdnja Srete Gajića, načelnika za odbrambene pripreme u Odjeljenju za poslove milicije MUP-a RS, jest da je Simo Drljača, načelnik SJB Prijedor, "bio jedan od najistaknutijih primjera takvog ponašanja načelnika SJB-ova, iako je CSB zahtijevao da lokalni SJB-ovi djeluju samo u okviru svojih dužnosti i u skladu sa zakonom".¹⁴

U ljeto 1992. godine, nakon što su obišli logore Keraterm i Omarska, Predrag Radulović i Goran Šajinović vratili su se u Banju Luku, te obavijestili Stojana Župljanina i Đuru Bulića o neuslovnosti logora u kojima su bili zatočenici. Informisali su ih i o tome da logoraše zlostavljaju i oni zaduženi za njihovo hapšenje i čuvanje, a među njima i milicajci. Župljanin je, iznenađen, kazao da će to ispitati, ali je kazao i da je riječ o ratu. Ipak, Bulić je tada kazao Župljaninu da treba da požure, "jer kasne na fudbalsku utakmicu, te su otišli". To je Radulovića šokiralo "zato što fudbalska utakmica nije smjela da bude važnija od kriminalnih aktivnosti u Omarskoj i Keratermu". Nekoliko dana kasnije, Župljanin je obavijestio Radulovića da je informiran dodatno o tome, kazavši da će formirati komisiju da istraže navode.¹⁵

Delegaciju koja je, 16. jula 1992. godine, posjetila logor Omarska činili su: Stojan Župljanin, Radislav Vukić, Radoslav Brđanin i drugi. U tom logoru je i milicija ispitivala zatočenike. Prema riječima Nusreta Sivca i Sime Miškovića, oni su mogli vidjeti jadne i neuhranjene zatvorenike, koji su zaudarali, a na njima su se vidjeli tragovi zlostavljanja. Zatočeni su tjerani na pjevanje srpskih nacionalističkih pjesama i pozdravljanje s tri prsta. Sivac je svjedočio da su se članovi delegacije "smijali tom prizoru".¹⁶

14 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str.116

15 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str.116

16 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str.116

Župljanin je na sastanku MUP-a RS, 11. jula 1992. godine, u Beogradu, kazao "da vojska i krizni štabovi ili ratna predsjedništva traže da se 'prikupi' što više muslimana, dodavši da su ta tijela odgovornost za bavljenje tim 'nedefinisanim logorima' prepustila organima za unutrašnje poslove". Kazao je i da su logori neuslovni, da nema hrane, te da pojedini ne ispunjavaju međunarodne norme.¹⁷

Župljanin je 14. augusta 1992. godine formirao i imenovao komisiju koja će posjetiti općine Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi, te SJB-ove u tim općinama. Članovi komisije bili su: Vojin Bera, Vaso Škondrić, Ranko Mijić i Jugoslav Rodić. Oni su imali zadatak da utvrde "da li na području navedenih opština ima formiranih logora za ratne zarobljenike, prihvatnih centara, istražnih centara ili drugih objekata za 'prihvatanje' građana; razloge za formiranje istih; broj privedenih, obrađenih i puštenih lica; te nacionalnu, spolnu i starosnu strukturu tih lica i uslove u kojima žive". Osim toga, također, da utvrde da li je u tim općinama bilo iseljavanja građana te, ako je bilo, da utvrde i nacionalnost i broj iseljenih, odnosno da li su iseljeni dobrovoljno ili prisilno.

Ranko Mijić i Vojin Bera učestvovali su u ispitivanju zatočenika u Omarskoj. Riječ je o tri kategorije, od kojih su jednu činili ljudi dovedeni s borbenih područja, drugu oni koji nisu bili učesnici borbi, a treća od onih za koje nisu postojali fizički dokazi o umiješanosti u oružanu pobunu. U Omarskoj je ispitivano 3.334 zatočenika, a 1.733 ih je premješteno u "Otvoreni prihvatni centar Trnopolje", a ostali u Omarsku i Manjaču. Oni koji su premješteni u Trnopolje, nisu bili od "od bezbjednosnog interesa i protiv kojih nije bilo nikakvih dokaza o umiješanosti u oružanu pobunu". Osim što su čuvali i ispitivali zatočenike, radnici SJB Prijedor su ih i prevozili na Manjaču i u Trnopolje.

Komisija je u izvještaj uvrstila podatke o zatočeničkim centrima, broju zatočenika i učešću milicije u radu tih centara u Sanskom Mostu i Bosanskom Novom, te podatke o odlasku nesrba iz tih općina. Ali, nisu zabilježene informacije "o zlostavljanju zatočenika ili o neodgovarajućim uslovima u zatočeničkim objektima". Pretpostavka je da je taj izvještaj

17 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str.145

zasnovan na izvještajima SJB Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi, a ne na uvidu članova komisije.

Pitanje iseljavanja bosanskih muslimana iz RS pokrenuto je na sjednici Vlade RS 4. jula 1992. godine, kojoj je prisustvovao i Stanišić. Vlada je tražila od MUP-a informacije koje bi se razmatrale prije zauzimanja stava o datom pitanju. Prema svjedočenju Branka Đerića, to pitanje je bilo vezano "za neko iseljavanje po želji" iz bezbjednosnih razloga, "što prinudnim, što iz straha", i da je MUP-u RS povjeren zadatak jednostavno zato što je, kao operativno ministarstvo, on imao nadležnost i dovoljno kadrova da izvrši zadatak informisanja Vlade RS o tome "šta se dešava uopšte na terenu".¹⁸

Radovan Karadžić je prihvatio većinu primjedaba i preporuka MKCK-a vezanih za poboljšanje uslova u logorima, što potvrđuje pismo MKCK-u od 7. augusta 1992. godine. Međutim, tom prilikom je ukazao na zločine nad Srbima počinjene u zatočeničkim objektima Bosne i Hercegovine. Ranije, 26. jula te godine, Izetbegović je obavijestio lorda Carringtona, predsjedavajućeg Konferencije EZ o Jugoslaviji, o postojanju 57 "koncentracionih logora", gdje je bilo zatočeno, prema tadašnjim procjenama, 95.000 ljudi.¹⁹

Neposredno prije posjete stranih novinara i Međunarodnog odbora Crvenog krsta, Ratko Mladić je 3. augusta naredio Glavnom štabu VRS da pripremi logore Omarska, Trnopolje i Manjača za najavljenju posjetu, a uz to i zatvor u Lukavici, te druga mjesta. Narednog dana isto je uradio i pukovnik Ilić, komandant Istočnobosanskog korpusa, u konkretnom slučaju za pripremu logora Batković.

Pripremi logora svjedočio je i jedan od pripadnika rezervnog sastava milicije u Prijedoru. Već 5. augusta, logore je posjetila međunarodna delegacija, a mediji su izvjestili o nehumanim uslovima i fizičkom zlostavljanju zatočenika. Jedan od snimaka vidio je i Stanišić, kako je posvjedočio.

Nakon tih dešavanja, Komanda 1. krajiškog korpusa je 22. augusta 1992. godine obavijestila Operativnu grupu Prijedor o sljedećem:²⁰

18 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str. 219

19 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str. 227

20 ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str. 229

Sada svi peru ruku od dogovora i prihvatnih centara, pokušavajući da odgovornost prebace na nekog drugog za izdavanje naređenja za masovne likvidacije civila u logorima i centrima. Ovo je posebno izraženo posle posjete stranih novinara Prijedoru, odnosno Omarskoj i Trnopolju. Čak su se pojavile izrade lažne dokumentacije (antidatirane) o svemu ovome.

Na osnovu spomenutih posjeta, u izvještajima koje su Misija KEBS i druge međunarodne organizacije pripremile, stoji "da je, u svjetlu uslova u logorima, bilo nemoguće (...) izbjeći zaključak da su većina zatvorenika nevini ljudi koji su uhvaćeni kao taoci kako bi se podstaklo 'etničko čišćenje'. Oni su samo pijuni u pokvarenim igrama koje vode nacionalistički nastrojani političari".

Nakon sastanka s Milomirom Stakićem i Simom Drljačom, McLeod je zaključio:²¹

Vlasti insistiraju na tome da djeluju u najboljem interesu svih ljudi u svom kraju i da nemaju želju da se otarase muslimanskog stanovništva. Međutim, to jednostavno ne odgovara onome što oni stvarno rade. Imajući to u vidu, veoma je teško izvlačiti zaključke na osnovu onoga što je rečeno. Zaključak koji se može izvući iz onoga što smo vidjeli je da muslimansko stanovništvo nije poželjno i da se sistematski izbacuje svim raspoloživim sredstvima.

Zaključak

Logori i zatočenički objekti bili su jedan od najbitnijih sredstava za provođenje genocidnih aktivnosti na okupiranoj teritoriji tzv. Republike srpske. Maltretiranja i torture koje su pripadnici Vojske i policije Republike srpske provodili nad bošnjačkim civilima vidljiva je iz gore navedenih primjera iz Brčkog i Prijedora. Također, jasno se vidi da su visokopozicionirani politički, vojni i policijski dužnosnici ne samo sudjelovali u formiranju ovih logora, nego su i znali šta se unutra događa.

Ovo pokazuje da su logori bili sastavni dijelovi strateških ciljeva u uspostavi nove srpske teritorije na prostoru države Bosne i Hercegovine.

²¹ ICTY, Predmet br. IT-08-91-T, Tužilac protiv Stanišića i Simatović, 27. mart 2013, str. 230

ثلاث مراحل «التنظيف»: الجرائم والمسؤولية

في أثناء اعتدائها على جمهورية البوسنة والهرسك وإبادتها للبشاعة من سكانها قامت سلطات ما يسمى بجمهورية الصرب بسلسلة العمليات المستهدفة إلى «التنظيف» الكامل لأراضي البوسنة والهرسك من غير الصرب من سكانها، وهم البشاعة والكروات. وكان الغرض من هذه الحملة الإبادة التي ضمت التعذيب والتقتيل واغتصاب النساء في المعتقلات هو القضاء على الجماعات البوشناكية المحلية. أما هذه المقالة فمما تهدف إليه تقديم موجز لأهم ما انكشف من الحقائق من خلال المحاكمات التي أجرتها المحكمة في لاهاي.

Hikmet Karcic

The Three Phases of "Cleansing": Crimes and Accountability

Summary

During the aggression against the Republic of Bosnia-Herzegovina and the genocide against Bosniaks, the authorities of the so-called Republika Srpska undertook a series of operations aimed at completely 'cleansing' the territory from the non-Serb population - that is, of Bosniaks and Bosnian Croats. The aim of this genocidal campaign, which included torture, murder and rape in the camps, was to destroy the local Bosniak communities. This paper aims to briefly present the most significant findings of individual Hague verdicts.

Imamska služba u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na period od 1945. do 1971. godine

Dr. sci. Adis Sultanović

imam u miz sarajevo
sultanadis@gmail.com

Sažetak

Imamska služba u Bosni i Hercegovini ima dugu tradiciju i veoma turbulentnu povijest. Centralna figura imamske službe jeste imam koji je dijelio sudbinu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Shodno tome, društveni položaj bosanskohercegovačkih imama definiran je na različite načine shodno različitim državno-pravnim okvirima kroz koje je prolazila Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini. Pored općeg predstavljanja periodizacije imamske službe u ovom radu je fokus interesovanja stavljen na imamsku službu u Bosni i Hercegovini u periodu od 1945. do 1971. godine, kada je vlast u socijalističkoj Jugoslaviji, odnosno Bosni i Hercegovini preuzela Komunistička partija Jugoslavije. Shodno enormnoj potrebi razumijevanja tog perioda u nastavku ovoga rada bit će sagledana organizacija imamske službe i osnove djelovanja imama u naznačenom periodu u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, imamska služba, imam, hodža, efendija, džemat i džamija*

Uvod

Imam označava osobu koja je uzor, vođa, prvak, vladar, predvodnik u namazu.¹ "Paradigma imama, prema svim svojim duhovnim, moralnim, intelektualnim, psihičkim, radnim, tjelesnim osobinama, te svim drugim postupcima u javnom i privatnom životu, jest posljednji Poslanik islama, Muhammed, a.s."² Uloga imama u muslimanskoj zajednici s vremena na vrijeme mijenjala je svoju formu, ali nikada suštinu. Imam je bio i ostao centralna figura muslimanske duhovnosti.³ Ta historijska činjenica se, prema Mustafi Ceriću, može promatrati u kontekstu univerzalne pojave, povijesnog značenja i praktične potrebe. S tim u vezi, Cerić navodi tri sunijske definicije poimanja funkcije imama: "1. imam, kao duhovni i svjetovni vladar svih muslimana; 2. imam, počasni naziv za posebni naučni doprinos i 3. imam, kao predvodnik u namazu (klanjanje pet vakata namaza, džuma-namaz i hutba, dženaza-namaz, mevlud, predavanje i dr.). Ovaj treći je konsekvantno najviše zastupljen u povijesti muslimana."⁴ To je bio slučaj i kod muslimana u Bosni i Hercegovini zahvaljujući činjenici da su bili dijelom Osmanske carevine (1463-1908), u kojoj su imali organizaciju vjerskog života kao i ostali dijelovi Carstva, gdje je postojala čvrsto izgrađena hijerarhija uleme,⁵ neuobičajena za ranije muslimanske države. "U toj hijerarhiji vjerskog upravnog aparata, mogla se identificirati obredoslovna ulema (imami, hatibi), edukativna

1 *Institucije islamske civilizacije*, urednici Ahmet Alibašić i Munir Mujić, prijevod sa turskog Sabina Bakšić (i drugi), CNS, Sarajevo, 2017, str. 423; Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, III izdanje, El-Kalem, Sarajevo, 2004, str. 48; Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Library of Lebanon, Beirut, 1980, str. 26.

2 Zuhdija Hasanović, "Uloga imama u vojnim pohodima", *Imamska služba u vojsci*, El-Kalem i Vojno muf-tijstvo, Sarajevo, 2009, str. 22.

3 Husein Kavazović, "Lik imama – uloga i značaj", *Imamska služba u vojsci*, str. 15. i 20. U ovom radu se zbog opširnosti tematike nećemo baviti doktrinarnim učenjima o imamu i imamet. Više o tome u: *Institucije islamske civilizacije*, str. 423-438.

4 Mustafa Cerić, "Povijesno breme imameta", Vjera, narod i domovina – hutbe, govori i intervjui, Udruženje ilmije IZ u BiH, 2002, str. 257. Vidi još: Mustafa Cerić, "Imamet između profesije i vjerske svijesti", *Islamska misao*, br. 104, 1987, str. 5-8; Nedžad Grabus, "Imam u pluralnom društvu", *Novi Muallim*, god. XX, br. 78, Udruženje ilmije IZ u BiH, ljeto 2019, str. 15. i 16.

5 "Pojam *ulema* (ar. *ulemā*) je množina od riječi *alim* (ar. *ʿālim*) – onaj koji posjeduje znanje, učenost, naobrazbu, sposobnost u rješavanju vjerskih, posebno pravnih pitanja, islamski učenjak u najširem smislu te riječi." Ahmed Mehmedović, *Leksikon bošnjačke uleme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2018, str. 17.

(muderisi), pravnička (kadije) itd”⁶, koji su u Osmanskoj državi činili zajednicu učenjaka, *ilmiju*, što pored ovog značenja predstavlja i opći naziv za instituciju sačinjenu od spomenutih lica.⁷

U kontekstu višestoljetne povijesti imamske službe u Bosni i Hercegovini može se ustvrditi da “bosanski imam predstavlja duhovni stožer oko kojega se svija i odvija život muslimana u džematu.”⁸ Shodno tome, nameće se konstatacija da se uloga i značaj imama u bosanskohercegovačkom društvu ogleda u tome “što su oni čuvari specifičnog duha, jedinstvenog praktičnog misionarskog rada, koji je razvijan u susretu muslimana s većinskim kršćanskim okruženjem”.⁹ U kontekstu sveukupne organizacije vjerskog života u Bosni i Hercegovini, džemat¹⁰ predstavlja epicentar misije imama, gdje se okupljaju muslimani i muslimanke i koji u interakciji sa imamom imaju priliku da jačaju svoje duhovne, moralne, intelektualne, radne i druge kvalitete.¹¹

Imamska služba u Bosni i Hercegovini od 15. stoljeća

Proces osvajanja i uspostave osmanske vlasti u BiH, (15. i 16. st.) je, prema Aladinu Husiću, pratilo uspostavljanje imamske službe u osvojenim tvrđavama i to prvenstveno kao službe u funkciji posade čiji članovi su u pojedinim mjestima i po nekoliko decenija predstavljali jedine muslimane. Prvi pisani tragovi prisustva imama kroz vojne službe, prema

6 Vidi više u djelu: Ipsirli, Mehmet, “Osmansko državno uređenje”, *Historija Osmanske države i civilizacije*, priredio Ekmeleddin Ihsanoglu, s turskog jezika prevela Kerima Filan, IRCICA, Orijentalni institut u Sarajevu, 2004, str. 326; Fikret Karčić, “Opšti pogled na istorijat muftijske službe kod nas”, *Takvim*, Sarajevo, 1987, str. 114.

7 “Sloj osmanske ilmije u širem značenju jeste grupa zanimanja koju čine muslimani, većinom Turci, koji su nakon odgovarajućeg obrazovanja u medresama, klasičnim i ustaljenim islamskim obrazovnim institucijama dobili diplome (idžazetname) i zauzeli važna mjesta na polju obrazovanja, prava, izdavanja fetvi, vjerskih poslova i u centralnoj administraciji.” O pojmu *ilmija* vidi više u: *Institucije islamske civilizacije*, str. 413.

8 Mustafa Cerić, “Povijesno breme imameta”, *Vjera, narod i domovina – hutbe, govori i intervjui*, str. 257.

9 Nedžad Grabus, “Imam u pluralnom društvu”, *Novi Muallim*, god. XX, br. 78, Udruženje ilmije IZ u BiH, ljeto 2019, str. 17.

10 *Džemat* (ar.) znači skupina, društvo, zajednica. Označava skup ljudi koji zajednički obavljaju molitvu (klanjaju), odnosno područje jedne džamije. *Džematile*, adv. (ar.-tur.) znači skupno, zajedno, u društvu se moliti Bogu pod vodstvom imama. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966, str. 236-237.

11 Vidi više u: Adis Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, El-Kalem i Udruženje Ilmije u BiH, Sarajevo, 2021.

Husiću, potječu iz 1455. godine, i to na prostoru poznatom kao Krajište Isa-bega Ishakovića. U kontekstu imamske službe, osnovni zadatak imama bio je služenje potrebama posade, naročito u prvim godinama osmanske uprave. Imamski poziv u tvrđavama podrazumijevao je predvođenje dnevnih namaza, džuma-namaza, bajram-namaza, držanje vazova i obavljanje dženaza. Uz sve to, imami su pokrivali i potrebe lokalnog stanovništva nastanjenih neposredno uz tvrđavu (podučavanje propisima vjere). Vrijedno spomena je i to da su obaveze ustanovljene za pojedina mjesta zahtijevale i različite profile službenika u tvrđavama koji se svojim obavezama i vrstama angažiranosti mogu podijeliti u dvije kategorije: "a) imame i b) imame i hatibe."¹² Tako je imam za "vojnu službu dobijao redovno *berat* i plaću od sultana, zavisno od stepena obrazovanja, položaja koji je zauzimao, mjesta u kojem je službovao i sl."¹³ Paralelno vojnoj imamskoj službi, funkcionisala je i civilna imamska služba, gdje je najveći broj imama bio vezan za određene vakufe, budući da je razvoj urbanih sredina na području Bosne i Hercegovine po pravilu pratila izgradnja džamije, mesdžida i mekteba.¹⁴ Imam se u društvu oslovljavao više kao hodža,¹⁵ efendija,¹⁶ ili mula,¹⁷ u smislu počasti zbog svoga znanja i društvenog položaja. Vrijedno isticanja je i to da su imami obavljali i druge službe pri vakufu za koju je bila vezana njihova služba,

¹² Više u: Aladin Husić, "O imamskoj službi u tvrđavama Bosanskog sandžaka u 15. i prvoj polovini 16. vijeka", *Novi Muallim*, god. 1, br. 4, Udruženje ilmije IZ u BiH, decembar 2000, str. 86, 88-89.

¹³ Više u: Osman Lavić, "Imamska služba u vojsci Osmanskog carstva", *Imamska služba u misiji jačanja sistema odbrane i čuvanja ljudskog dostojanstva*, El-Kalem i Vojno muftijstvo, 2015, str. 48-53.

¹⁴ Više u: Lejla Gazić, *Vakufname iz Bosne i Hercegovine (XV i XVI stoljeće)*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1985, str. 44, 134, 139, 147, 164, 189, 204, 209, 212, i 228.

¹⁵ *Hôdža*, m (perz.), muslimanski sveštenik; vjeroučitelj; profesor u medresi. Vidi više u: A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 332; "Onaj koji je obrazovan i stručno osposobljen da predvodi vjernike u različitim vjerskim obredima; vodi računa i o odvijanju vjerskog života u džematu; imam." Amela Šehović i Denita Haverić, *Leksika orijentalnog porijekla u frazemama bosanskog jezika*, Filozofski fakultet, Sarajevo, 2017, str. 173.

¹⁶ *Efendija* i *efendi*, m (grč.), titula muslimanskog sveštenika ili vjerski obrazovanog muslimana. Više u: Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 262-263.

¹⁷ Mula, mulla, munla, m (ar.); učen čovjek, teolog, kadija u većim gradovima. Vidi više u: Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, str. 472; "Riječ *mulla*, koja se čula u Bosni, nastala je od riječi *mevlâ*, koja u nekim varijantama dolazi kao *molla*, a upotrebljava se kao poseban vid uvažavanja za učene ljude, ali je označavala i funkciju vojnog sudije visokog ranga imenovanog sa posebnim zadatkom u osmanskoj provinciji." Azra Gadžo-Kasumović, "Mulla u Bosanskom ejaletu", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, XXVII-XXVIII, 2008, str. 8.

ili u nekom drugom vakufu: služba hatiba, muallima, vaiza, mutevelije, kao i prepisivačka djelatnost.¹⁸

Imamska služba u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1945. godine

Nakon osmanske vlasti u Bosni i Hercegovini, društveni položaj imama definiran je na različite načine, shodno različitim državno-pravnim okvirima kroz koje je prolazila Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, što će u nastavku ovoga rada biti ukratko elaborirano. Dolaskom austro-ugarske vlasti u Bosnu i Hercegovinu 1878. godine, "vijekovima ustaljeni oblici organiziranja vjerskih poslova se raspadaju. Ulema gubi ulogu i značaj koji je nekada imala u državi i suočava se s novim, do tada nepoznatim pitanjima i problemima."¹⁹ Hilmi ef. Omerović je carskim dekretom od 17. 10. 1882. godine, postavljen za prvog reisu-l-ulemu u Bosni i Hercegovini i ova godina uzima se godinom formiranja Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.²⁰

O imamskoj službi u novim okolnostima Fikret Karčić je kazao: "U novim društveno-političkim prilikama imami i hatibi nastavljaju svoje tradicionalno definisane dužnosti, predvođenje namaza, a obično su služili i kao muallimi (vjerski učitelji) i držali hutbe petkom. Svi oni morali su imati šerijatsku autorizaciju u obliku dekreta, kao uvjet za obavljanje ovih funkcija."²¹

S tim u vezi, prve normativno-pravne naznake reguliranja položaja imama u džematu nalazimo, prema Muhamedu Salkiću, u Statutu za *autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini*, koji je donijela austrougarska uprava 1909. godine, a koji je kako kaže Salkić, "po prvi put pravno i sveobuhvatno uredio organizaciju

18 Vidi više u: Muhamed Ždralović, *Bosansko-hercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima*, knj. 1, Svjetlost, Sarajevo, 1988, str. 389-425; Primjera radi, Mula Mustafa Bašeskija bio je imam u Buzadžinoj džamiji u Sarajevu i pisar. Pisarske usluge vršio je u dućanu pod Sahat-kulom kod Begove džamije. Vidi više u: Kerima Filan, *Sarajevo u Bašeskijino doba: jezik kao stvarnost*, Connectum, Sarajevo, 2014, str. 316.

19 Više u: Enes Karić, "Ulema i njezina uloga u historiji", *Leksikon bošnjačke uleme*, priredio Ahmed Mehmedović Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2018, str. 5-16.

20 Vidi više u: Mustafa Imamović, "Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini i bivšoj Jugoslaviji (skica za historiju)", *Glasnik RIZBiH*, br. 1-2, 1992, str. 91.

21 Fikret Karčić, *Bošnjaci i izazovi modernosti: kasni osmanlijski i habsburški period*, El-Kalem, Sarajevo, 2004, str. 125.

Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.”²² Prema odredbama u Štatu-tu, džematski medžlis je primao samo one imame “čije se uzdržavanje isključivo od stanovništva pokriva.»²³ Shodno ovoj odredbi, važnu ulogu u procesu primanja imama (hodža, efendija) u džemat imalo je lokalno muslimansko stanovništvo, koje se staralo za socijalni (materijalni) po-ložaj i status svoga imama.

Od uspostave austrougarske vlasti do početka Drugog svjetskog rata u zvaničnoj historiografiji evidentirana su tri perioda karakteristična po odnosu države prema Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.²⁴

Prvi period je od 1918. godine pa do uvođenja Šestojanuarske dikta-ture 1929. godine, kad se Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini našla u novim okolnostima, zadržavajući onaj položaj i organizaciju koji je u pojedinim krajevima imala prije formiranja Kraljevine Srba Hrvata i Slo-venaca. U toku i poslije rata imami su živjeli u teškim materijalnim uslo-vima i bili su isuviše zaokupljeni tegobnim zadatkom vlastitog preživ-ljavanja u novim političkim i socijalnim okolnostima, da bi mogli igrati neku ozbiljniju ulogu u ekonomskom i kulturnom podizanju vlastitog naroda. U tom periodu imame su uglavnom plaćali samostalni vakufi i siromašno lokalno muslimansko stanovništvo, i to prema mogućnosti-ma i neposrednoj pogodbi.²⁵

Drugi period je nakon zavođenja Šestojanuarske diktature kralja Alek-sandra Karađorđevića 1929. godine, kada je ukinuta autonomija Islam-ske zajednice u Bosni i Hercegovini i uvedena jedinstvena organizacija Islamske zajednice za cijelu Kraljevinu Jugoslaviju pod strogom kon-trolom političkog režima. Posljedično tome, po prvi put je ustanovljen

22 Muhamed Salkić, “Osvrt na radno-pravni položaj imama u Islamskoj zajednici”, *Novi Muallim*, god. XII, br. 45, Udruženje ilmije u BiH, proljeće 2011, str. 9.

23 Kotarsko povjerenstvo bi taj izbor potvrdilo ukoliko bi izabrani imam dokazao svoje osposobljenje va-ljanim svjedočbama o položenom ispitu ili o višegodišnjoj dobroj upotrebi u dotičnoj službi. U nedo-statku svjedočbi, imam bi se morao podvrgnuti stručnom ispitu, koje je obavljalo nadležno kotarsko povjerenstvo. U slučaju da je izborni rezultat džematskog medžlisa valjan, reisu-l-ulema, odnosno Ule-ma-medžlis bi imamu dostavio dekret. (Štatut za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-me-arifskih poslova u Bosni i Hercegovini, čl. 59-62). Muhamed Salkić, *Ustavi Islamske zajednice*, El-Kalem, Sarajevo, 2001, str. 41-42.

24 Mustafa Imamović, “Pravni položaj i organizacija Islamske zajednice u Jugoslaviji 1918-1941. godine”, *Go-dišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, god. XI, 1998, str. 157-177.

25 Adnan Jahić, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918-1941)*, Medžlis Islamske zajednice Zagreb, Bošnjačka nacionalna zajednica grada Zagreba i Zagrebačka župa-nija, Zagreb, 2010, str. 281-289.

naziv Islamska vjerska zajednica (IVZ).²⁶ Šta je to suštinski značilo za imamsku službu i imame pojasnio je Muhamed Salkić kazavši: "Prvi Ustav Islamske zajednice u Kraljevini Jugoslaviji, donesen 1930. godine, u odnosu na prethodni 'Statut', revidirao je donekle postupak prijema u službu imama. Imam je prvo morao pribaviti odobrenje od nadležnog vjerskog organa i dokazati svoju kvalificiranost za imamsku službu, pa tek onda pregovarati sa džematskim medžlisom o prijemu u službu uz valjanu svjedodžbu."²⁷

Lokalno muslimansko stanovništvo je izdržavalo imame iz svojih sredstava (čl. 25, Ustav IVZ KJ).²⁸ U praksi je to pretežno značilo težak materijalni položaj imama, budući da je muslimansko stanovništvo u tom periodu bilo pretežno u teškom materijalnom položaju što u svojoj studiji Šaćir Filandra objašnjava na način da su muslimani između dva svjetska rata političko-ekonomskim mjerama (agrarna reforma) Kraljevine SHS, do kraja materijalno osiromašeni.²⁹

Treći period je od 1935. do 1941. godine, koji se naziva vremenom obnovljene autonomije.³⁰ Islamska zajednica u Kraljevini Jugoslaviji je 1936. godine donijela novi Ustav, gdje je jedno cijelo poglavlje od 10 članova posvećeno imamu i njegovoj ulozi u sistemu Islamske zajednice (čl. 70-77). U ovim odredbama precizirano je da Ulema-medžlis za svaki džemat treba da postavi jednog džematskog imama (a po potrebi i pomoćnika) koji bi vršio sve vjerske funkcije u džematu, posebno u glavnoj džamiji svoga džemata, kao i predavanje vjeronauke u mektebima i školama, sahrana muslimana u džematu prema propisima islama, vođenje matičnih knjiga (rođenih, umrlih i vjenčanih u svome džematu) i dr. Za svoj rad džematski imami su dobivali plaću "iz sredstava

26 M. Imamović, "Pravni položaj i organizacija Islamske zajednice u Jugoslaviji 1918-1941. godine", str. 162.

27 "Krajem 1930. na području sarajevskog Ulema-medžlisa bilo je 1762 verska službenika, razvrstana u 26 raznih zvanja (džematski imami, imami, hatibi imami zaduženi za propoved petkom u džamiji, mualimi - veroučitelji, vojni imami, vaizi - posebno obučeni imami zaduženi za propovedi u džamiji, muderisi - upravnici medresa, šeihovi - starešine derviša, od kojih je 1552 bilo džamijsko osoblje, raspoređenih u 1120 džamija." Radmila Radić, *Država i verske zajednice 1945-1971*, knjiga II, Beograd, 2002, str. 582.

28 Opširnije u: Muhamed Salkić, "Osvrt na radno-pravni položaj imama u islamskoj zajednici", *Novi Muallim*, god. XII, br. 45, Udruženje ilmijije u BiH, proljeće 2011, str. 9; M. Salkić, *Ustavi Islamske zajednice*, str. 97; A. Jahić, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918-1941)*, str. 463-464.

29 Opširnije u: Šaćir Filandra, *Bošnjačka politika u XX stoljeću*, Sejtarija, Sarajevo, 1998, str. 57-65.

30 M. Imamović, "Pravni položaj i organizacija Islamske zajednice u Jugoslaviji 1918-1941. godine", str. 163.

Samostalne imovinske uprave Islamske zajednice prema 'Pragmatici službenika IVZ',³¹ dok su ostale imame izdržavali džematlije, koji su i sami bili u teškom materijalnom stanju.³² Dakle, imamska služba je u značajnoj mjeri u ovom periodu ovisila o socijalnom položaju muslimanskog stanovništva.

Islamska zajednica je Drugi svjetski rat i vlast Nezavisne države Hrvatske u Bosni i Hercegovini dočekala sa organizacionom strukturom iz 1936. godine, uz infrastrukturnu i organizacionu destrukciju.³³ Imamska služba je funkcionirala otežano i sporadično, a u nekim mjestima je bila potpuno ugašena. Jedan broj imama stradao je u ratu na području Bosne i Hercegovine, dok su drugi protjerani iz svojih džemata zajedno s lokalnim muslimanskim stanovništvom i živjeli su u izbjeglištvu u teškim materijalnim uvjetima.³⁴ Prema nepotpunim podacima Ulema-medžlisa u Sarajevu, "ukupno je od 6. aprila 1941. do 31. augusta 1946. godine na području Bosne i Hercegovine ubijeno, umrlo i nestalo 289 službenika Islamske zajednice, dok je službu iz različitih razloga napustilo 97 službenika,"³⁵ što će se negativno (deficitarno) odraziti na imamsku službu u periodu poslije Drugog svjetskog rata.³⁶

Imamska služba u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine

Nakon završetka Drugog svjetskog rata 1946. godine i stvaranja nove, socijalističke Jugoslavije, unutar koje je Bosna i Hercegovina činila jednu od federalnih jedinica, nova vlast se opredijelila za radikalno sekularno

31 Vidi više u: M. Salkić, "Osvrt na radno-pravni položaj imama u islamskoj zajednici", str. 9-10.

32 A. Jahić, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918-1941)*, str. 479, 588-589.

33 M. Imamović, "Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini i bivšoj Jugoslaviji (skica za historiju)", str. 98.

34 Vidi više u: Denis Bećirović, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme avnojevske Jugoslavije (1945-1953)*, Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju – Islamska zajednica u Hrvatskoj, Medžlis Islamske zajednice Zagreb – Institut za istoriju Sarajevo, Zagreb – Sarajevo, 2012, str. 97-99.

35 Vidi više u: Denis Bećirović, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme avnojevske Jugoslavije (1945-1953)*, str. 115-117.

36 Vidi više o kadrovskoj problematici u imamskoj službi u Bosni i Hercegovini u: A. Sultanović, *Bosansko-hercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 191-198.

ustrojstvo društva (sekularnu državu),³⁷ što je značilo odvajanje države i vjere, potpunu sekularizaciju pravnog sistema i proglašenje vjere kao privatne stvari svakog pojedinca. Posljedično tome došlo je do društvene marginalizacije vjere i vjernika, te slabljenja ekonomske baze vjerskih zajednica kroz oduzimanje njihove imovine različitim mjerama agrarne reforme, nacionalizacije i eksproprijacije.³⁸

Nagomilane ratne štete drastično će odraziti se i na ukupnu organizaciju i djelovanje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Tako je za vrijeme Drugog svjetskog rata veliki broj džamija, mesdžida, mektepskih zgrada, bio porušen, oštećen, ili opljačkan. Prve podatke o stanju objekata Islamske zajednice poslije rata objavila je Vakufska direkcija u Sarajevu 1946. godine, prema kojima je “preko 412 različitih vrsta objekata Islamske zajednice koji su stradali u većoj ili manjoj mjeri tokom rata. Od tog broja objekata, 257 je otpadalo na džamije i mektebe.”³⁹ Poteškoće u organizaciji Islamske zajednice (imamske službe) na lokalnom nivou predstavljali su i ratom uništeni imameti džemata, njih devedeset i jedan (91).⁴⁰

Komunistička vlast u Jugoslaviji je najveći dio vjerskih službenika smatrala stvarnim ili potencijalnim državnim neprijateljima,⁴¹ jer se navodno nisu htjeli prilagoditi politici vlasti. To je za posljedicu imalo da su brojni službenici svih vjerskih zajednica “zastrašivani, hapšeni, procesuirani, protjerivani, osuđeni na višegodišnje robije sa gubljenjem građanskih prava, ili, pak, bivali osuđivani na smrt, pod optužbom za kolaboraciju s neprijateljima u toku rata, ili za oportunistički stav prema komunističkoj vlasti.”⁴² Najintenzivniji period represivnih mjera vlasti prema vjerskim službenicima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,

37 Vidi više u: Fikret Karčić, “Praksa iskazivanja islama u sekularnoj državi”, *Islamske teme i perspektive*, El-Kalem, Sarajevo, 2009, str. 129.

38 Fikret Karčić, *Religija i pravo: Kratak uvod*, Connectum, Sarajevo, 2011, str. 51; Vidi više na str. 73 ovog rada.

39 Denis Bećirović, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme avnojevske Jugoslavije (1945-1953)*, str. 240-284.

40 A BiH, KVPBiH, kut. 1, br. 64/46, Ulema-medžlis u Sarajevu: Broj i stanje džemata, 22. 05. 1946, str. 1-11.

41 Denis Bećirović, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme avnojevske Jugoslavije (1945-1953)*, str. 168.

42 Dženita Sarač-Rujanac, *Odnos vjerskog i nacionalnog u identitetu Bošnjaka od 1980. do 1990. godine*, Institut za historiju, Sarajevo, 2012, str. 37; O ovom pitanju vidi još u: A BiH, KVPBiH, kut. 5, broj 76/57, Referat, 1957, str. 2.

među kojima je bio značajan broj imama, zabilježen je u periodu od 1945. do 1954. godine, kada ih je 112 uhapšeno, osuđeno i odstranjeno iz službe.⁴³

U kontekstu imamske službe smatramo važnim naglasiti da je Islamska zajednica položaj i poziciju imama, kao svojih službenika, općenito, propisala i definirala kroz Ustave iz 1947., 1959. i 1969. godine. Položaj imama unutar Islamske zajednice preciznije je definiran i drugim normativnim dokumentima, kao što su pravilnici iz domena imamske službe, kao i raspisi i uputstva o vjersko-prosvjetnim pitanjima, čime su precizirane obaveze imama, plate, rokovi, kao i uslovi produživanja službe ili otkaza.⁴⁴

Obrazovna struktura imama u Bosni i Hercegovini poslije Drugog svjetskog rata bila je oslabljena. Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu je poslije 1949. godine bila jedina vjerska škola u Bosni i Hercegovini u kojoj su se mogli školovati kadrovi za imamski poziv. Posljedično tome, Islamska zajednica propisala je vanredno školovanje imama kroz polaganje imamskog ispita u Gazi Husrev-begovoj medresi. Sagledavajući dostupne podatke o obrazovnoj strukturi vjerskih službenika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini iz 1955. godine, primjetno je da ih je veliki broj (97,17%) bio s nižim kvalifikacijama, jer su imali položen imamski ispit, ili četiri do sedam godina školovanja u Medresi.⁴⁵

Bosanski džemati, u kojima su imami živjeli jednostavno i saopćavali vjeru u neposrednom življenju s ljudima, bili su šaroliki po veličini, nacionalnosti, kulturi, socijalnoj i starosnoj strukturi.⁴⁶ Većina imama u ovom periodu živjeli su i radili na selima gdje su životni uvjeti bili teži nego u gradu, a izdržavali su se pretežno od skromnih doprinosa lokalnih muslimana u naturi, a rijetko od obrađivanja lične, ili vakufske zemlje, kao i od naknada za vjerske usluge (učenje hatmi, jasina, mevluda

43 A BiH, KVPBiH, kut. 33, br. 48/65, podaci KVPBiH o uhapšenim i osuđenim vjerskim službenicima (Katoličke crkve, Pravoslavne crkve i Islamske vjerske zajednice) od 1945. do 1959. godine, 5. 2. 1965, str. 1.

44 A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 173-190.

45 Vidi više u: A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 198-200.

46 Vidi više u: A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 217-229.

i dr.).⁴⁷ Međutim, djelovanje imama na području Bosne i Hercegovine nije bilo svedeno samo na džamiju i obredne džematske obaveze. Njihovo djelovanje je bilo prisutno i u drugim društveno korisnim projektima. Od velikog značaja za cijelo društvo bio je odziv imama u akcijama na izgradnji puteva, elektrifikaciji sela, izgradnji pruga, kopanju bunara, pravljenju vodovoda, pošumljavanju, aktivnostima u seoskim radnim zadrugama i pomaganju izvršenja sjetvenog plana.⁴⁸ Imami su bili uključeni i u proces obnove, ili izgradnje ratom porušene infrastrukture Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.⁴⁹ Pored činjenice da je komunistička vlast poslije rata opstruirala rad mekteba, a onda i zabranila od 1952. do 1954. godine, imami su tajno organizirali i izvodili mektepsku nastavu za muslimansku djecu, koju su poučavali glavnim zasadama vjere, pretežno po privatnim kućama.⁵⁰

Zaključak

Imamska služba u Bosni i Hercegovini ima dugu tradiciju i veoma turbulentnu povijest. Centralna figura imamske službe jest imam, koji je dijelio sudbinu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Detaljnijim uvidom u periodizaciju imamske službe u Bosni i Hercegovini postaje jasnije da je položaj imama definiran shodno različitim državno-pravnim okvirima kroz koje je prolazila Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini. Usljed nedovoljne naučne elaboracije, posebna pažnja u ovom radu stavljena je na položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini u periodu od 1945. do 1971. godine. To je veoma složen period za imamsku službu kada je vlast u socijalističkoj Jugoslaviji, odnosno Bosni i Hercegovini preuzela Komunistička partija Jugoslavije, koja je etablirala radikalno sekularno ustrojstvo društva, odvojivši državu od vjere i proglasivši vjeru privatnom stvari svakog pojedinca u društvu. Uprkos svim nastojanjima

47 Vidi više u: A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 110-131.

48 Vidi više u: A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 229-231.

49 Vidi više u: A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 207-216.

50 Vidi više u: A. Sultanović, *Bosanskohercegovački imami u vrijeme komunizma: društveni položaj i djelovanje imama u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1971. godine*, str. 232-246.

organa vlasti da eliminiraju vjerski život, ili da ga svedu u granice nužnih potreba, bosanskohercegovački imami su u takvim okolnostima podnijeli tešku i značajnu misijsku zadaću očuvanja vjere i vjerskog života u socijalističkoj Bosni i Hercegovini. Oni su svojim ukupnim djelovanjem u naznačenom periodu potvrdili da su bili i ostali nezaobilazan faktor u radu Islamske zajednice, na osnovu čega se može zaključiti da je imamska služba u ovom periodu bila najvažnija organizacijska služba unutar Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

آدس سلطانوفيتش

وظيفة الإمام في البوسنة والهرسك بلمحة خاصة إلى الفترة ما بين ١٩٤٥ و١٩٧١م

كانت الوضعية الاجتماعية للأئمة في البوسنة والهرسك تعرف بتعريفات مختلفة نسبة إلى اختلاف الإطارات الإدارية والقانونية التي مرت بها المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. وإضافة إلى عرض عام بخصوص هذه المسألة فقد تم تركيز القول في هذه المقالة على وظيفة الإمام في البوسنة والهرسك في الفترة ما بين ١٩٤٥ و١٩٧١م حين حكم الحزب الشيوعي في يوغوسلافيا الاشتراكية بما فيها جمهورية البوسنة والهرسك.

Adis Sultanovic

Imam Service in Bosnia-Herzegovina with Special Reference to the Period from 1945 to 1971

Summary

The social position of Bosnian imams is defined in different ways in accordance with the different state and legal frameworks through which the Islamic Community in Bosnia-Herzegovina passed through. In addition to the general presentation of the periodization of the imam service, this paper focuses on the imam service in Bosnia-Herzegovina in the period from 1945 to 1971, when power in socialist Yugoslavia and Bosnia-Herzegovina was taken over by the Communist Party of Yugoslavia.

Musalle džamije pod vedrim nebom

Mr. sci Asmir Crnkić

bzk preporod bosanska krupa
acrnkić@gmail.com

Sažetak

U radu je prezentiran novi pogled na poznatu temu obogaćen novim detaljima iz relevantnih historijskih vrela, ali i savremene prakse. Kroz rad se prezentira nastanak musalla i valorizira njihov značaj kao dijela našeg ukupnog kulturno-historijskog naslijeđa, te se potvrđuje postojanje pretpostavki za njihovu iskoristivost ne samo za vjerske potrebe već i za promociju naše kulture, kao i resursa za razvoj vjerskog i kulturnog turizma.

Ključne riječi: *musalla, Fatihova Musalla, Kamengrad, islamska tradicija Bošnjaka*

Uvod

Kad se u javnom govornom prostoru spomene islamska bogomolja, odmah se pomisli na džamiju. Rijetkima je, među onima koji nisu muslimani, poznato da su tekije i mesdžidi također islamski objekti u kojima se obavlja molitva, dok su musalle za mnoge apsolutna nepoznanica. Međutim, upravo su musalle bile prve bogomolje muslimana na našim prostorima. Najčešće se radilo o zidom ograđenom dvorištu s mihrabom isturenim prema kibli (Mekki). Namaz ili molitva u islamu može se obaviti i u prirodi uz uvjet da je mjesto čisto i da ne postoji neki drugi remećilački faktor.

“Cijela Zemlja je mesdžid (mjesto pogodno za obavljanje namaza) osim groblja i mokrih čvorova!” – kazao je poslanik Muhammed, a.s.¹

U *Rječniku turcizama* Abdulaha Škaljića stoji da je “musalla (ar.) mjesto (livada, bašča ili kakav drugi povelik prostor) na kojemu muslimani cijelog grada, varoši, grupno, pod otvorenim nebom klanjaju bajram-namaz”². Isti naziv udomaćio se i u turskom jeziku i može se prevesti kao “ravan” ili “zaravan” za obavljanje molitve. Međutim, izgradnja musalla, mesdžida ili džamija u praktičnom smislu znači definiranje prostora za okupljanje džemata – zajednice muslimana, kako bi pored zajedničke molitve mogli djelovati i na odgojnom, obrazovnom i kulturnom planu unutar svoje društvene zajednice.

Musalle na Balkanu

Prvi ovakav objekat u islamu veže se za vrijeme poslanika Muhammeda, a.s., i grad Medinu. Postoje predaje od vjerodostojnih prenosilaca kako je Poslanik, a.s., izlazio na musallu na dan Ramazanskog bajrama i Kurban-bajrama, gdje bi, prvo, klanjao namaz, a potom se obratio

¹ Hadis bilježi Ibn Madže, Tirmizi, Ebu Dawud, Ahmed, Darimi.

² Abdulah Škaljić: *Turcizmi u sh. jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966, str. 476.

vjernicima, dajući im savjete i upute. Džamija je kroz historiju središnje mjesto sveukupnog identiteta muslimanskog naselja. Pored toga što je mjesto za molitvu, ranije je džamija imala i ulogu škole, sudnice, mjesta gdje su se donosile važne odluke za muslimansku zajednicu, a koristila se i kao prihvatilište za siromašne i muhadžire (prognane).

Iako je islam preko trgovaca i sufija bio prisutan u Bosni i drugim područjima Balkana puno ranije negoli što će doći do osmanskog osvajanja Balkana, prvi islamski vjerski objekti značajnije se podižu upravo dolaskom Osmanlija. U vrijeme širenja Osmanske države na našim prostorima, musalle su bile prva mjesta za obavljanje zajedničke molitve. One su bile preteče džamijama i zato su se kod naroda zvale *džamije pod vedrim nebom*. Dakle, radi se o mjestima za obavljanje molitve na otvorenom prostoru, a koje je moglo biti i ograđeno (obično kamenim zidom), gdje je osnovni arhitektonski element mihrab, te, u nekim slučajevima, i minber. Osmanlije su imali praksu u novoosvojenim mjestima među prvim objektima graditi džamiju. Tamo gdje nije bilo dovoljno sredstava za džamiju, izgradnja musalle bila je brže i jeftinije rješenje.

Musalle su građene na mjestima na kojima je, tradicionalno, obavljen prvi namaz (molitva) nakon zauzeća grada u vrijeme osvajačkih pohoda osmanskih sultana, naročito Mehmeda II. i Sulejmana Veličanstvenog.³

Trenutno najočuvanija i najpoznatija musalla u Bosni i Hercegovini je musalla u Kamengradu kod Sanskog Mosta. Ovakve objekte u ruševnom stanju imamo još u Pruscu, Ilidži kod Banje Luke i Vitini kod Ljubuškog. Iz relevantnih izvora saznajemo da su musalle postojale u Visokom, Foči, Sarajevu, Mostaru, Konjicu, Zenici, Travniku, Bosanskoj Gradišci, Čajniču, Srebrenici, Livnu, Gornjoj Tuzli, Višegradu i drugim bosansko-hercegovačkim gradovima. Iz putopisa Evlije Čelebije saznajemo da ih je bilo i u drugim balkanskim zemljama. Čelebija posebno ističe ljepotu musalle u Užicu: "...Takvo krasno odmaralište nisam vidio za četrdeset i dvije godine svojih putovanja po islamskim zemljama. Njen opseg iznosi ravnih dvije hiljade koraka. Zidovi su joj tvrdi i čvrsti, a visoki kao čovječiji uzrast. Ima četiri kapije. Divni miris cvjetova platana, lipe, topole, žalosne vrbe, smreke, čempresa, i lovorike, kao i stabla unutar ove musalle koja se dižu do neba, opija pamet vjernika. Na ovu musallu ne

3 Dušana Bojanić, "Musale u balkanskom gradu", *Islamska misao*, godina XII, br. 138, Sarajevo, juni 1990, str. 38.

prodire ni ljeti ni zimi žarko sunce. Tu, u hladu stabala, vjernici obavljaju molitvu, a ugledni i učeni ljudi šehera vode međusobno mnoge naučne diskusije. Ovo je čisto i uredno mjesto i za šetnju. Ima četiri vratara koje je postavio vakif”.⁴

Prilikom opisa kasabe Valjevo, putopisac Čelebija, također, spominje prostranu musallu.

“Prostrana i zelena musalla nalazi se među alejama i vrtovima pa na njeno tlo ni ljeti ni zimi ne dopiru sunčeve zrake. Ona je kao Merami bašča u šeheru Konji.”⁵

Musalla je postojala i u Prijepolju (Sandžak), Prizrenu i Prištini (Kosovo), Sremskoj Mitrovici, Nišu, Beogradu (Srbija), te u Skoplju (Sjeverna Makedonija). Otvoreni prostori za molitve bili su i na prostoru Slavonije (Hrvatska), dok je bila u okviru Osmanskog carstva. Današnji Trg sv. Terezije u Požegi izgrađen je na prostoru nekadašnje musalle. Nakon austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine počinje propadanje i uklanjanje musalla iz središta naših gradova i naselja. U određenim pisanim dokumentima, knjigama i putopisima iz tog perioda u literaturi na njemačkom jeziku musalle se spominju pod nazivom *Gebet Ausrufstein*, što bi se moglo prevesti kao kamen za propovijed.

Crtež Musalle u Vitini kod Ljubuškog⁶

⁴ Evlija Čelebi: *Putopis*, prijevod Hazim Šabanović, Svjetlost, 1967, Sarajevo, str. 382.

⁵ *Ibid*, str. 98.

⁶ Milena Preindlsberger-Mrazovic: *Bosnisches Skizzenbuch*, ilustracija Hans Fischer, Dresden, 1900, str. 260

Urbanizacijom i planom razvoja gradova prema novom svjetonazoru i standardima, mnoge musalle se, jednostavno, uklanjaju, prerastaju u trgove, parkove, ili se prostoru daje neka druga namjena. Takvu sudbinu imala je mostarska musalla. Porušena je oko 1890. godine, a na njenom mjestu izgrađen je trg. Da je i Bihać imao musallu saznajemo iz pjesme “Pogaženi grobovi”,⁷ posvećene Huseinu-ef. Muhamedagiću, Džafer-begu Poprženoviću i Hasan-begu Bišćeviću, krajiškim vođama otpora okupaciji, koji su obješeni u Bihaću nakon ulaska austrougarske vojske u Bihać.

*Tužno jutro osvanulo, hućna Una poljem teče,
Šeher Bihać zavio se u koprenu crnih jada,
Kod musalle svijet se kupi, niz kaldrmu lanci zveče
A soldati okovane vode vođe Bišća grada...*

Za vrijeme austrougarske uprave u Bihaću je glavno gradsko mezarje sravnjeno sa zemljom i pretvoreno u gradski park. Vjerovatno je uz samo mezarje postojala *dženazeti-musalla*.⁸

Slikovit opis Foče kao i spomen njene musalle nailazimo u *Bosanskoj vili* iz maja 1888. godine: “Više Kačanika je pomalen dio zemljišta ograđen kamenim zidom, a zove se musalla. Tu su prije muhamedanci klanjali bajram-namaz (molitvu za Bajram) a sada se tu igraju djeca, muštraju vojnici...”⁹

U periodu komunističke Jugoslavije bilo se posebno nemilosrdno prema ovom segmentu islamskog kulturno-historijskog naslijeđa. Musalla u Prijepolju (Sandžak) bila je u funkciji sve do 1957. godine, kada je Narodni odbor Općine Prijepolje zabranio njenu upotrebu. Iste godine je sa musalle uklonjeno nekoliko mezara s nišanima, zemljište je izuzeto od Islamske zajednice i dodijeljeno firmi “Elektromontaža”. Nešto kasnije, 1960. godine, općinska uprava će taj prostor dodijeliti preduzeću “Svjetlost”. I grad Visoko je imao musallu sve do 1963. godine, kada je

⁷ Husein Šehić: “Pogaženi grobovi”, *Novi Behar*, br. 15. 1934/35, str. 260.

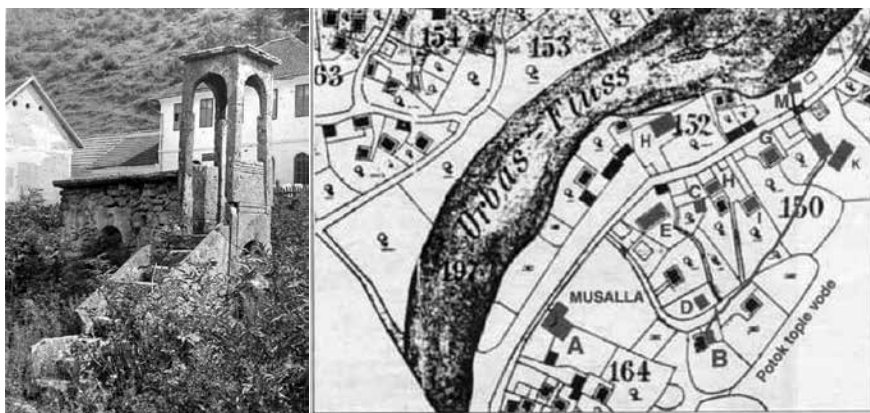
⁸ Jedna od najstarijih dženezeti-musalla nalazi se na lokalitetu Presjeka, na području općine Foča, s mezarjem iz vremena Turhan Emin-bega, dok je danas najveća i najpoznatija dženezeti-musalla u Bosni i Hercegovini ona u Memorijalnom centru Potočari kod Srebrenice.

⁹ Sulejman Solunjanin, “Foča”, *Bosanska vila*, br. 9, 01. 05. 1888, str. 142.

porušena radi izgradnje gradskog parka sa spomen kosturnicom posvećenoj žrtvama Drugoga svjetskog rata. Partizansko spomen-groblje u Konjicu također je izgrađeno na nekadašnjoj musalli, koja je bila vakuf (zadužbina) Lutfi-hodže.

Arhivska fotografija: Musalla u Visokom

Arhivska fotografija i skica: Musalla u naselju Ilidža (Gornji Šeher) kod Banje Luke¹⁰

Vrlo inspirativan tekst posvećen banjalučkoj musalli¹¹ nalazi se u hrvatskom listu *Dom i svijet* iz 1896. godine. Tamo je zapisano sljedeće: “Sve

¹⁰ Adem Čukur, “Od Musalle do monumentalnih džamija”, *Šeher*, br. 62, str. 24.

¹¹ Musalla u Banjoj Luci izgrađena je 1528. godine, a srušena 1957. godine. Imala je kameni mihrab i kameni minber sa desetak stepenica i kompletno je bila opasana kamenim zidom.

je u ovom predjelu (Banjoj Luci) bajno i čarobno. Na jednoj hridini opazih lijepu bijelu kuću, a kod nje teče niz kamenje krasan slapić vode u Vrbas. Ovdje kažu da je jednom veliki sultan Sulejman počinio Allahu dovu (molitvu) vraćajući se s vojskom iz Hrvatske. Od tada se ovo mjesto zove Musalla a tu na neke dane u godini hodže se Bogu mole na uspomenu ovog događaja.¹²

Brojni su toponimi koji upućuju na nekadašnje postojanje musalla. Jedna od ulica u centru Sarajeva zove se Musalla (između Titove ulice i Obale Kulina bana). Ranije je to, također, bio trg, na kojemu su se za vrijeme velikih muslimanskih blagdana obavljale zajedničke molitve.

Musalla je spomenuta i u jednoj sevdalinci:

*Kolika je na Musali jaliya, još je veća Atlagića kapija...*¹³

Vrlo lijepe i prostrane musalle postojale su u Tirani, glavnom gradu Albanije, te u Atini, prijestolnici Grčke. U bugarskom gradu Silistriji, također je postojala lijepa musalla,

dok se u Varni glavni trg zvao Musalla sve do 1878. godine, kada dobiva novi naziv: Trg nezavisnosti. Zanimljivo je da naziv Musalla nosi i planina u Bugarskoj čiji je vrh 2925 metara nadmorske visine i za koji se kaže da je krov Balkanskog poluostrva. Nalazi se u sastavu planine Rile, na jugozapadu Bugarske, a u sastavu je nacionalnog parka Rila. Juruci su nomadsko pleme koje je došlo u Bugarsku s Osmanlijama, a živjeli su na brdima i planinama jer su se bavili stočarstvom. Zahvaljujući njima,

¹² A. Tresić Pavičić, *Dom i svijet*, br. 2, od 15, 1. 1896, str. 24.

¹³ Hamid Dizdarević, *Sevdalinke*, Državna krugovalna postaja (Bosanska pošta), Sarajevo, 1944, sevd. br. 123, str. 103.

mnogi vrhovi u ovoj zemlji nose nazive iz turskog i arapskog govornog područja (Juruški čal, Jumruk, Musalla i dr).

Vrste musalla

Profesor Nusret Isanović u svom radu, govoreći o vrstama musalla, navodi da postoje dvije osnovne grupe musalla: bajramske ili džumanske musalle, te česmanske musalle, koje su dobile ovakav naziv po česnama koje su se nalazile u neposrednom njihovom prostoru. U Bosni i Hercegovini su uglavnom postojale bajramske ili džumanske musalle.

Toponimijska građa omogućava nam razaznavanje nekoliko vrsta musalla prema karakteristikama koje su određene mjestom odabranim za njihovu gradnju. Na osnovu toga, musalle dijelimo na:

- musalla tepesi, one koje su na odabranoj zaravni, brdašcu;
- musalla yalisi, one koje su pored rijeke;
- musalla kapisu, u blizini zidina utvrda, odnosno njihovih kapija;
- musala mezarligi, u blizini mezarja (groblja).¹⁴

Musalla u Kamengradu

Kad su u pitanju osmanski sultani, emocijama Bošnjaka najbliži je Mehmed Fatih. Za to postoji više razloga. Između ostalog, osvojio je Konstantinopolj, tj. današnji Istanbul, čime je potvrdio da se na njega odnosi poznati hadis poslanika Muhammeda, a.s., koji nagovještava da će islamska vojska osvojiti Konstantinopolj i da je divan komandant i njegova vojska kojoj to pođe za rukom. Prva džuma-namaz u Aja Sofiji klanjana je 1. juna 1453. godine, bilo je to nakon što je osmanska vojska sultana Mehmeda Fatiha osvojila ovaj grad. Deceniju kasnije, istimallet geostrateškom politikom kojom se postepeno zadobijala naklonjenost i lojalnost nemuslimanskog stanovništva s kojim su Osmanlije bile u dodiru, stvorili su se uvjeti za pripajanje Bosne velikom Osmanskom carstvu. Naposljetku će se to dogoditi 1463. godine. Iako je ta godina obilježila kraj postojanja srednjovjekovne Bosanske kraljevine, kompletna teritorija današnje Bosne i Hercegovine, naravno, nije odjednom

¹⁴ Nusret Isanović: *Musalle u Bosni i Hercegovini*, naučni rad, Fakultet islamskih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2009, 118.

pripojena Osmanskom carstvu, već je taj proces trajao više od stotinu godina. Naime, područje Pounja i sam grad Bihać bit će pripojeni Osmanskom carstvu tek pred kraj XVI stoljeća. Za vrijeme sultana Fatiha u našoj zemlji i u okruženju podsjećaju Fatihov most na rijeci Lim u Prijepolju, Careva džamija u Sarajevu, Fatihova džamija u Kraljevoj Sutjesci kod Kaknja, Džamija Mehmeda Fatiha u Milodražu kod Kiseljaka, Fatihova džamija u Kotor-Varoši, Fatihova džamija u Zvorniku, džamija u selu Podgora kod Breze, te Fatihova džamija i Musalla u Kamengradu kod Sanskog Mosta. Mnogo džamija i drugih islamskih vakufa iz vremena sultana Fatiha, koje je izgradio on ili ih je drugi vakif posvetio njemu, stradali su, odnosno bili su porušeni. Takav slučaj imamo u Gabeli kod Čapljine, gdje se nalaze ostaci Fatihove džamije. Kako stoji u putopisu Evlije Čelebije i čuvena džamija na Kušlatu je iz Fatihova vremena, a novija istraživanja i Časnu džamiju u Vranduku povezuju sa sultanom Mehmed-hanom.

Više puta rušena i ponovo građena

Kamengradska musalla je najočuvanija musalla u Bosni i Hercegovini. Lokalna tradicija i narativ pripisuju je vremenu sultana Mehmeda Fatiha i zato se kaže da je iz perioda Fetha (pobjeda, osvajanje). Kako se već preko pet stotina godina kazuje, nakon osvajanja srednjovjekovnog grada Kamengrada 1463. godine, sultan Mehmed Fatih II. je sa svojim askerima klanjao džuma-namaz u polju podno grada. Na tom mjestu izgrađena je musalla.

Na kamenoj ploči na poledini mihraba isklesan je nesh pismom sljedeći tarih:

“U svrhu da se i u ovim krajevima čuje glas vjere u Božije jedinstvo, podigao je sultan Fatih, prilikom svog boravka na ovom mjestu, jedan mihrab i minber, a koji su prije petnaest godina porušeni (1895). Pa ih je ovog puta obnovio pročelnik vjere Konjičanin Hadžić Ismail Šukri efendi 1. šabana 1327.” (18. 08. 1909)¹⁵

¹⁵ Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, IRO Veselin Masleša, Sarajevo, 1982, str. 31.

Ilustracija: Osmanska vojska na džumi¹⁶

Kako se vidi iz samog tariha musalla je stradala 1895. godine, u vrijeme austrougarske uprave. Krajišnici su je obnovili 1909. godine, da bi ponovo stradala tokom Drugoga svjetskog rata, tačnije 1942. godine, kada su je srušili četnici. Obnovljena je pedesetih godina prošlog stoljeća, ali će je sljedbenici velikosrpske hegemonističke ideologije ponovo devastirati tokom posljednje vojne agresije na Bosnu i Hercegovinu. Vjernici su je obnovili 1997. godine, a 2012. godine je završeno i detaljno renoviranje u skladu s preporukama državne Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, koja je i Musallu i stari grad Kamengrad proglasila nacionalnim spomenicima države Bosne i Hercegovine.

Kameni mihrab sa stepeništem, koje ima funkciju minbera, natkriven je bakarnom kupolom na četiri stuba. Pored objekta musalle nalazi se i lokalno mezarje, koje je nastajalo i raslo sukcesivno još od doba ulaska Bosne u sastav Osmanskog carstva. Na jednom od sačuvanih nišana uklesana je 1197. hidžretska, odnosno 1782. godina. U blizini je i mezar neznanog junaka o kojem se prenose različite priče. Narodna predaja govori da je bio bajraktar u Fatihovoj vojsci koja je osvojila Kamengrad i da je bio veliki junak. Nedaleko od musalle, uz podršku ambasade

¹⁶ Diya Demirel: "Osmanski sultani", www.saff.ba, 30. 05. 2022.

Republike Turske 2001. godine, podignuto je spomen-obilježje šehidima koji su pali prilikom osvajanja Kamengrada.

Specifikum Krajine, a posebno cazinskog i bužimskog područja, jest da se do danas sačuvala tradicija učenja tzv. sultanske dove na džuma-namazu. To je ustvari molitva koju su muškarci u vrijeme Osmanske države učili stojeći tokom džuma-namaza, a sadržajno se odnosila na molitvu za pobjedu, dobro zdravlje sultana i, generalno, dobro opće stanje Ummeta (muslimana svijeta). Prema narodnoj predaji, dova se počela prakticirati upravo na Musalli u Kamengradu od godine osvajanja Kamengrada. Iako sultana već odavno nema, ta islamska tradicija Bošnjaka ovog područja održala se do danas iako je fokus i sadržaj dove sada više usmjeren na molitvu za domovinu i duše krajiških vojskovođa i šehida zaslužnih za opstanak Bošnjaka na ovim prostorima.

Arhivska fotografija: Musalla u Kamengradu kod Sanskog Mosta¹⁷

¹⁷ *Ibid*, str. 31.

Kulturno-vjerska manifestacija “Musalla” u Kamengradu i njena perspektiva u budućnosti

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini svojom odlukom odredio je da se svake godine prva džuma u julu obavlja na Musalli u Kamengradu. Džumu sa vjernicima koji dođu iz svih područja Bosne i Hercegovine, te dijaspore, predvodi reisu-l-ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Takva odluka otvorila je mogućnosti da ovaj dotad vjerski događaj preraste u kulturno-vjersku manifestaciju koja pored vjernika privlači i turiste, konzumente vjerskog i kulturnog turizma. Manifestacija traje nekoliko dana i svake godine Medžlis Islamske zajednice Sanski Most potruđi se da organizira veoma sadržajan vjersko-kulturni program.

Kao nacionalni spomenik države Bosne i Hercegovine sa svojim arhitektonskim, umjetničkim i ambijentalnim osobenostima Musalla je dobra osnova za širi projekt prezentacije islamske kulture i tolerancije te mjesto susreta i internacionalne duhovno-kulturne interakcije kako među muslimanima iz različitih država tako i mjesto susreta muslimana i nemuslimana u duhu ekumenizma i međureligijskog dijaloga. Jer prihvaćanje različitosti i međusobna tolerancija osnovna su karakteristika Bosne, a te vrijednosti je kroz čuvenu fojničku Ahdnamu utemeljio upravo sultan Mehmed Fatih. Podsjećanja radi, Ahdnama je dokument koji je potpisao sultan Mehmed Fatih 28. maja 1463. godine, a u kojem se bosanskim franjevcima garantuje ostanak, zaštita i sigurnost u Bosni, te sloboda propovijedanja svoje vjere i služenje svom katoličkom narodu. U tom vremenu nešto slično u ostatku Evrope bilo je nezamislivo jer je vladao princip “čija država toga i vjera”.

Ta garancija je od strane Sultana potvrđena pismeno, a njeno izvorno utemeljenje je u uzvišenom načelu Islama: “Allah zahtjeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje, da pouku primite, On vas savjetuje”. (Kur'an, sura En-Nahl, 90 ajet)

Na ovim uzvišenim i sveltremenskim principima nastala je i čuvena Medinska povelja u vrijeme poslanika Muhammeda, a.s., 623. godine, dokument sa kojim su regulirana prava šarolike društvene zajednice u

tadašnjoj Medini. Važno je istaknuti da sa ovim kur'anskim ajetom svakog petka u bosanskim džamijama završavaju hutbe na džuma-namaz u već preko pet stoljeća.

Manifestacija “Musalla” i njena perspektiva

Mr. Mirsad Spahić bio je direktor Internacionalne vjersko-kulturne manifestacije “Musalla” u periodu od 2003. pa do 2017. godine. U tom periodu musalla je kao vjerski objekat i kulturno-historijski spomenik autentično obnovljena i postavljeni su čvrsti temelji u njenu građenju kao, prvo, vjersko-kulturnog pa onda i turističkog brenda. Sa sigurnošću se može reći da je u tom periodu “Musalla” bila najposjećenija vjersko-kulturna manifestacija na području Bosanske Krajine. Govoreći o Musalli sultana Mehmeda Fatiha u Kamengradu, kao mjestu susreta ovih područja sa islamom, islamskom kulturom i civilizacijom, Spahić ističe da je ona i mjesto promocije tolerancije i života u različitosti.

“Svjestan potencijala koji Musalla ima, nakon njene obnove, moja intencija je bila da se taj projekt planski i sistemski iz godine u godinu kvalitativno i kvantitativno razvija, jača i promovira. Na toj osnovi, i pored prisutnosti određenih poteškoća i otpora, kroz multidimenzionalan pristup u projekt se uspjela uključiti ne samo lokalna već i šira društvena i regionalna zajednica, razne vladine i nevladine institucije i organizacije, ali i akademska i kulturna zajednica, te posjetioc i učesnici u raznovrsnim programima, kako iz cijele Bosne i Hercegovine i dijaspora, tako i iz drugih islamskih zemalja, poput Irana i Republike Turske. Važno je istaknuti da se na Dane Musalle organiziralo više naučnih skupova, dok je kulturni program bio na izuzetno visokoj razini, gdje su učešće imali i Mehter te ansambl Sultan Mehmed Fatih iz Turske, više hafiza iz različitih država koji su tih godina bili pobjednici na svjetskim takmičenjima iz Kur'ana. Organizirali smo čak i Business forum, gdje su određene konekcije i susreti rezultirali pokretanjem inicijative i izgradnje Vakufskog tržnog centra u Sanskom Mostu. Dane Musalle je pratilo mnogo medijskih kuća kako iz naše države tako i iz inostranstva...” – kazao je mr. Spahić.¹⁸

¹⁸ Razgovor sa Mirsadam-ef. Spahićem, bivšim direktorom manifestacije “Musalla” 10. 06. 2022.godine

Jedan od najznačajnijih naučnih skupova prilikom održavanja ove emanifestacije proteklih godina je naučni skup "Ahdnama i ljudska prava" na Musalli 2015. godine, gdje su učešće uzeli eminentni univerzitetski profesori iz cijele Bosne i Hercegovine.

Slična razmišljanja ima i Mirza ef. Žerić, aktuelni glavni imam Medžlisa IZ Sanski Most, koji ulaže napore da se ova manifestacija održi na što kvalitetnijoj razini.

"Musallu u Donjem Kamengradu je dao izgraditi veliki sultan Mehmed Fatih prilikom osvajanja ovih krajeva od ugarske vlasti. Ona simbolizira, prije svega, susret bosanskog čovjeka sa islamom koji ljudima nudi duhovni mir i sigurnost i naravno sreću na oba svijeta. Pored toga musalla nas podsjeća na jednu veliku i dobro organizovanu carevinu koje je svim svojim građanima garantovala mir, sigurnost i prosperitet. Održavanjem manifestacije Musalla pokušavamo, između ostalog, kazati i prijateljima i neprijateljima da je mir, sigurnost, prosperitet i suživot moguć na ovim našim prostorima. To su nam pokazali i naši dobri prethodnici koji su u duhu tolerancije uživali u dunjalučkim blagodatima koje nam podari Uzvišeni Allah..." – kazao je Mirza ef. Žerić.¹⁹

Zaključak

Bosna i Hercegovina nije velika i moćna država, ali jest država s hiljadugodišnjim kontinuitetom i respektibilnim kulturno-historijskim naslijeđem, i to je zasigurno važna identitetska komponenta na koju možemo biti ponosni, ali i komparativna prednost i razvojna šansa. U tom širokom spektru kulturno-historijskog naslijeđa, koje je odraz multikonfесионаlnog, multikulturalnog i multilateralnog društva, i musalle zauzimaju posebno dragocjen segment naše kulturne baštine.

Jasno je da je protokom vremena značajan dio ovih objekata stradao ili nestao sa lica zemlje i da na mnoge musalle podsjećaju još samo toponimi. U tom kontekstu bi intencija Islamske zajednice, ali i generalno društvene zajednice, trebala da bude da se ti objekti, tamo gdje je

¹⁹ Razgovor s Mirzom-ef. Žerićem, glavnim imamom Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most, 10. 6. 2022.

moguće, obnove i zaštite, a tamo gdje to nije moguće da se učini minimum te da se takva mjesta obilježe prigodnom pločom.

Kad je u pitanju najpoznatija i najočuvanija musalla, "Fatihova Musalla u Kamengradu", postoje svi preduvjeti da taj islamski kulturno-historijski spomenik i dalje služi svojoj religijskoj svrsi, obogaćen kompatibilnim kulturnim sadržajima i da pritom doprinosi i ekonomskom razvoju i samoodrživosti lokalne zajednice. Musalla u Kamengradu kod Sanskog Mosta nije zanimljiva samo muslimanima već i nemuslimanima koji se preko nje odnosno sadržajnog programa koji ona pruža mogu detaljnije upoznati s identitetom i kulturom Bošnjaka-muslimana kao autohtonog evropskog naroda.

Izvori:

- Abdulah Škaljić, *Turcizmi u sh. jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966.
- Adem Čukur, "Od Musalle do monumentalnih džamija", *Šeher* br. 62
- A. Tresić Pavičić, *Dom i svijet*, br. 2 od 15. 1. 1896.
- Benedikt Kuripešić, *Putopis kroz Bosnu, Srbiju, Bugarsku i Rumeliju 1530*, Svjetlost, Sarajevo, 1950.
- Dušanka Bojanić, "Musale u balkanskom gradu", *Islamska misao*, br. 138, Sarajevo, 1990.
- Evlija Čelebija, *Putopis*, Svjetlost, Sarajevo, 1967.
- Grupa autora: *Religijski turizam*, zbornik radova, El-Kalem, Sarajevo, 2015.
- Hamid Dizdar, *Sevdalinke*, Državna krugovalna postaja (Bosanska pošta), Sarajevo, 1944.
- Husein Šehić Ahmedov, "Pogaženi grobovi", *Novi Behar*, br. 15. 1934/35
- Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, IRO Veselin Masleša, Sarajevo, 1982.
- Milena Preindlsberger-Mrazović: *Bosnisches Skizzenbuch*, ilustracija Hans Fischer, Dresden, 1900.
- Nusret Isanović: *Musalle u Bosni i Hercegovini*, naučni rad, Fakultet islamskih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2009.
- Preporod* br. 23/493 od 1. 12. 1988.
- Sulejman Solunjanin, "Foča", *Bosanska vila*, br. 9, 01. 05. 1888.
- Zlatko Uzelac: *Trg sv. Terezije u Požegi*, izvorni naučni rad, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1994.

Razgovori sa: mr. sci Mirsad Spahić, Medžlis Islamske Zajednice Sanski Most, bivši direktor Manifestacije "Musalla"; profesor Mirza ef. Žerić, glavni imam Medžlisa IZ Sanski Most

Fotografije: Arhivske fotografije Medžlisa IZ Sanski Most; privatni arhiv Asmir Crnkčić; www.saff.ba; www.digitalna.nb.rs

آسمیر تسرنکیتش

المصليات - المساجد في الهواء الطلق

في المقالة نظرة جديدة إلى موضوع معروف غير أنها موسعة بتفاصيل جديدة موجودة في المصادر ذات العلاقة والممارسات الحديثة. ومما تم تقديمه في المقالة نشأة المصليات وتقييم أهميتها كجزء من مجموع تراثنا التاريخي والثقافي وإثبات وجود الأسباب لاستخدامها ليس فقط للحاجات الدينية وإنما أيضا لترويج ثقافتنا كثروة يمكن استغلالها في تطوير السياحة الدينية والثقافية.

Asmir Crnkic

Musallahs - "Mosques" under the Open Sky

Summary

The paper presents a new view on a well-known topic, enriched with new details from relevant historical sources as well as contemporary practice. The work presents the origin of musallahs and valorizes their importance as part of our overall cultural and historical heritage, and confirms the existence of assumptions for their usefulness not only for religious needs but also for the promotion of our culture as well as resources for the development of religious and cultural tourism.

Percepcija dostojanstva u islamskom pravu

Sumeja Smailagić

fakultet za islamske studije u novom pazaru
sumeja.s@hotmail.rs

Sažetak

U radu će se navođenjem kur'anskih ajeta i hadisa Muhammeda, s.a.v.s., ali i kroz primjere iz historije, ukazati na posebno mjesto i ulogu čovjeka na Zemlji i identificirat će se temeljni principi islamskog učenja o ljudskom dostojanstvu koje su islamski pravnici izveli iz islamskih izvora. Aktualnost teme ljudskog dostojanstva danas poprima na značaju, budući da se, usljed stalnih tenzija i konflikata te različitih interesa, čovjek svodi na broj ili statistiku, potpuno zaboravljajući njegovu univerzalnu čast i dostojanstvo. Islam uči da je ljudsko dostojanstvo datost od Boga koju treba uvažavati, štititi i vrednovati.

Ključne riječi: *al-karāma, ljudsko dostojanstvo, nepovredivost, čast, jednakost, pravda, sloboda vjere i zaštita imovine, dobročinstvo.*

Uvod

Pojam kojim se u Kur'anu izražava dostojanstvo i dignitet čovjeka jeste izraz *al-karāma*. Karāma, također, znači: počast, čast, ugled, prestiž, poštovanje, uvažavanje, plemenitost, velikodušnost.¹ Allahovo je lijepo ime al-Karīm izvedeno iz osnove ovog pojma i najčešće se prevodi kao Plemeniti. Karīm se u rječniku *Lisān al-Arab* definira kao pojam koji

¹ Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, Sarajevo: El-Kalem, 1997, str. 1284.

obuhvata svako dobro, čast i vrlinu. Tako se i za Kur'an kaže da je al-Qur'an al-karīm što znači da je Kur'an, Riječ Božija, puna dobroga, koristi i vrijednosti.

Čovjek je prema Kur'anu stvoren u "najljepšem obliku". On je kapacitiran posebnim sposobnostima, primjerice intelektualnim: uči, razvija se i stiče nova saznanja. Na Zemlji mu je Allah Svevišnji stavio na raspolaganje brojne blagodati. Pod blagodatima se ne misli samo na materijalne i intelektualne, već i na duhovne. Prema islamu, posebna blagodat data čovjeku je blagodat vjere. Allah, dž.š., je čovjeku s vremena na vrijeme slao poslanike i objavu, kako bi mu ukazao na "put pravi", podučio ga njegovoj misiji, uložio i prilici koja mu se daje u njegovom ovozemnom životu da se oblikuje u "najljepši oblik". Tragom hadisa Muhammeda, s.a.v.s., "Poslan sam da usavršim plemeniti moral kod ljudi",² posebna zadaća čovjeka jeste razviti se u osobu koja se vlada prema uzvišenim moralnim principima. Čovjek je biće slobodno da pravi izbore i da se opredjeljuje kojim životnim pravcem će krenuti. Uporedo s tim od čovjeka se traži da se prema ukazanim počastima isto tako dostojanstveno i odgovorno odnosi.

Da je to uzvišena, ali i teška zadaća, veliki izazov stavljen pred čovjeka, pokazuje historija čovječanstva, ali i stvarnost savremenog čovjeka. Stalna neprijateljstva, ratovi, ataci na ljudsko dostojanstvo i prava, uništavanja dobara i resursa navode na zaključak da se čovjek neodgovorno odnosi ili, čak, suprotno spram pozicije koju mu je Allah, dž.š., povjerio. Ovakvo ponašanje čovjeka ide u prilog političkim i filozofskim teorijama po kojima je "prirodno stanje" (*statum naturae*) čovjeka rat (Thomas Hobbs) te da je u toj borbi za opstanak "čovjek čovjeku vuk" (*homo homini lupus*) i da vlada "rat sviju protiv svih" (*bellum omnium in omnes*).

Otuda je važno stalno se vraćati temeljnim vrijednostima civiliziranog društva i ukazivati na vrijednosti čovjeka kao takvog, pri tome pomažući čovjeku i savremenoj civilizaciji da nadiđe ljudske slabosti, a kako bi se sačuvalo ljudsko dostojanstvo kao univerzalna vrijednost. Ali, to je stalna transgeneracijska borba i stalni cilj.

² Al-Buhari, *Al-Adab al-mufrad*.

U tom smislu, Kur'an, kao Riječ Upute, snažno podstiče vjernika i čitaoca da borba za očuvanje i afirmaciju ljudskog dostojanstva nema alternativu te da principi islama u vjernikovom životu trebaju biti poštovani bez obzira na niske ljudske interese, trenutno stanje i okolnosti.

U radu ćemo, kroz navođenje kur'anskih ajeta i hadisa Muhammeda, a.s., kao dva temeljna izvora islamskog učenja, pa time i islamskog prava, ali i kroz primjere iz historije, ukazati na posebno mjesto i ulogu čovjeka na Zemlji i identificirati temeljne principe islamskog učenja o ljudskom dostojanstvu koje su islamski pravници izveli iz islamskih izvora.

Problem razumijevanja pojma ljudsko dostojanstvo

Član 1. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima glasi: "Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva".³ Ovo je važan međunarodni dokument kojim je pojam ljudskog dostojanstva etabliran u jednom pravnom aktu, čime mu se želi ukazati ne samo na njegovo moralno značenje, već i na pravnu tj. međunarodnu, civilizacijsku i ljudsku obavezu koja iz ovog dokumenta proističe.

Da bismo razumjeli ovu konstataciju, kratko ćemo se poslužiti knjigom *Dostojanstvo* Majkla Rozena, koji je ovaj pojam analizirao iz ugla brojnih debata, vođenih između autora u zapadnoj literaturi. On započinje svoju analizu konstatacijom Schopenhauera i drugih koji smatraju da pojam čovjekova dostojanstva nema nikakva značenja, pa čak i da je beskoristan pojam, čime ujedno otvara pitanje šta, zaista, znači dostojanstvo? Kako se ono može vrednovati te koji su mehanizmi ili kriteriji za njegovo evidentiranje? Da li je upotreba ove sintagme samo moralna i/ili ima, ili treba da ima, i neke druge implikacije? Ove filozofske, ali i pravne dileme proističu iz različitih konteksta upotrebe pojma dostojanstva. Da problem njegova razumijevanja bude kompliciraniji, pojam dostojanstva koriste "zastupnici sasvim različitih moralnih stanovišta".⁴ Dok ga jedni smatraju obilježjem koje pripada svim ljudskim bićima,

3 http://www.ombudsman.co.me/docs/deklaracija_o_ljudskim_pravima.pdf, preuzeto 21. 11. 2017.

4 Majkl Rozen, *Dostojanstvo*, prev. Jelena Kosovac, Beograd: Clio, 2015, str. 7.

drugi ga upotrebljavaju, recimo, u govoru o pravu na “dostojanstvenu smrt” kada se poziva na pravo na eutanaziju. Sličnih je primjera različitih upotreba, iza čega stoje različiti svjetonazori i moralna stanovišta, moguće naći jako puno.

Ako se vratimo citiranom članu Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, evidentno je da je Deklaracija, ilustrativno je to naglašeno već u prvom njenom članu, zamislila dostojanstvo kao univerzalnu vrijednost koju dijele svi ljudi.

Dostojanstvo je unutrašnja srž, “nešto neopipljivo, što sva ljudska bića neotuđivo nose u sebi”,⁵ odnosno “dostojanstvo je nešto što svi posjedujemo zahvaljujući ‘čovječnosti u našoj ličnosti’, a to utemeljuje dužnosti međusobnog poštovanja i samopoštovanja”.⁶

Druga upotreba značenja dostojanstva jeste da se ukaže na društveni status koji dostojanstvo obezbjeđuje. Čovjek je nosilac i uživatelj društvenog dostojanstva. Sa stanovišta islama status čovjeka jeste, zaista, visoko pozicioniran i on nije usko vezan za primarno značenje “društvenog”, nego se njegov status izražava u kontekstu svih stvorenih bića. Taj status je opisan u Kur’anu, u ajetima sure al-Bakara 30–34, gdje Allah, dž.š., traži od meleka, bića koja ne griješe, da učine sedždu čovjeku.⁷ Prizor koji se nameće, dok se čitaju ovi ajeti, jasno pokazuje status čovjeka koji mu je Allah, dž.š., ukazao.

Za ovu je temu važno istaći još jedno značenje pojma dostojanstva, a to je dostojanstvo kao stil života koje zavređuje poštovanje. Zbog ovakvih primjera historija s oduševljenjem piše o dostojanstvenim ljudima koji su svojim životima zavrijedili spomen i respekt. Salahudina Ejubiju (1137–1193) cijene historičari Istoka i Zapada, jer je svojim životom, odnosno moralnim i čestitim djelovanjem, nakon zauzimanja Jerusalema

5 Ibidem, 27.

6 Ibidem, 40.

7 *A kada Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!' – oni rekoše: 'Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv proljevati? A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štujemo'. On reče: 'Ja znam ono što vi ne znate'. I pouči On Adema nazivima svih stvari, a onda ih predoči melekima i reče: 'Kažite Mi nazive njihovih, ako istinu govorite!'. 'Hvaljen neka si' – rekoše oni – 'mi znamo samo ono čemu si nas Ti poučio; Ti si Sveznajući i Mudri. 'O Ademe' – reče On – 'kaži im ti nazive njihovih!'. I kad im on kaza nazive njihovih, Allah reče: 'Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje i da samo Ja znam ono što javno činite i ono što krijete!'. A kada rekosmo melekima: 'Poklonite se Adem!' – oni se pokloniše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i posta nevjernik.*

od krstaša, prema neprijateljima, nemoćnima, porodicama poginulih i drugima pokazao respekt, tretirajući ih kao ljudska bića. Iako je to danas zaboravljeno, “muslimani su ukinuli kršćansku zabranu i dozvolili Jevrejima da se nasele u Jerusalem”.⁸ Nažalost, svjetska pa time i muslimanska historija bilježi i dosta onih suprotnih, tj. negativnih primjera.

Uzvišenost čovjekova stvaranja

Allah je stvoritelj Nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom. (Ibrahim, 32– 33). Zar ne vidiš da je Allah sve što je na Zemlji vama podredio, pa i lađe koje, voljom Njegovom, morem plove? (El-Hadždž, 65). Kako ne vidite da vam je Allah omogućio da se koristite svim onim što postoji na nebesima i na Zemlji i da vas darežljivo obasipa milošću Svojom, i vidljivom i nevidljivom. (Lukman, 20). I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju, (El-Gašije, 13). Iz ajeta koje smo citirali, ali i brojnih drugih sličnog sadržaja, jasno se može uočiti da je Allah, dž.š., sve što je stvorio podredio čovjeku da mu bude na usluzi. To ukazuje na to da je čovjek, uistinu, uzdignut na visoku, časnu poziciju među stvorenjima.

O ovoj počasti i ugledu ilustrativno govori hadis Božijeg Poslanika, a.s.: “Abdullah b. Omer, r.a., prenosi da je vidio Božijeg Poslanika, a.s., kako prilikom obilaska oko Kabe (tavaf) govori Kabi: “Divna li si Kaba i divan je tvoj miris! Veličanstvena si i veličanstvena je tvoja svetost (hurmatak)! Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, zaista je nepovredivost i svetost vjernika kod Allaha veća od tvoje nepovredivosti i časti; njegov imetak, njegov život i da o njemu imamo lijepo mišljenje””.⁹ U islamskim se izvorima Kaba naziva Allahova kuća (Bejtullah), ona je simbol islama i prema njoj se muslimani iz svih krajeva svijeta okreću u svojim molitvama,

8 Ahmed S. Akbar, *Živi islam: od Samarkanda do Stornoveja*, prev. Zulejha Ridanović, Sarajevo: Preporod, 1993, str. 66.

9 Ibn Madže, *Sunen*.

ona je u srcu svakog muslimana, s željom i dovom da je jednog dana posjete i hodočaste. Pa ipak, shodno hadisu časti, dostojanstvo jednog vjernika, njegov imetak, život, čak i lijepo mišljenje o njemu, vrednije je, časnije od njene svetosti i nepovredivosti. Ova usporedba kazuje koliko je, uistinu, čovjek cijenjeno biće i kolika mu je počast ukazana.

Iz toga proizlazi pravilo o uvažavanju ili zaštiti ljudskog dostojanstva koje mu je Allah, dž.š., ukazao u Kur'anu: *Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali;¹⁰ dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.* (El-Isra' 70).¹¹

Nosilac dostojanstva činom stvaranja

Pojam je ljudskog dostojanstva obuhvatniji od pojma "prava", jer dostojanstvo sadrži, naporedo, uživanje prava i ispunjavanje obaveza.¹² Ono s čim je čovjek stvoren dio je ljudske prirode te je ono stalno i postojano bez obzira što ga možda konkretni pravni sistem u nekoj državi ne zagovara ili ne štiti, baš zbog univerzalne prirode ljudskog dostojanstva. Zato se ističe da je čovjek uzvišeno stvorenje svojim oblikom stvaranja (hakk), ali i potencijalima koji su mu dati u njegovom stvaranju, tj. naravi, prirodi, mentalitetu i karakteru (huluk). O uzvišenosti njegova stvaranja Allah, dž.š., kaže: *Mi čovjeka stvaramo u skladu (obliku) najljepšem, zatim ćemo ga u najnakazniji lik vratiti.* (El-Tin 4-5).

Čovjek jeste složeno i kompleksno biće pa je zbog te unikatnosti i jedinstvenosti stvaranja njegove prirode jako teško definirati čovjekovu bit, jer se taj raspon čovjekovih varijabli kreće od njegovog tjelesnog izgleda, preko njegovih poriva i strasti, intelektualnih sposobnosti pa do dubokih razina shvatanja i emocija. U tefsirima nailazimo na razna tumačenja prethodno citiranog ajeta, tj. posebnosti njegova stvorenja, pa,

¹⁰ Pa, zaista, Mi smo dali dostojanstvo djeci Ademovoj, Mi ih nosimo kopnom i morem i opskrbljujemo ih blagodatima, i dajemo im prednost daleko iznad većine Naših stvorenja. V. Muhammed Asad, prev. i komentar, prev. Hilmo Čerimović, *Poruka Kur'ana* (Sarajevo: El-Kalem, 2004), 421. U engleskim prijevodima ovog ajeta, koje smo za ovu priliku pregledali, upotrijebljen je prijevod: "We have honored the children of Adam" što je, ustvari, isto značenje izražavanja odlike, počasti i dostojanstva čovjeku.

¹¹ Besim Korkut, *Prijevod Kur'an*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2010.

¹² Enes Karić, *Ljudska prava u kontekstu islamsko-zapadne debate*, Sarajevo, Pravni centar Fond otvoreno društvo BiH, 1996, str. 217.

između ostalih tumačenja, da spomenemo samo ono po kojem je on najljepšeg oblika činjenicom da su mu razum i srce kao dvije posude pripravne za dvije blagodati: razumijevanje i primanje objave, date samo njemu, ali su stvorene u gornjem dijelu tijela, a ono zemaljsko ili animalno u čovjeku, kao što su nagoni i sl., smješteni su u donjem dijelu tijela.

Interesantno je u tom smislu čitati i sljedeći kur'anski ajet: *Allah sve životinje stvara od vode, neke od njih na trbuhu puze, neke idu na dvije noge, a neke, opet, hode na četiri; Allah stvara što hoće, jer Allah sve može.* (El-Nur 45). Iz ovog se ajeta, također, može shvatiti dodatna posebnost čovjeka u odnosu na ostala bića koja se kreću. Dok su jedni nužno vezani za zemlju, jer se kreću jedino ako su cijelim tijelom vezani za zemlju, dotle je čovjek stvoren da se kreće samo zemljom, što znači da je svojom pojavom, ustvari, uzdignut, uspravljen svojim bićem i da je na taj način najbliži nebu.

Čovjek je biće razuma i primatelj objave

On je Nebesa i Zemlju mudro stvorio, i On vam obličje daje, i likove vaše čini lijepim, i Njemu će se sve vratiti. (El-Tegābun, 3). Najodabranije je biće, kako Taberi kaže, oblikovano u najljepšem, tj. najprimjerenijem obliku, ali i u najboljoj prirodi ili naravi.

Čovjek je svojom vanjštinom prvenstveno tjelesno biće. On je ujedno razumsko biće, biće duha, tj. razuma i emocije. O ovoj drugoj dimenziji čovjekova bića Allah, dž.š., između ostalog, kaže: *Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju – a njima ne shvaćaju, oni oči imaju – a njima ne vide, oni uši imaju – a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori – oni su zaista nemarni.* (El-A'raf, 179). Prema tome, čovjek je biće izbora, tj. slobodan je da pravi izbore u svome životu i da se odgovorno odnosi spram časti koja mu je ukazana, spram tijela koje mu je dato, spram razuma kojim je obdaren, spram vremena koje ima na raspolaganju, spram uloge i amaneta koji mu je povjeren. Drugačije rečeno, dati su mu kapaciteti da se pravilno odnosi prema slobodi koju uživa i, naravno, slobodan je spram vjere u Boga koja mu je, također, ponuđena i svih blagodati koje se s tim vezuju, poput slanja objave i poslanika.

Mi smo vam jednog od vas kao Poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči i da vas ono što niste znali nauči. (El-Bekare, 151). Počast koja je ukazana čovjeku jest i prilika da mu se Allah direktno obraća, šalje mu svoju Riječ, i ne samo to, nego je svakom čovjeku otvorio put vjere u Njega. *A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravome putu.* (El-Bekare, 186). Stoga je upravo Taberi kada zaključuje da je Allah, dž.š., sve podredio čovjeku i da je on, i pored svojih slabosti koje ima, najuzvišenije Allahovo biće.

Čovjek je nosilac odgovornosti

Kur'an kazuje da je čovjek odlikovan, ali ujedno i obavezan, pozicijom Allahova namjesnika na Zemlji. U Kur'anu se kaže: *A kada Gospodar tvoj reče melecima: "Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!" – oni rekoše: "Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv proljevati? A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štujemo". On reče: "Ja znam ono što vi ne znate-"* (El-Bekare 30).

Ovdje se pojam namjesnika odnosi na Adema, a.s., kako to u tefsirima stoji, ali i na čovjeka općenito, budući da je Adem praotac ljudi. Naime, Kur'an i za Davuda, a.s., kaže direktno da je on halifa, stoga ovo imenovanje nije ekskluzivitet Adema, a.s., nego ideal kojeg treba svaki čovjek ostvariti. *"O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta."* (Sad, 26)

Pojam je namjesnika (el-halifa) upotrijebljen u značenju onoga koji je Allahov namjesnik, tj. onaj čovjek koji sprovedi Allahove zapovijedi, a ne tuđe, slijedi Njegovu uputu, ne neke druge ili nečije druge interese. Također, iz ajeta se razumije da onaj kome je udijeljena ova veličanstvena uloga sam mora biti dostojan takve zadaće, tako da ovo povjerenje koje je ukazano čovjeku, ukazano je onom kome to i pripada, ko je dostojan i pripravan takve zadaće.

Allahov namjesnik je onaj koji izvršava Allahovu volju na Zemlji i prema svim ljudima se odnosi poštivajući njihova prava: *Allah zahtijeva da*

se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje. (El-Nahl, 90)

Principi izvedeni iz pojma ljudskog dostojanstva

U cilju zaštite ljudskog dostojanstva klasični su šerijatski pravници u literaturi, u poglavljima pod nazivima *es-sije* kod hanefija ili *el-džihād* kod malikija i šafija, detaljno obrađivali pravila ratovanja i u tom smislu zaštitu čovjeka u konfliktnim situacijama u kojima su inkorporirali ove ajete i hadise o ljudskom dostojanstvu.

Budući je nemoguće nabrojati sva ta pravila i prava čovjeka kojima se treba štititi ljudsko dostojanstvo, a za potrebe ovoga rada, bolje je istaći osnovne principe izvedene iz ajeta i hadisa, tj. iz cjeline islamskog učenja, na kojima se ta prava trebaju graditi i razvijati.¹³ Ovome treba dodati da ne postoji jedinstvena lista tih pravila.

Jednakost

Ljudski je rod jednak po svome porijeklu, ali i po svojoj zadaći. *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.* (el-Nisā', 1) Jedinstveno porijeklo čovječanstva znači da je svaki čovjek, ponaosob, nosilac počasti i dostojanstva bez obzira na boju kože, porijeklo, društveni status, etničku, nacionalnu ili bilo koju drugu pripadnost. Pojedinačni identiteti se priznaju i međusobno uvažavaju. Svijet nije podijeljen na sjever i jug, istok i zapad. Naprotiv, iz kur'anske perspektive, ove se podjele brišu: *Allahu i Istok i Zapad pripada! Gdje god se vi okrenete, tamo je Allahovo Lice.* (el-Bekare, 115)

Na Oproštajnom hadžu koji se desio tri mjeseca prije nego će Božiji Poslanik, a.s., otići s ovoga svijeta, pred 100.000 prisutnih hodočasnika, u govoru koji se shvata kao njegova oporuka svim muslimanima, on je,

¹³ V. Sheikh Wahbeh al-Zuhaili, *Islam and international law*, International review of the Red Cross, ICRC, 2005, str. 272–275.

između ostalog, istakao univerzalnu poruku islama u korist dostojanstva čovjeka: "O ljudi, zaista je vaš Gospodar jedan, i vaš predak je jedan, svi ste vi potomci Ademovi, a Adem je stvoren od zemlje. Najdostojniji kod Allaha je onaj koji Ga je najviše svjestan. Nijedan Arap nije bolji od ne-Arapa, osim po stepenu svjesnosti Allaha".¹⁴

Ovo univerzalno učenje islama, proklamirano prije 14 stoljeća, našlo je svoju refleksiju u društvenoj stvarnosti u kojoj je Bilal, crnac, Etiopljanin, bio prvi mujezin muslimanima u Medini, a Abdullah b. Mesud, pastir mekanskih velikodostojnika, postao je kao musliman namjesnik u Kufi i odabrani učitelj ashaba i tabiina. Takvih je primjera ljudskih uspjeha i veličina među ashabima jako puno. Snažno je učenje islama ohrabrilo brojne pojedince da se bore za vlastito dostojanstvo i dostojanstvo drugih ljudi te je motiviralo ashabe da se odupru paganskim običajima po kojima je krv plemenskog aristokrate skuplja ili cjenjenija od krvi nekog roba, da i žene, starci i djeca imaju prava kao i muškarci i slično.

Iz tog razloga, u sretnim dionicama muslimanske historije, bilježimo da su nemuslimani uspijevali biti na visokim državnim pozicijama u Osmanskoj carevini, odnosno, da su djeca iz Bosne i Hercegovine i Balkana, u vrijeme Osmanske carevine, bila uglednici u Istanbulu na dvoru ili namjesnici i drugi funkcioneri u brojnim regionalnim centrima, poput Kajra, Damaska ili Hidžaza. Zato se kod muslimana nikada nije mogao razviti koncept odvojenih džamija za bijele ili samo za crne muslimane ili neke ekskluzivne nacije. Ili, drugačije rečeno, među muslimanima se povijesno nikada nije razvio koncept obilježavanja ili slave dana pobjede nad nemuslimanima, nego dolaska islama na to područje, za razliku od brojnih praksi svetkovanja, recimo po Španiji, u kojima se kroz slave, arhitekturu i umjetnost naglašavaju pobjede nad Mavarima, tj. muslimanima. U muslimanskim se kalendarima obilježavaju "vjerski festivali, kraj posta, ili podsjećanje na Ibrahimovu žrtvu Allahu, ili rođenje Poslanikovo".¹⁵

Kur'an skreće pažnju na zabranu činjenja nasilja bilo koje vrste. Nasilje, zulm, ima više značenja. Zulm je tmina, zaslijepljenost iz koje čovjek ne može naći pravi put, odnosno ne ponaša se shodno Allahovoj uputi.

¹⁴ Ibidem, 3.

¹⁵ Ahmed S. Akbar, *Živi islam: od Samarkanda do Stornoveja*, prev. Zulejha Riđanović, Sarajevo, Preporod, 1993, str. 76.

Zulum je nepravda prema drugome, ali i prema samome sebi. Allah ljude poziva: *O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju – sami sebi čine nepravdu. O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekome od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga – a vama je to odvratno – zato se bojte Allaha, Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je.* (El-Hudžurāt, 11–12)

Iz principa jednakosti ljudi proklamiraju se zaštite svih prava koja proističu iz ovog principa, poput prava na jednak tretman, prava na liječenje, prava na obrazovanje i brojna druga prava. Jedini islamom legitiman vrednosni kriterij razlikovanja među ljudima jeste stepen svjesnosti / bogobojažnosti Allaha. Allah, dž.š., kaže: *O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji ga se najviše boji (Najplemenitiji kod Allaha je onaj koji Ga je najdublje svjestan), Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa.* (El-Hudžurāt, 13) Prema ajetu, Allah je ljude stvorio različitim kako bi te razlike nadišli i shvatili vrijednosti koje su više od čisto bioloških činjenica. Jer, u mnoštvu je različitosti Allahova blagodat i mudrost stvaranja: *Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?* (Junus, 99) Stepennost svijesti kod Allaha je temeljni kriterij vrednovanja. U tom smislu, Allahova je pravda u tome da je svima dostupna ova prilika i da, u tom smislu, niko nije uskraćen. Ovdje je, ipak, potrebno dodatno pojašnjenje. Naime, sama pripadnost islamu ili, ipak, deklariranje sebe kao muslimana, ne znači da je ostvaren ideal iskrene vjere i pokornosti Allahu. Postati muslimanom znači krenuti ka izgradnji sebe kao vjernika, a taj je proces trajan i svakodnevnan.

Pravda

Brojnim ajetima Allah, dž.š., navodi muslimane da ustanove princip pravde kao jedan od temeljnih principa zdravog pojedinca i društva. *O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili*

na štetu roditelja i rođaka, bio on bogat ili siromašan, a Allahovo je da se brine o njima! Zato ne slijedite strasti – kako ne biste bili nepravedni. A ako budete krivo svjedočili ili svjedočenje izbjegavali – pa, Allah zaista zna ono što radite. (El-Nisā', 135)

Ilustrativan primjer, u kontekstu pravde, vezan je za halifu Omera b. Abdulaziza (682–720) kojem su se stanovnici Samarkanda požalili da ih je muslimanska vojska, pod komandom Kutejbe, okupirala činom kršenja ugovora koji je prethodno bio sklopljen među njima. Halifa je napisao pismo Sulejmanu b. Ebi es-Sirriju u kojem je rekao: “Stanovnici Samarkanda žale se na nepravdu koju im je nanio Kutejbe, koji ih je protjerao s njihovih posjeda. Zato, kada ti dođe ova knjiga, naimenuj kadiju koji će ispitati njihov slučaj i donijeti pravednu odluku! Ako pravda bude na njihovoj strani, onda muslimansku vojsku vrati u logor izvan zidina grada u kojem su bili prije nego što im je došao Kutejbe”.

Nakon istrage koju je proveo imenovani kadija Džami' b. Hadir je u svojoj presudi naredio da Arapi moraju napustiti Samarkand i povući se izvan zidina. Ta je odluka provedena u djelo i imala je dalekosežne posljedice, jer je lokalno stanovništvo bilo iznenađeno pravednom odlukom te su odlučili “da Arapi ostanu u njihovom gradu i nastave bratski život, cijeneći mir iznad svega”.¹⁶

Prethodno je rečeno da islam ustanovljava jedino legitiman princip stepenovanja ljudi prema stepenu svjesnosti Allaha, dž.š. Ovo je, naravno, moralni kriterij, jer samo Allah zna šta je u ljudskim dušama. Međutim, refleksija ove svijesti ogleda se u stvarnosti ljudskog života i njegova postupanja tako da takav čovjek, vjernik, vođen sviješću o Allahu i susretu s Njim, neće dozvoliti da bude ponesen drugim interesima, nego jedinim interesom a to je da zadovolji i ispunji Allahove zahtjeve. Interesantno je, također, da Allah, dž.š., pojam pravde, ali i postupanje po pravdi, definira kao djelo koje je najbliže svjesnosti Allaha, tj. punina svijesti o Allahu nemoguća je bez pravednog postupanja. Allah kaže: *O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte, i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete!*

¹⁶ Halil Imaduddin, *Odsjaji islamskog preobražaja u vladavini Omera ibn Abdulaziza*, prev. Mehmedalija Hadžić, Sarajevo, Nova knjiga, 2008), 654–655. Fethi Osmani, *Džihad: legitimna borba za ljudska prava*, u: Enes Karić, *Ljudska prava ...*, str. 228.

Pravedni budite, to je najbliže čestitosti, i bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite! (El-Maide, 8) Za razliku od pojma svjesnosti Allaha, za koji je rečeno da je riječ o unutarnjem, ličnom i za nas ljude nemjerljivom kriteriju, pravda i postupanje po pravdi dobrim dijelom jeste uočljiva i mjerljiva. U ovom se kontekstu može navesti hadis u kojem se kaže: "Allah neće gledati u vaš izgled niti u vašu imovinu, nego će gledati u vašu srca i djela vašu".¹⁷

Sloboda vjere i zaštita imovine

U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude! (El-Bekare, 256), jedan je od ajeta kojim se proklamira sloboda izražavanja vjere i uvjerenja. Možemo ovdje nabrojati nekoliko važnih dokumenata, ali i historijskih činjenica da su muslimani na tragu ovog principa gradili multireligijsko, multinacionalno i multikulturalno društvo. Spomenimo da je po dolasku u Medinu, Muhammed, a.s., sačinio Medinski ustav kojim su regulirana prava i obaveze između muslimana, ali i između medinskih jevreja i muslimana u kojem su se obavezali na međusobno poštivanje, zaštitu i pomaganje u ratu i miru.¹⁸

Za ovu su temu svakako važna i dva dokumenta Muhammeda, a.s., koji je na taj način uveo u normativnu praksu (Sunnet) muslimanima da grade društvo različitosti.

Prvi dokument, koji spominjemo, jeste Povelja kršćanima Nedžrana u kojoj se, u drugom dijelu, kaže:

"Zaštita Allahova i jamstvo od Muhammeda, Božijeg poslanika, data je na Nedžran i okolicu, bilo na njihova dobra, njihove osobe, održavanje njihove vjere, njihove odsutne i prisutne, njihove porodice, njihova svećeništa i sve što se, malo ili veliko, nalazi u njihovom posjedu.

Niti jedan biskup neće biti premješten iz svoga biskupskog sjedišta, niti jedan monah iz svoga samostana, niti jedan svećenik iz svoje župe. Nikakvo opterećenje neće ih opterećivati, kao niti krv osvete iz vremena prije podvrgavanja. Neće biti pozivani u vojsku, niti će im se nametati

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Musned*.

¹⁸ V. Muhamed Hamidullah, *Muhammed, a.s., život*, prev. Nerkez Smailagić, Ognjen Prica, Zagreb, 1977, str. 174–186.

desetina. Nikakve vojske neće preplavljivati njihovu teritoriju. A kada neko od njih bude tražio dug, pravda će biti podijeljena. Oni neće biti ni tlačitelji ni tlačeni. A ko god bi od njih u budućnosti zelenašio, bit će mu uskraćena moja zaštita. Niti jedan čovjek neće biti optužen za grešku koju je počinio neko drugi.

Dakle, jamstvo Allahovo i uvjeravanje Muhammeda, Božijeg poslanika, potvrđuju sadržaj ove povelje do dana kada Allah prikaže svoju vlast, ako oni, Nedžranci, ostanu dobre volje i budu djelovali u saglasnosti sa svojim zadacima, a da ne trpe nikakvu pogrdu”.¹⁹

Drugi je dokument Povelja manastiru sv. Katarina na Sinaju u kojoj Božiji Poslanik, a.s., kaže:

“Ovo je poruka Muhammeda, sina Abdullahova, kao zavjet onima koji propovijedaju kršćanstvo, blizu i daleko: Mi smo s njima! Sigurno, ja, pomoćnici i moji sljedbenici, branit ćemo ih jer su kršćani naši podanici, i tako mi Allaha ja sam protiv svega što im se čini nažao.

Nema prisile prema njima. Niti će njihove sudije biti zamijenjene iz sudnica, niti redovnici iz manastira. Niko neće razoriti njihov hram, niti ga oštetiti ili odnijeti bilo šta iz njega u muslimanske kuće. Ako bilo ko učini nešto od toga, prekršit će Božiji zavjet i bit će neposlušan Božijem poslaniku. Uistinu, oni su moji saveznici i imaju moju garanciju protiv svega što oni mrze. Niko ih neće prisiljavati da putuju ili da se bore. Muslimani će se boriti za njih...”²⁰

Kada je h. Omer ušao u Jerusalem, 15. godine po Hidžri, u Povelji je građanima Jerusalema²¹ dao vrlo sličnu garanciju zaštite njihove vjere, imovine, vjerskih zajednica i privatnih lica:

“U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog,

Ovo je garancija mira i zaštite koju je dao Allahov rob Omer, vođa pravovjernih, naroda Jerusalema. On garantuje zaštitu njihovih života, imovine, crkava i krstova, bili u dobrom ili lošem stanju, i svega što se nalazi unutar njihove vjerske zajednice.

¹⁹ Ibidem, 469.

²⁰ Fikret Karčić, *Muhammed, a.s., zaštitnik ljudskih prava*, u Muhammed, a.s., u savremenom mišljenju naše uleme, Sarajevo, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, 2014, str. 90.

²¹ V. <http://hrlibrary.umn.edu/arab/IS-8.html>, pristupljeno 16. 11. 2017. i <https://albushra.org/holyland/chapter 2c.html>, pristupljeno 30.11.2017.

Njihove crkve neće biti zauzete, srušene niti oduzete u potpunosti ili djelimično. Nijedan njihov krst ili imovina neće biti oduzeta. Oni neće biti prisiljavani u vjeru, niti smije neko od njih biti povrijeđen (na bilo koji način).”²²

Za Bosnu i Hercegovinu, povijesno, također, važna ahdnama sultana Mehmeda Fatiha, data fojničkim franjevcima, iz 1463. godine, a koju donosimo u prevodu Hazima Šabanovića:

“On (tj. Bog) je jedini pomoćnik. (Tugra) Mehmed, sin Murad-hanov, vazda pobjedonosan! Zapovijed časnog, uzvišenog sultanskog nišana (znak) i svijetle carske tugre, osvajača svijeta je slijedeće:

“Ja, sultan Mehmed-han, stavljam do znanja cijelom svijetu (svom puku i odličnicima) da se prema posjednicima ovog carskog fermana bosanskim redovnicima pojavila moja velika milost, pa zapovijedam slijedeće: Neka niko spomenutim (kaluđerima) i njihovim crkvama ne pravi smetnje i neka ih niko ne uznemiruje. Neka oni bezbrižno stanuju u mome carstvu. A oni koji su izbjegli (pobjegli i otišli) neka su slobodni i sigurni. Neka dođu i neka bez straha stanuju u zemljama moga carstva. Neka se nastane u svojim manastirima i neka niko, ni moje visoko veličanstvo, ni iko od mojih vezira, ni od mojih sluga, ni od mojih podanika, niti iko od stanovnika moga carstva – ne vrijeđa i ne uznemiruje spomenute. Neka im ne upada i neka ih ne ugrožava i ne vrijeđa ni njih, ni njihove duše (živote), ni njihov imetak, niti njihove crkve. Isto tako neka im je dopušteno da dovedu čovjeka sa strane (iz tuđine) u zemlje moga carstva. Zbog toga spomenutim veledušno podarujem carsku zapovijed i zaklinjem se slijedećim teškim zakletvama:

22 Muslimanski historičari nikada nisu dovodili u pitanje autentičnost ove povelje, dok su njihove zapadne kolege veoma izdašno pisale o tome. Međutim, neosporna je činjenica postojanja praksi pisanja povelja ili davanja usmenih garancija, već u ranom periodu ekspanzije muslimanske države. Filip Hiti u svojoj *Istoriji arapa* navodi tekst Povelje koju je izdao komandant muslimanske vojske, Halid b. Velid, stanovnicima Damaska, iz koje se usporedbom može vidjeti sličnost s Omerovom, što navodi na zaključak da je slijeden obrazac davanja sigurnosti stanovnicima gradova prilikom njihovog zauzimanja te da je ta sigurnost obuhvatala zaštitu života, imovine i vjere, odnosno crkava. “U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog. Ovo će Halid b. Velid učiniti stanovnicima Damaska ako u njega uđu: on im obećava sigurnost života, imovine i crkava. Gradski zidovi neće biti razrušeni, niti će ijedan musliman konačiti u njihovim kućama. Uz to, mi im poklanjamo Allahov ugovor i zaštitu njegova Poslanika, halife i vjernika. Dok god budu plaćali porez, samo će ih očekivati dobro”. V. Filip Hiti, *Istorija arapa*, Sarajevo, Veselin Masleša, 1983, 149. Također v., Thomas W. Arnold, *Povijest islama. Historijski tokovi misije*, Sarajevo, Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, 1989, str. 82–85.

Tako mi Stvoritelj Zemlje i neba, koji hrani sva stvorenja, i tako mi sedam mushafa, i tako mi našeg velikog vjerovjesnika (Muhammeda), i tako mi sablje koju pašem – niko se neće protiviti onome što je napisano sve dokle god mi oni budu služili, dok se budu pokoravali i dok budu odani mojoj zapovijedi. Napisano 28. maja u stanu Milodraž”.²³

Na kraju, treba spomenuti i jedan drugačiji primjer, narod Jezidije, kurdsku etnokonfesionalnu zajednicu, koji su došli u interese svjetske javnosti nedavnim ratom u Iraku. Oni su kao nemuslimanska zajednica bili dio mnogih muslimanskih država koje su zauzimale prostor Iraka, evo, do skorih vremena!

Dobročinstvo

Jedna od najfrekventnijih sintagmi upućenih u Kur'anu jeste “oni koji vjeruju i dobra djela rade” što je poziv vjernicima da svoje vjerovanje stalno potvrđuju činjenjem dobrih djela, a ne loših. Islam, u isti moment, poziva vjernike da se maksimalno posvete izvršavanju dobrog djela, da učine i stepen više, tj. da to djelo dovedu do perfekcije (al-ihsan). Ova posvećenost činjenju dobra, pa i u situacijama kada druga strana, recimo, nije “zaslužila” takav odnos jeste važna naročito danas kada se ljudski život često svodi samo na brojku, na statistički podatak. Rat, stradanje je samo po sebi dehumaniziranje čovjeka i često brisanje svih ljudskih osobina, vrijednosti i dobrota. Nikada kao danas, čini se, čovječanstvo nema veću potrebu da ukazuje na dostojanstvo svakog čovjeka i afirmaciju činjenja dobrih djela i dobročinstva.

Allah, dž.š., izričito poziva na činjenje dobročinstva i lijep postupak: *Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje.* (El-Nahl, 90) Treba pokazati vlastitu veličinu i odgovornost pa pravedan biti i u situaciji kada čovjek može da se osveti, odnosno, kada čovjek ima snagu ne samo da uzvрати istom mjerom, već da potpuno uništi. Muhammed, a.s., na Bedru je, u prvoj bici koju su muslimani vodili, pismenim ratnim zarobljenicima omogućio otkup, ako bi

23 <https://www.nkp.ba/horion-bosna-ahdnama-mehmeda-el-fatiha-franjevcimanajstariji-dokument-oljudskim-pravima-u-historiji/>, pristupljeno 02. 12. 2017.

naučili deset muslimana pisanju, što je bila potpuna novina u dotadašnjoj doktrini ratovanja i postupanja s ratnim zarobljenicima. Posljedice su ovakvog postupka bile dalekosežne po muslimane, ali i za same ratne zarobljenike.

Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine. (Eš-Šūrā, 40) Dobročinstvo je, ne samo pravedno postupati, kazniti počinioaca protivpravnog djela, vratiti istom mjerom nego i više od toga, smoći snage da se učini bolje i više od toga, tj. naći snage da se uzvрати bolje od učinjenoga. *Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvratiti pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati.* (Fussilet, 34)

Nepovredivost ljudskog tijela nakon smrti ili dostojanstvo umrlog

Prema islamskom učenju dignitet čovjeka ne prestaje s njegovom smrću, tako da su u literaturi razrađena brojna pitanja o kojima je ulema iznijela detaljne rasprave, a tiču se odnosa prema umrlom i mjestu njegova ukopa. Iz dostojanstva živog čovjeka proizlazi i njegovo pravo na dostojanstven ispraćaj / obred i ukop. Za nas u Bosni i Hercegovini, koji smo preživjeli genocid i bili svjedocima oduzimanja prava ubijenim civilima i vojnicima na dostojnu dženazu i ukop, ovo je važno pitanje. Ujedno je ovo i bolno iskustvo, budući da je mnogo ubijenih za kojima se dugo tragalo ili koji još uvijek nisu nađeni. Da stvar bude još teža, umrli su premješteni iz jedne u drugu grobnicu, iz primarne u sekundarnu, a zatim u tercijalnu i tako redom, sve to kako bi se sakrili zločini.

Stoga ćemo navesti nekoliko hadisa Božijeg poslanika Muhammeda, a.s., na osnovu kojih su pravnici izveli brojne propise u cilju očuvanja digniteta čovjeka i nakon njegove smrti.

U brojnim je hadisima Muhammed, a.s., podučio muslimane da prilikom ulaska i posjete mezarju nazovu selam, tj. pozdrave umrle te da uče dovu za njih. U jednom od hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejre kaže se: "Kada čovjek prođe pored kabura svog brata kojeg je poznavao i nazove mu selam, ovaj mu selam uzvрати i prepozna ga. Ako, pak, prođe pored

kabura nekog koga nije poznavao i selam mu nazove, ovaj mu uzvрати na selam!".²⁴

Također, preneseno je od Božijeg Poslanika, a.s., da je on zabranio da se sjedi i gradi na mezaru. Zabranio je i slijedeće: "Slomiti kost mrtvom čovjeku isto je što i slomiti kost živom".²⁵ Iz ovih je, ali i brojnih drugih predaja, ulema zauzela stav da je muslimanu zabranjeno izvršiti kremiranje. I na kraju, Božiji Poslanik, a.s., strogo je zabranio sknavljenje ubijenih neprijateljskih vojnika nakon bitke.

Zaključak

Čovjek je najodabranije Allahovo stvorenje kojem je dat visok status među stvorenjima te je odlikovan posebnim počastima.

Izvori islamskog učenja, Kur'an i Sunnet Božijeg poslanika Muhammeda, a.s., snažno naglašavaju univerzalno i jedinstveno porijeklo čovjeka, jer svi ljudi dijele univerzalnu srž koja je dodijeljena čovjeku s obzirom na njegovo ljudsko porijeklo. Stoga se u islamskoj praksi nikada nije razvio koncept podjela na bijele i crne, Arape i ne-Arape. Jednakost ljudi, pravda, sloboda vjere i dobročinstvo su samo neki od univerzalnih principa izvedenih iz ajeta i hadisa kojima se afirmira i štiti dostojanstvo čovjeka.

Dostojanstvo čovjeka, u porijeklu i statusu koji uživa među stvorenim bićima, bi se, u islamskoj percepciji, trebalo ostvariti i potvrditi u dostojanstvenom životu. Ovi ajeti i hadisi su bili inspiracija nekim muslimanskim vladarima da svoju vladavinu sprovode po pravdi, čuvajući dostojanstvo svojih podanika i štićenika, a time su i sebi obezbijedili dostojanstven spomen.

Historija bilježi ove značajne primjere, a neki do njih su zadobili respekt i na Istoku i na Zapadu. Međutim, zabilježeni su i oni suprotni od njih. Ti negativni primjeri iz muslimanske historije nikako se ne mogu pripisati islamu, već su rezultat odstupanja od islamskog učenja.

²⁴ Ibn al-Qayyim, *Kitab al-ruh*.

²⁵ Ibn Maga, *Sunan*, *Kitabu-l-džena'iz*; Ahmad, *Musnad*.

Bibliografija

- Ahmed, Akbar S. *Živi islam*. Prevela Zulejha Riđanović. Sarajevo: Preporod, 1993.
- Al-Bukhari. *Al-Adab al-mufrad*.
- Al-Zuhaili, Sheikh Wahbeh. "Islam and International Law." *International Review of the Red Cross*, vol. 87, No. 858, 2005.
- Arksusi, Muhammad. "Al-karama al-insaniyya fi daw'i al-Qur'ani wa ittifaqiyyati Ženeva". U *Maqlat fi al-Qanun al-duwali al-Insani wa al-Islam*. Urednik izdanja dr. Amir Al-Zamali. ICRC, 2008.
- Halil, Imaduddin. *Odsjaji islamskog preobražaja u vladavini Omera Ibn Abdulaziza*. Preveo Mehmedalija Hadžić. Sarajevo: Prevodilac, 2008.
- Hamidullah, Muhamed. *Muhammed a. s., život*. Tom I. Preveo Nerkez Smailagić. Zagreb: Ognjen Prica, 1977.
- Hanbel, Ahmed b. *Musned*.
- Ibn al-Qayyim. *Kitab al-Ruh*.
- Ibn Mađa. *Sunan*.
- Karčić, Fikret. "Muhammed, a s. – zaštitinik ljudskih prava". U *Muhammed, a.s., u savremenom mišljenju naše uleme*. Sarajevo: Medžlis Islamske zajednice BiH, 2014.
- Karić, Enes. *Ljudska prava u kontekstu islamsko-zapadne debate*. Sarajevo: Pravni centar – Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 1996.
- Kur'an s prevodom*. Preveo Besim Korkut. Medina: Kompleks Khadim al-haramayn al-harifayn al-malik Fahd za štampanje Mushafi Šerifa, bez god. izd.
- Mehmedović, Adem, Karić, Nezir. "Horion Bosna: Ahdnama Mehmeda El-Fatiha bosanskim franjevcima, najstariji dokument o ljudskim pravima u historiji". *Nezavisni Kalesijski Portal*, 2013. Dostupno na: <https://www.nkp.ba/horion-bosna-ahdnamamehmeda-el-fatiha-franjevcima-najstariji-dokument-o-ljudskim-pravima-u-historiji/> (pristupljeno 2.12.2017).
- Muftić, Teufik. *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.
- Rozen, Majkl. *Dostojanstvo*. Prevela Jelena Kosovac. Beograd: Clio, 2015.

مفهوم الكرامة في الشريعة الإسلامية

تشير المؤلفة في مقالها هذه - وذلك مع ذكر الآيات القرآنية والأحاديث النبوية وضرب الأمثلة من التاريخ - إلى المكانة الخاصة والدور الهام الذي يلعبه الإنسان في الأرض، كما تقوم كذلك بإثبات ماهية المبادئ الأساسية في العقيدة الإسلامية لما يخص الكرامة الإنسانية، والتي استخرجها العلماء من المصادر الإسلامية. إن موضوع الكرامة الإنسانية تزداد اليوم أهميته وذلك لأن الإنسان، من جراء التوترات والنزاعات الدائمة والمصالح المختلفة، أصبح محصوراً على العدد أو على الإحصاء حيث تنسى بذلك تماماً كرامته. أما الإسلام فمن تعاليمه أن كرامة الإنسان عطاء من الله يجب الاعتراف به واحترامه وحمايته.

Sumeja Smailagic

Perception of Dignity in Sharia (Islamic Law)

Summary

In her work, the author, citing Quranic verses and hadiths of Muhammad, peace be upon him, and examples from history, points to the special place and role of man on Earth and identifies the fundamental principles of Islamic teachings on human dignity, which Islamic jurists derived from Islamic sources. The topic of human dignity is gaining importance today, since, due to constant tensions and conflicts and different interests, man is reduced to a number or a statistic, while his universal honor and dignity are forgotten. Islam teaches that human dignity is a gift from God that should be respected, protected and valued.

Patnja, smrt i socijalna dimenzija smrti

Dr. sci Damir Babajić

džemat hidaje, medžlis iz-e bayern
medzlis-ef@hotmail.com

Sažetak

Bol i patnja su sastavni dio ljudske prirode i ljudske egzistencije, jer im ni jedan čovjek/smrtnik ne može izmaknuti, prate čovjeka od začeća pa do preseljenja na Ahiret, kao i nakon smrti. Smrt podsjeća sva ljudska bića, bez izuzetka i razlike među njima, da žive smrtnim i prolaznim životom, da se, istovremeno, zajedno sa začetom novog ljudskog bića, začine i ljudska smrt, ovozemaljsko ljudsko propadanje, umiranje i nestajanje, jer što su razvoj i rast kao i procvat ljudskog bića fascinantniji to postaje fascinantnijim dokaz i činjenica umiranja i smrti. U ovom radu dat je osvrt na pitanje fenomena smrti. Ponuđeni su različiti pogledi, religija i filozofija, na fenomen smrti, koja unosi ozbiljnost u život i sve segmente ljudskog djelovanja. Istaknuto je i da postoji nekoliko pravaca i razumijevanja po pitanju poimanja pomenutog fenomena. U rada je ukazano i na socijalnu dimenziju smrti. Također, dat je osvrt i na istraživanja o utjecaju religije na zdravlje čovjeka, gdje značajnu ulogu imaju duhovni njegovatelji. Zato je veoma važno da bolesnik, umirući i njegovi bližnji budu svjesni te duhovne i religiozne snage. **Ključne riječi:** *bol, patnja, smrt, socijalna dimenzija*

Radost i patnja nastavljaju se i u drugoj fazi života, u vječnosti, njihova određenost zavisi od ljudskog ponašanja u prvoj fazi života, a koju od druge faze dijeli smrt. Značajno je na početku pojasniti fenomen smrti,

temu koja je zaokupljala ljude svih vremena na različitim nivoima njihovih interesovanja, jer ljudska zapitanost, zebnja i strah pred izvjesnošću i neizbježnošću smrti traju koliko i sâm ljudski život. Poput kategorije života, koji je bio, ostao i ostat će nedokučiva i neraskrivena tajna, i smrt je tajna koja ostaje, prati i pratit će ljudsko življenje i bivstvovanje na ovome svijetu. Tako su mnoge misli o smrti izrekli teolozi, mistici, gnostici, filozofi, književnici, pjesnici, državnici.

Osnovni izvori islama čovjeka uče da je smrt promjena stanja, kao i da duša postoji i nakon napuštanja tijela u ovozemaljskom životu, bilo da trpi kazne, ili uživa blagodati, a značenje njezina odvajanja od tijela jest u prekidu njezina upravljanja i kontrole usljed izlaska tijela van okvira njezine vlasti i moći, jer svi su organi samo alati koje čovjekova duša koristi: ona je ruka, sluša uhom, gleda okom, spoznaje itd. Zato duša može sama po sebi podnositi žalosti, brige i tuge, boli i patnje, radosti, uživanja, bez ikakve veze s organima. Sve što dušu karakterizira ostaje u njoj i nakon napuštanja tijela, dok sve ono što ona ima posredstvom organa biva prekinuto smrću sve dok duša ponovo ne bude vraćena u tijelo, a nije isključeno da taj trenutak bude u kaburu, kao i da zato čeka i Dan proživljenja.¹

Prema islamskome nauku, među osnovne principe vjerovanja, a koji se tiču života poslije smrti, spadaju i vjerovanje u: ispitivanje Munkira i Nekira, „kaburski azab“ (Kur'an, 40:46), proživljenje mrtvih (Kur'an, 31:28), Sudnji dan, okupljanje na mjestu polaganja računa (Kur'an, 36:78-79), vaganje djela kojima će biti određeno vječno boravište (Kur'an, 21:47;7:8-9), most iznad sredine Džehennema – Sirat ćupriju (Kur'an, 37:23-24), čak da će i dijelovi tijela koji se nalaze u utrobama životinja osjećati bol, te da su Džennet i Džehennem stvoreni za vječno čovjekovo uživanje, ili za vječnu čovjekovu patnju.² Svaki detalj vezan za način proživljenja i konačnog polaganja računa već je određen, propisan Božijim

1 Vidi: Mersad Krešić, „Čovjek i smrt u temeljnim islamskim vrelima“, izlaganje na znanstveno-naučnom skupu *Čovjek i smrt* u organizaciji Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Udruga Posmrtna pripomoć (14-16. 9. 2016. Zagreb).

2 Usp.: Ebu Hamid el-Gazali, *Ilhja ulumid-din*, str. 342-345.

određenjem i sudbinom, pa tako i ono što se tiče smrti, da će sve što je stvoreno u jednome trenu prestati postojati.³

Zato su mislioci oduvijek, u različitim vremenima ljudske povijesti, pokušavali shvatiti pitanje smrti. Različite religije i filozofije ponudile su svoje poglede na smrt, koja unosi ozbiljnost u život i sve segmente ljudskog djelovanja. Primjerice, "grčki filozof Epikur tvrdio je da smrt nije loša jer dok čovjek živi smrti nema. Prema tome, smrt uopće ne može uticati na ljude. Njemački filozof egzistencijalizma Martin Heidegger tvrdi da je čovjek svjestan sebe jer je svjestan svoje smrtnosti, osjeća tjeskobu u odnosu spram smrti. Ze neke, smrt je odlazak u vječna lovišta, te mrtve pokopavaju sa oružjem, potrebnim za taj vječni lov. Nema nijednog živog bića a da neće biti pozvano na to iskustvo koje treba prihvatiti kao dio života, za koje se treba pripremati a ne da bude neželjena sudbina koja donosi strah i patnju.

Većina ljudi se ne boji same smrti koliko načina njenog nastupanja: patnje, boli, očaja, usamljenosti, duševnog propadanja. (...) Neki priželjkuju brzu smrt, u snu, bez bolova i patnje, bez fizičkih promjena, bez prisustva drugih ljudi, dok se drugi žele zadržati što duže na ovom svijetu, među živima, koristeći sva naučna dostignuća iz područja medicine, biotehnologije, kojima pokušavaju da preobrazu konačnost smrti. Time se dolazi do zaključka da sa svakim živim bićem ponaosob smrt ima drugačiji pristup".⁴

Filozof Karl Jaspers tvrdi da je strah od smrti ustvari strah od onoga što dolazi nakon smrti. Zato je najsretniji onaj čovjek koji kraj svog života povezuje s početkom, promišljanje je Goetheovo.⁵ Može se zaključiti i da postoji nekoliko pravaca i razumijevanja kad je u pitanju poimanje smrti. Jedni misle da je smrt kraj života, nema proživljenja i sakupljenja. Drugi, pak, misle da će smrću nestati i, dokle god su u kaburu, ostat će mirni do proživljenja, bez patnje, boli i uživanja. Treći misle da je samo duša vječna, da tijela neće biti proživljena, te da će samo duša kušati

3 Usp.: Samir Beglerović, "Tradicionalni i moderni pristupi fenomenima smrti i umiranja", *Znakovi vremena* vol.14 br. 52/53 2011, str. 76-77.

4 Navedeno prema: Neysters Peter, Schmitt Karl Heinz, *Denn sie werden getrosstet werden, Das Hausbuch zu Leid und Trauren, Sterben und Tod*, Kosel-Verlag GmbH/Co, Munchen, 2004, str. 15.

5 Vidi: Ilija Živković i Suzana Vuletić, *Posljednji trenutci prije vječnosti*, Hanza media, Zagreb, 2016, str. 28.

nagrade ili kazne, uživanja ili patnje. Tako, za Sokrata smrt znači oslobađanje, dolazak do spoznaje i kontemplacije vječnih ideja poput istine, dobra, pravde i sl.,⁶ za Platona smrt je samo odvajanje duše i tijela, trenutak u kome viši čovjek dobiva slobodu i besmrtnost, te da se za taj trenutak, gdje ispravan život nalazi svoje ispunjenje, mora u svako doba pripremati,⁷ dok drugi smrt razumiju kao posljednji čovjekov čin koji objedinjuje sva pojedinačna djela slobode tokom života.⁸

Smrt podsjeća sva ljudska bića, bez izuzetka i razlike među njima, da žive smrtnim i prolaznim životom, da se, istovremeno, samim začećem novog ljudskog bića začine i ljudska smrt, ovozemaljsko ljudsko propadanje, umiranje i nestajanje, jer što su razvoj i rast kao i procvat ljudskog bića fascinantniji, to postaje fascinantniji dokaz i činjenica umiranja i smrti,⁹ čiji je trenutak poznat samo dragome Bogu, a nikako ljudskim bićima (Kur'an 3:145; 3:154; 16:61; 29:57; 39:42).

Kao što smo već istaknuli, smrt je fenomen koji je zaokupljao ljude svih vremena na različitim nivoima njihovih interesovanja. "Tako medicina umiranje i smrt promatra kao skup bioloških stanica koje bespovratno gube funkciju, psihologija umirućeg vidi kao nekog ko nema kontakt više s ljudima, ekonomija kao onog koji nije više na teretu države... ali svi ovi pristupi nisu pokazali stvarnu smrt, dok religija jeste, naglašavajući da smrt nije prekid svih relacija, nego, naprotiv, uspostava najčvršće veze između onoga koji umire, Boga i cijelog čovječanstva."¹⁰

Koliko je smrt važna u životu čovjeka govori i činjenica da su do te mjere izučavali smrt da je čak ustanovljena i posebna naučna disciplina koja proučava smrt ljudskih bića, a koja se naziva tanatologija.¹¹ Za druge smrt predstavlja zadovoljstvo,¹² radost, jer vjeruju da će se jednom za sva

6 Navedeno prema: Platon, Odbrana Sokrata, Beograd, 1976, str. 56.

7 Usp: Platon, *Fedon*, Naklada Jurčić, Zagreb, 2010.

8 Više v.: Luka Tomašević, "Smrt i umiranje danas", *Filozofska istraživanja* 24, 3-4, 2004, str. 883-904.

9 Vidi: Tonči Matulić, "Od bolnog rastanka do radosnog ponovnog susreta", u: Ilija Živković i Suzana Vuletić, *Posljednji trenutci prije vječnosti*, Hanza media, Zagreb, 2016, str. 22.

10 Snježana Majdancić-Gladić, "Ako umriješmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s njim (Rim 6,8), Psihološko-medicinski, pravno-moralni i biblijsko-teološki pristup umiranju i smrti", *Diplomski rad*, Đakovo, 1997, str. 30.

11 Vidi: Almir Fatić, "Veća nevolja od same smrti je nemarnost prema njoj", u: <https://thebosniatimes.ba/43549/islamski-pogled-na-smrt-fatic-veca-nevolja-od-same-smrti-je-nemarnost-prema-njoj/> (Pogledano: 24. 2. 2020.).

12 Usp.: Mirko Kovač, *Evropska trulež*, Faktura, Zagreb, 2008.

vremena spojiti s Bogom nakon što Ga susretnu “gore”, kome su jedino i težili u ovozemaljskom životu.¹³

Spomenuti fenomen za sufije je samo rođenje, duhovno rođenje, puštanje na slobodu, oslobađanje sebe, poput oslobađanja djeteta iz zatvora maternice i puštanja na slobodu svijeta. Rođenje za majku predstavlja muku, bol i patnju, za dijete je to oslobađanje. Sufijski učitelj Mevlana Dželaludin Rumi smrt upoređuje sa zatvorskom ćelijom, izlaskom iz ćelije i ulaskom u vječnost kada čovjek prelazi u slobodu. Također, on će pjevati u stihovima o smrti kao životu, da je “nemoguće jecati nad gubitkom takve jedne ništarije kao što je ovozemaljski život, jer smrt ne može biti ogorčena na onoga koji je dobio šećer u zamjenu za otrov”.¹⁴

Moderno određenje pojma smrti veže se za težnju modernoga čovjeka ka dosezanju vječnosti, zaključuje profesor Samir Beglerović, gdje se na fenomen smrti ne gleda više kao na jedno od Božijih stvorenja u svojoj supstancijalnosti već kao na akcident, bolest koja napada čovjeka i koju treba odstraniti, iniciranje određenja koncepcije smrti, spoznaja smrti ne nastoji se dosegnuti promišljanjem nad Objavom i znakovima u prirodi, već se prema njenoj datosti moderni znanstvenici ophode kroz savremenu tehnologiju. Još jedan veoma važan momenat u razumijevanju fenomena smrti jeste da nije svejedno u kakvu stanju i u kakvu poslu čovjeka smrt može zateći, a samo vrijeme smrti jest nešto što čovjek nikada ne može znati, samo to, ponekad, može predosjetiti ili naslutiti.¹⁵

Prema nauku islama, smrt je samo promjena stanja, prestanak veze između duše i tijela, duša postoji i nakon napuštanja tijela, ona je činjenica čovjekove egzistencije kao i život. Mnogo puta spomenuti profesor šerijatskog prava Enes Ljevaković, u vezi s tim, naglašava: “Život, dakle, započinje udahnućem duše u tijelo, a prestaje obrnutim procesom, tj. povlačenjem duše iz tijela. To se dešava onda kada mozak, koji je centar duše, usljed uništenja, postane potpuno nemoćan i nesposoban da

¹³ Vidi: Jasna Šamić, *Mistika i mistika*, Buybook, Sarajevo – Zagreb, 2014, str. 86.

¹⁴ Vidi: *Ibid.*, str. 88.

¹⁵ Vidi: Samir Beglerović, “Tradicionalni i moderni pristupi fenomenima smrti i umiranja”, *Znakovi vremena* vol.14 br. 52/53 2011, str. 73-74.

izvršava naredbe duše. To je dovoljan razlog za njeno povlačenje iz tijela (posredstvom meleka smrti), i to znači smrt čovjeka.”¹⁶

Prema osnovnim izvorima vjere, duša nije dio fizičkog tijela čovjeka, niti produkt unutrašnjih tjelesnih procesa i razvoja, ne može se poistovjetiti sa centralnim nervnim sistemom, već dolazi u tijelo izvana. Također, Objava čovjeka uči da neće samo tjelesno umrijeti, već će i svaka duša osjetiti smrt, bez mogućnosti odlaganja (Kur'an: 3:185), te da je ona odgojno sredstvo za život bez boli i patnje. U spomenutom kontekstu spoznaja ima značajnu ulogu, a ona je jedna od posljedica ulaska duše u tijelo. Duša ima mogućnost da spoznaje stvari putem osjetila, poput vida, sluha, dodira i sl., a može i bez posredstva poput osjećanja radosti, žalosti, tuge i sl.¹⁷ Duša može spoznati stvari sama po sebi, bez pomoći vanjskih sredstava. Otuda čovjekova duša može osjećati bol usljed tuge, brige, tjeskobe, s jedne strane, a može osjećati i užitek usljed neke radosti, veselja i sl., s druge strane. Ova osjećanja nisu striktno vezana za neki organ (Kur'an, 32:9).¹⁸

Iz navedenog se dā zaključiti da je uloga smrti višestruka. Pored neminovnih smrtnih muka, koje se odnose na sve ljude, ipak, ona sa sobom nosi ili radost ili tugu (Kur'an: 6:93.; 16:32.; 89:28-30). Mnogobrojni su dokazi u Objavi i predajama Pečatnog poslanika o stanjima duša prilikom i poslije smrti, njihovu bolu i patnjama, primjerice, da je teža od rezanja tijela pilom, guljenja kože željeznim četkama ili kuhanja u loncu, dok blagoslovljeni Poslanik ističe da je žešća od tri stotine udaraca sabljom. Objava i Pečatni poslanik ističu da će ljudima meleki smrti dolaziti na različite načine, shodno njihovom moralnom životu (Kur'an, 8:50-51).¹⁹

Smrt je u djelima velikana, poput Ebu Hamida el-Gazalija, opisana na način da umirući prolazi kroz teško stanje, osjeća tegobu, grudi postaju

16 Usp.: Enes Ljevaković, “Šerijatsko pravne posljedice medicinske dijagnoze o smrti mozga”, *Zbornik radova*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2002.

17 Usp.: *Ibid.*, str. 87-97.

18 O odnosu duše i tijela više vidi: Ebu Hamid el-Gazali, *Ihja' ulumud-din*, III, Dar al-qalam, Bayrut, 3/6.

19 “Nevjernicima će meleki smrti dolaziti u strašnom izgledu, udarajući ih po licu i straga govoreći da isku-se patnju u ognju, a Pečatni poslanik, alejhi selam, ističe da dođu meleki grubi i strašni, crnog izgleda, uzimajući mu dušu koja tijelo napušta u velikim mukama upoređujući te muke s vađenjem vrelog ožega iz vlažne vune, pri čemu kida vene i živce, a potom iskušava bol i patnje zbog srdžbe Gospodara i poniženja, jer On naređuje da se ta duša piše u knjigu poniženih.” Vidi: Ebu Hamid el-Gazali, *Život poslije smrti*, Hedijja, Mostar, 1998, str. 44.

tijesne i otežano diše te da duša griješnika biva uzeta na silovit način, sa porukom meleka smrti: "Izađi, pokvarena dušo, iz pokvarena tijela", čiji glas uzrokuje bol i patnju. Brojni su primjeri i o stanjima ljudi poslije smrti, primjerice, da čovjek koji je umro prije pedeset godina još uvijek osjeća gorčinu smrti.²⁰

Katkada je bolest, bol i patnja plod vlastitog grijeha, moralne izopačenosti, koje čovjek trpi kako u ovozemaljskom životu, tako i u kaburu, te vječnosti, kako na razini srca tako i na razini tijela ili zajedno. Prva stanica ka vječnom životu je kabur. Nakon prelaska iz jedne faze života u drugu fazu, stanovnici kabura budu izloženi ljepotama ili, pak, boli i patnjama na razne načine, što svjedoče riječi Pečatnog poslanika.²¹ Prema osnovnim izvorima vjere, postoje dvije vrste kaburske boli i patnje: ona koja traje kontinuirano do Sudnjeg dana (Kur'an, 40:46) i ona koja traje određeni vremenski period, a potom se okončava, te na ishod patnje može uticati zauzimanje dobrim djelima za patenika (Kur'an, 2:255).²²

Kaburska patnja je neizbježna za one koji nisu živjeli u skladu s osnovnim izvorima vjere, jer osobe u kaburima posjeduju (svijest) znanje, osjećaju bol, kažnjavaju se onim čega su se najviše bojali u ovosvjetskom životu.²³ Oni su lišeni Božije milosti i osuđeni na su vječni oganj (Kur'an: 23:46). Pored duhovne boli i patnje, čovjek u kaburu kuša i tjelesnu bol i patnju shodno riječima glasonoše Riječi Božije da se duša vraća u tijelo kad nastupi ispit o ovozemaljskom životu, ukazujući na boli i patnje uzrokovane zmijskim ujedom i ubrizgavanjem otrova, koje će trajati do Dana proživljenja,²⁴ te bol izazvan ubodom škorpije, kad će čovjek osjećati bol četrdeset godina od jednog uboda.²⁵ Trpljenje boli i patnje u stanjima prilikom smrti i na nivou berzaha i zagrobnog života zagarantovano je i u vječnom životu, Džehennemu (Kur'an, 68:33, 3:176-178, 46:20, 7:94-101, 88:28).

20 Usp.: Ebu Hamid Muhammed el-Gazali, *Život poslije smrti*, Libris, Sarajevo, 2013.

21 Hadis doslovno glasi: "Allahu moj, sačuvaj me kaburske patnje na Dan kada oživiš i sakupiš Svoje robove." Hadis prenosi Huzejfe, r.a. Vidi u: Muhammed el-Fasi er-Rudani, *Enciklopedija hadisa*, Libris, Sarajevo, 2011., str. 110.

22 Usp.: Ibn Kajjim el-Dževzije, *Knjiga o duši*, Novi Kevser, Sarajevo, 2003.

23 Usp.: Ebu Hamid Muhammed el-Gazali, *Život poslije smrti*, Hedijja, Mostar, 1998.

24 Hadis prenosi Ibn Hibban. Vidi: Ebu Hamid el-Gazali, *Život poslije smrti*, Libris, Sarajevo, 2013, str. 149-155.

25 Vidi: Ebu Hamid el-Gazali, *Ihja ulumid-din*, Knjiga 9, Bookline, Sarajevo, 2004, str. 454.

Objava i Pečatni poslanik jasno ističu postojanje Džehennema, u kojemu će nevjernici vječno ostati i kušati bolne patnje na razne načine,²⁶ podnoseći emocionalno, umno, fizičko mučenje, svjesno trpeći sramotu, žaljenje i prezir, gdje će najlakša kazna biti obuvanje obuće od vatre, od čega će i mozak ključati (Kur'an: 4:56, 47:15). Što se tiče detalja o brigama, tugama, patnjama, boli, iskušenjima, očajavanjima, stanovnika Džehennema, tome uopće nema kraja.²⁷

S druge strane, smrt ima i svoju socijalnu dimenziju, jer, pored umirućeg, smrt u ovom ili onom obliku osjećaju i direktni sudionici bola i patnji umirućih, bližnji i oni koji ga okružuju, pa smrt ostavlja težak gubitak u njihovim životima. Oni su neizbježan dio ljudskog života i uvijek su teški, izazivaju bol i patnju, primjerice, gubitak bliske osobe, bez obzira dolazi li iznenada ili očekivano. Zato su bol, patnja, bolest, gubitak bliskih osoba gorka iskustva sa kojima se čovjek mora pomiriti. U takvim stanjima jedan od najvažnijih principa suočavanja jest vjera, religioznost, duhovnost, koja pruža utjehu jer tek nakon gubitka bliske osobe javlja se vrijeme žalosti, tuge i tugovanja. Zato je religioznost jedan od najvažnijih elemenata prilikom prihvatanja i pripreme za kraj ovozemaljskog života kao i prihvatanje gubitka bliske osobe, stanja suočavanja i tugovanja u teškim trenucima ožalošćenosti.²⁸

U trenucima gubitka, ljudi se ponašaju na različite načine, jedni prihvataju gubitak bliske osobe stoički, svjesni Božije odredbe, drugi nisu u stanju da prihvate gubitak, što rezultira stanjem snažne tjeskobe i gubitkom vjere.²⁹ Oni koji gubitak prihvataju stoički svjesni su da smrt nije kraj, da je to samo prelazak u drugu fazu života, gdje se čovjek oslobađa od bola i patnje. Također, kod prihvatanja smrti, značajnu ulogu ima i vrsta gubitka, jer nije isto kada je gubitak izazvan samoubistvom (npr. djeteta) i kada je smrt nastupila očekivano usljed starosti ili teške bolesti. U ovakvim situacijama i umirući i oni koji žale očekuju i mogu dobiti

26 Vidi: Kur'an: 43:74, 64:10, 25:12, 13:5, 14:21, 14:49-50, 67:8, 7:38-39, 23:47-50, 14:21, 33:64-68, 26:31-102, 74:26-28, 70:15-18, 34:33, 47:15, 56:51-55, 44:43-50, 37:62-70, 4:56, 14:15-17, 22:19-22, 25:27-29.

27 O boli i patnjama u vječnom životu, Džehennemu, više v.: Ebu Hamid Muhammed el-Gazali, *Život poslije smrti*, Libris, Sarajevo, 2013; Ebu Hamid el-Gazali, *Život poslije smrti*, Hedijja, Mostar, 1998; Također vidi: Ebu Hamid el-Gazali, *Ihja ulumid-din*, Knjiga 9, Bookline, Sarajevo, 2004.

28 Usp.: Ilija Živković i Suzana Vuletić, nav. djelo

29 Vidi: Izjava br. 16. Izjava jednog od ispitanika. Podaci dobiveni putem pisma dana 27. 12. 2018. godine.

pomoć od teologije i njenih disciplina poput pastoralne teologije, duhovne njega. Doprinos ovih disciplina je nemjerljiv jer se ljudi time hrabrije suočavaju s ljudskim bolom i patnjom, kako u stanju bolesti tako i u stanju gubitka bliskih osoba.³⁰

Tako primjerice, religiozni tekstovi, molitve, praktična primjena obreda prate čovjeka i daju mu podršku u procesu suočavanja i gubitka, te pomažu prijelaz u novi životni status,³¹ pokazuju smisao smrti, jer puno je lakše preživjeti bol, patnju, trpljenje, gubitak bliske osobe, kada se zna smisao smrti. I u tom smislu religioznost je najvažniji element koji se mora uzeti u obzir, jer njezina ukorijenjenost u čovjeku predstavlja najčvršći oslonac u kriznim situacijama života poput gubitka bliske osobe, dijela tijela i sl. Također, osnovni izvori islama podstiču čovjeka da razvija empatiju i pruži pomoć nevoljniku da bude uz bolesnika, njihove porodice, uz one koji su izgubili bliske osobe jer su to specifični interpersonalni događaji, gdje su uključeni svi navedeni faktori. U spomenutom kontekstu značajnu ulogu ima duhovna njega, koja ima izuzetno jako terapijsko djelovanje: potiče unutrašnji mir, budi povjerenje okoline, izvor je unutrašnje snage, inspiracije i motivacije, osnažuje unutrašnju energiju koja čovjeka pokreće i usmjerava prema pozitivnim ishodima stanja u kojemu se nalazi, pozitivno djeluje na sve faktore, krajnji domet smisla i svrhe u životu.³²

Veliki broj znanstvenih studija potvrđuju pozitivnu povezanost duhovnosti s bržim oporavkom od raznih bolesti, otpornošću na bolest, bolje suočavanje sa stresom (i u trenucima gubljenja bliske osobe), kao i poboljšanje kvaliteta života.³³ Također, istraživanja koje su proveli William Hathaway i Kenneth Pargament pokazuju da je suočavanje s

30 Vidi: Ilija Živković i Suzana Vuletić, nav. djelo

31 Vidi: Ivan Štengl, "Gubitak i žalovanje, Razumijevanje procesa za usmjerenje pastoralnom djelovanju", u: *Služba Božja* 51, 2, 2011, str. 182; Također, za opširniji pristup ovoj tematici upućujemo na: Andreas Lob-Hüdenpohi, "Sinnfrage und Transzendenzerfahrung", u: Rainer Krockauer, Stephanie Bohlen, Markus Lehner, (ur.), *Theologie und soziale Arbeit. Handbuch für Studium, Weiterbildung und Beruf*, Kösel, München, 2006, str. 52-55.

32 Navedeno prema: Christina M. Puchalski, Larson B. David, Post G. Stephen, "Physicians and patient spirituality", u: *Annals of Internal Medicine* 133, 2000, str. 748-749.

33 Usp.: Robin Cohen, Mount M. Balfour, Tomas J. Jon and Mount F. Lauren, "Exisential wel-being is an important determinant of quality of life, Evidence from the McGill quality of life questionnaire", u: *Cancer* 77 (3), 1996, str. 576-586; Brady Marianne J. et al, "A case for including spirituality in quality of life measurement in oncology", u: *Psychooncology* 8, 1999, str. 417-428.

bolešću, s gubicima, iz religioznog aspekta, povezano s boljim mentalnim i tjelesnim ishodima zdravlja.³⁴

Istraživanje koje je proveo Daaleman Timothy o odnosu duhovne brige prema bolesnicima, njihovim porodicama, onima koji su izgubili bliske osobe, pokazuje da duhovnost i duhovna briga pozitivno utječu na psihofizičko stanje i poboljšava kvalitet života spomenutih, također, pozitivno su se odrazili i na bolje razumijevanje samoga sebe u bolesti, lakše prihvatanje bolesti. Pokazuju i da su duhovni rituali poboljšali unutrašnje stanje bolesnika, omogućili lakši prijelaz u umiranju, dok čak 72% ispitanika koji su bili sudionici duhovne pomoći iskazali su da im je duhovnost, duhovna njega, uveliko olakšala nemoćnost, potaknula unutrašnji mir i ljepotu.³⁵

Ovo je pokazatelj da je religija važan faktor za ljude koji prolaze teška iskustva bolesti, tugovanja, traume, umiruća stanja, žalovanja za gubitkom bliskih osoba, te da je duhovna njega u ovakvim iskustvima izuzetno važan faktor ukupne brige o njima. Osim što pruža osnaživanje u duhovno-emotivnom smislu, umirućem, bolesniku, kao i porodici, pruža i osnaživanje i usmjerenje s duhovnog, religioznog, moralnog aspekta, ali doprinosi i njihovoj punini života, vrijednosti čovjeka, gdje nalaze izvor snage.³⁶

Primjerice, smrt, kako ističe profesor Samir Beglerović, u tradicionalnim vjerskim zajednicama razumijeva se tek kao vrata budućeg života, smrt bližnje osobe, ili poimanje vlastite smrtnosti doživljava se emotivno, no, zahvaljujući spomenutom nauku, bol i tuga usljed gubitka bližnjega prihvata se mnogo dostojanstvenije.³⁷ Zato je veoma važno da bolesnik, umirući i bližnji budu svjesni te duhovne i religiozne snage. Kada osoba žali usljed nečije smrti, to je zbog rastanka duše od tijela, a sama umrla osoba i dalje je po svojoj tako darovanoj biti živa. Ako čovjek

34 Više v.: William Hathaway & Kenneth Pargament, "Intrinsic religiousness, religious coping, and psychosocial competence: A covariance structure analysis", u: *Journal for the Scientific Study of Religion* 29, 1990, str. 423-441.

35 Usp.: Daaleman Timothy, "A Health Services Framework of Spiritual Care", u: *Journal of Nursing Management* 8 (20), 2012, str. 1021-1028.

36 Vidi: Ilija Živković i Suzana Vuletić, *Navedeno djelo*.

37 Više v.: Samir Beglerović, "Tradicionalni i moderni pristupi fenomenima smrti i umiranja", str. 67-82.

spomenuto ne vidi svojim srcem, za njega je veoma teško pronaći utjehu nakon rastanka od drage osobe.³⁸

Umjesto zaključka

Religija nudi pronalaženje smisla u trpljenju boli i patnje, gdje značajnu ulogu ima socijalna dimenzija vjere. Smrt podsjeća sva ljudska bića, bez izuzetka i razlike među njima, da žive smrtnim i prolaznim životom, da se, istovremeno, začecem novog ljudskog bića začine i ljudska smrt, ovozemaljsko ljudsko propadanje, umiranje i nestajanje, jer što su razvoj i rast kao i procvat ljudskog bića fascinantniji, to postaje fascinantnijim dokaz i činjenica umiranja i smrti. Prema nauku islama, smrt je samo promjena stanja, prestanak veze između duše i tijela, duša postoji i nakon napuštanja tijela, ona je činjenica čovjekove egzistencije kao i život.

Iz navedenog se da zaključiti da je uloga smrti višestruka. Pored neminovnih smrtnih muka, koje se odnose na sve ljude, ipak, smrt sa sobom nosi ili radost ili tugu. Mnogobrojni su dokazi u Objavi i predajama Pečatnog poslanika o stanjima duša prilikom i poslije smrti, njihovu bolu i patnjama. Također, osnovni izvori islama podstiču čovjeka da razvija empatiju i pruži pomoć nevoljniku, da bude uz bolesnika i uz bolesnikovu porodicu, da bude uz one koji su izgubili bliske osobe (socijalna dimenzija smrti), jer su to specifični interpersonalni događaji, gdje značajnu ulogu ima duhovna njega, koja ima izuzetno jako terapijsko djelovanje: potiče unutrašnji mir, budi povjerenje okoline, izvor je unutrašnje snage, izvor inspiracije i motivacije, osnažuje unutrašnju energiju koja čovjeka pokreće i usmjerava prema pozitivnim ishodima stanja u kojem se nalazi, pozitivno djeluje na sve faktore, krajnji domet smisla i svrhe u životu.

Ovo je pokazatelj da je religija važan faktor za ljude koji prolaze teška iskustva bolesti, tugovanja, traume, umiruća stanja, žalovanja za gubitkom bliskih osoba, te da je duhovna njega u ovakvim iskustvima izuzetno važan faktor ukupne brige o njima. Religija, osim što pruža osnaživanje u duhovno-emotivnom smislu umirućem, bolesniku, porodici, pruža i osnaživanje i usmjerenje iz duhovnog, religioznog, moralnog

³⁸ Vidi: *Ibid.*

aspekta, ali doprinosi i njihovoj punini života, vrijednosti čovjeka, gdje nalaze izvor snage.

Literatura

- Almir Fatić, "Veća nevolja od same smrti je nemarnost prema njoj", u: <https://thebosniatimes.ba/43549/islamski-pogled-na-smrt-fatic-veca-nevolja-od-same-smrti-je-nemarnost-prema-njoj/> (Pogledano: 24. 2. 2020.).
- Andreas Lob-Hüdenpohi, "Sinnfrage und Transzendenzerfahrung", u: Rainer Krockauer, Stephanie Bohlen, Markus Lehner, (ur.), *Theologie und soziale Arbeit. Handbuch für Studium, Weiterbildung und Beruf*, Kösel, München, 2006.
- Besim Korkut, *Prijevod Kur'ana*, Starješinstvo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji, Sarajevo, 1984.
- Brady Marianne J. et al, "A case for including spirituality in quality of life measurement in oncology", u: *Psychooncology* 8, 1999.
- Christina M. Puchalski, Larson B. David, Post G. Stephen, "Physicians and patient spirituality", u: *Annals of Internal Medicine* 133, 2000.
- Daaleman Timothy, "A Health Services Framework of Spiritual Care", u: *Journal of Nursing Management* 8 (20), 2012.
- Ebu Hamid Muhammed el-Gazali, *Život poslije smrti*, Libris, Sarajevo, 2013.
- Ebu Hamid el-Gazali, *Život poslije smrti*, Hedijja, Mostar, 1998.
- Ebu Hamid el-Gazali, *Ihja ulumid-din*, knjiga 9, Bookline, Sarajevo, 2004.
- Ebu Hamid el-Gazali, *Ihja' 'ulumud-din, III*, Darul-kalem, Bayrut, 3/6.
- Ebu Hamid el-Gazali, *Navedeno djelo*.
- Enes Ljevaković, "Šerijatsko-pravne posljedice medicinske dijagnoze o smrti mozga", *Zbornik radova*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2002.
- Ibn Kajjim el-Dževzije, *Knjiga o duši*, Novi Kevser, Sarajevo, 2003.
- Ilija Živković i Suzana Vuletić, *Posljednji trenutci prije vječnosti*, Hanza media, Zagreb, 2016, str. 28.
- Ivan Štengl, "Gubitak i žalovanje, Razumijevanje procesa za usmjerenje pastoralnom djelovanju", *Služba Božja* 51, 2, 2011.
- Jasna Šamić, *Mistika i mistika*, Buybook, Sarajevo – Zagreb, 2014.
- Luka Tomašević, "Smrt i umiranje danas", *Filozofska istraživanja* 24, 3-4, 2004.
- Mersad Krešić, "Čovjek i smrt u temeljnim islamskim vrelima", Izlaganje na naučnom skupu "Čovjek i smrt" u organizaciji Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Udruga Posmrtna pripomoć (14-16. 9. 2016. Zagreb).
- Muhammed el-Fasi er-Rudani, *Enciklopedija hadisa*, Libris, Sarajevo, 2011.

- Neysters Peter, Schmitt Karl Heinz, *Denn sie werden getrostet werden, Das Hausbuch zu Leid und Trauren, Sterben und Tod*, Kosel-Verlag GmbH/Co, Munchen, 2004.
- Platon, *Odbrana Sokrata*, Beograd, 1976.
- Platon, *Fedon*, Naklada Jurčić, Zagreb, 2010.
- Robin Cohen, Mount M. Balfour, Tomas J. Jon and Mount F. Lauren, "Exisential wel-being is an important determinant of quality of life, Evidence from the McGill quality of life questionnaire, *Cancer* 77 (3), 1996.
- Sabina Alispahić, *Psihologija boli*, Filozofski fakultet, Sarajevo, 2016.
- Salim Hadžić, "Arapsko-islamski doprinos medicine", *Duhovnost i mentalno zdravlje*, Svjetlost, Sarajevo, 2002.
- Samir Beglerović, "Tradicionalni i moderni pristupi fenomenima smrti i umiranja." *Znakovi vremena*, br. 14, br. 52/53 2011.
- Samir Beglerović, "Izazovi nakšibendijske tradicije za savremenu bosanskohercegovačku omladinu", *Takvim*, 2013.
- Samir Beglerović, "Deset lijekova za tugu", <https://znaci.ba/tekstovi/deset-lijekova-za-tugu>. (Pogledano 23. 1. 2020.)
- Samir Beglerović, "Ajete koji liječe (*âjâti šifâ*)", <https://znaci.ba/tekstovi/ajete-koji-lijece-ajati-sifa>. (Pogledano 23. 1. 2020.)
- Snježana Majdančić-Gladić, "Ako umriješmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s njim (Rim 6,8), Psihološko-medicinski, pravno-moralni i biblijsko-teološki pristup umiranju i smrti", diplomski rad, Đakovo, 1997.
- Tonči Matulić, "Od bolnog rastanka do radosnog ponovnog susreta", u: Ilija Živković i Suzana Vuletić, *Posljednji trenutci prije vječnosti*, Hanza media, Zagreb, 2016.
- William Hathaway & Kenneth Pargament, "Intrinsic religiousness, religious coping, and psychosocial competence: A covariance structure analysis", *Journal for the Scientific Study of Religion* 29, 1990.

Leksikoni:

1. Brill, E. J., *Encyklopedia of Islam*, 1913-1936. (Reprinted, 1994.)
2. *Filozofski rječnik* (Zagreb, Matica hrvatska, 1984.)
3. Smailagić, Nerkez, *Leksikon islama* (Sarajevo, Svjetlost, 1990.)
4. *Opći religijski leksikon* (Zagreb, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 2002.)
5. *The World Book Encyclopedia* (London: A Scot Fetzer Company, 1994.)

Prilog: Izjava jednog od ispitanika

Za potrebe izrade jednog dijela rada vršena su istraživanja, a tiču se smrti i njene socijalne dimenzije. Izjava u prilogu:

“Najteži trenutak u mom životu bio je kada sam izgubio brata. Bili smo zajedno u rovu kada ga je snajper pogodio u glavu. Nakon toga, morao sam saopćiti roditeljima da njega više nema. On mi je bio sve u životu. Roditelji su teško prihvatili da ga više nema. Nakon samo nekoliko dana bivam ranjen i ja na istom ratištu. Nakon silnih terapija i operacija, saznajem da ostajem invalid cijeli život. Majka to nije mogla podnijeti, umrla je nakon dva mjeseca. I taj trenutak mi je teško pao. Zbog toga sam izgubio vjeru u Boga. Često sam se pitao zašto se ovo događa mojoj porodici. Šta smo mi to Bogu krivi pa nam se sve ovo dešava. Odao sam se alkoholu, jer sam mislio da je to jedini izlaz. Nakon nekoliko godina, Allah je poslao nekoga da promijeni moj život. Rečenica koja je promijenila moj život glasi: Vječno uživanje je mjesto za vjernike, tamo će Allah sastaviti porodice, gdje će biti poslanici i šehidi. Zašto dajete prolaznost za vječnost? Onda kažem: moj brat je bio vjernik, poginuo je pod abdestom, on je sigurno šehid. Hvala Allahu na vjeri.”

(Podaci dobiveni putem pisma 27. 12. 2018. godine.)

دامر بابايتش

العذاب والموت وبعدهما الاجتماعي

هذه المقالة لمحة إلى ظاهرة الموت. وقد تم فيها تقديم النظرات الدينية والفلسفية المختلفة إلى الموت بمثابته الظاهرة التي تدخل الجدية في حياة الإنسان وفي أعماله بجميع مجالاتها. ومن المشار إليه في المقالة أن هناك عدة اتجاهات فيما يخص فهم هذه الظاهرة كما أن هناك الإشارة كذلك إلى البعد الاجتماعي للموت. وأخيرا هناك لمحة إلى البحوث المتناولة لتأثير الدين في صحة الإنسان والتي هي متأثرة جدا بالأحوال الروحية.

Damir Babajic

Death and Its Social Dimension

Summary

This paper reviews the issue of the phenomenon of death. It offers different views of religions and philosophies on the phenomenon of death, which brings seriousness to life and all segments of human activity. It also points out that there are several ways of understanding this phenomenon. The paper also indicate the social dimension of death. Also, there is a review of research on the influence of religion on human health, where spiritual caregivers play a significant role.

Život isprepleten trajnim iskušeničkim mozaicima

Suada Hadžić, *Ismail & Ismail* (roman hronika), izdavači:
“Dobra knjiga”, Sarajevo, i “Svetionik”, Novi Pazar, 2022.

Sažetak

U ovom kratkom radu autor se osvrće na roman Suade Hodžić *Ismail&Ismail*, koji je nedavno izišao iz štampe. Riječ je o romanu-hronici, koji u osnovi govori o čovjekovoj pripadnosti, te o vjernosti toj pripadnosti.

Roman *Ismail & Ismail* autorice Suade Hodžić, podnaslovljen kao “roman hronika”, jedna je od općih, “poznatih” priča u kojima se intenzivira drama međugeneracijskog nerazumijevanja i sukobljavanja na ovdašnjim, balkanskim prostorima.

Dok je u ovome “romanu hronici” *Ismail* mlađi, jedan od romaneskni protagonist, u vječitom pokretu, nemiru, putovanju, traганju, (samo)otkrivanju (njegov je život vezan za sasvim aktualno

vrijeme u kojemu mi danas živimo), Ismail stariji, također jedan od romanesknih protagonista (stvarna ulemanska ličnost koja je živjela u Novom Pazaru, Sandžak, Srbija, sredinom XX vijeka), djeluje stamenim i čvrstim poput stamenosti njegovih ulemanskih rukopisa pohranjenih u koferu koji, sudbinski, dolazi do Ismaila mlađeg...

Vremena u ovome romanu se i haotično i nježno prepliću tako da se romanospisateljica ponekad direktno “upliće” u njihovu međusobnu povezanost na način da određenim primjedbama, pitanjima, fingiranim dvojenjima uspostavlja što prisniji kontakt s potencijalnim čitaocem kao onim važnim faktorom koji treba da vlastitim čitanjem/razumijevanjem sustvaralački sudjeluje u što potpunijem ostvarivanju konkretnoga književnog djela. Na taj način roman Ismail & Ismail Suade Hodžić širimice otvara vrata i za “dijaloško” čitanje u kontekstu aktualnoga vremena u kojemu se danas živi i razmišlja.

Velika misao/poruka arapskog pisca Halila Džubrana: “Vaš svakidašnji život je vaša škola, vaš hram i vaša vjera” uvijek nas može *podsjetiti* koliko je Život, u svim svojim zemaljskim supstancijama, sastavnicama, otvorenostima, nepredvidivostima najveće Božije povjerenje Čovjeku. Život je, u svome beskrajnom, ali i uvjetovanom ovozemaljskom bogatstvu, sve ono u čemu postojimo, što planiramo, želimo, volimo, poštujemo, za čim čeznemo, u čemu se ostvarujemo i čega se sjećamo na Ovome svijetu, ugrađujući vlastita iskustva u najprostranije mozaike spoznajā kako je život prvenstveno ono što mi sami u svojim vlastitim životima učinimo ili ne učinimo...

A kako je čovjek, kao “namjesnik Božiji na Zemlji”, što je više puta ponovljeno u Kur'anu Časnom, biće vrlo slojevitih životnih/zemaljskih pripadnosti, prema svakom se čovjeku, kao jedinstvenu kozmosu, valja odnositi primjereno njegovim socijalnim, kulturalnim, religijskim, političkim i drugim kontekstualizacijama istih tih različitih i slojevitih ljudskih pripadnosti... Jasno je da se svaka osobna i kolektivna pripadnost sagledava na osnovu konkretnog intenziteta čovjekove predanosti određenoj ovozemaljskoj pripadnosti, koliko se u pripadanju, odnosno u konkretnom aktivnom osjećanju

pripadanja, otvoreno, iskreno, stameno, odlučno, pouzdano, vjerno, pa bih, evo, svoje čitanje/razumijevanje jedinstvena, mozaična pripovijednog štiva, okupljena pod naslovom *Ismail & Ismail* i žanrovski pozicionirana kao “roman hronika”, autorice Suade Hodžić, započeo upravo iz ovoga, sasvim ličnoga doživljenog čitalačkog iskustva.

Prva asocijacija koju pobuđuje naslov ovoga “romana hronike” veže se za jednoga od Božijih vjerovjesnika. Dobro nam je poznato u kojoj su mjeri, prema kur’anskom kazivanju, sin Ismail i njegov otac Ibrahim doživjeli jedno od najvećih ovozemaljskih iskušenja, koje je bilo vezano upravo za kategoriju *pripadnosti* nečemu i kategoriju *predanosti* onome čemu se bezuvjetno pripada. Međutim, ta univerzalna simbolička “matrica” žrtve, žrtvovanja, prijegornosti, predanosti, odlučnosti može da u neposrednijem percipiranju *Ismaila & Ismaila* Suade Hodžić bude istovremeno i kao čitalački poticaj i kao izvjesno čitalačko opterećenje da se potpunije i sveobuhvatnije razumiju dvojica Ismaila, protagonista “romana hronike”, koji *pripadaju* i našem ovdašnjem vremenu (sudbina Ismaila mlađeg) i vremenu u kojemu je živio i djelovao poznati novopazarski alim Ismail Filibalić, što sve zajedno *pripada* dvjema-trima ranijim generacijama unutar protekloga, XX stoljeća. Ovim se u konkretnome pripovjedačkom postupku povezuju, odnosno, preciznije kazano, prepliću dvije književnostvaralačke forme: *fiction* i *non-fiction* – ono što u tekstu prepoznamo kao književnoumjetničku prozu i ono što je dokumentarističke naravi.

Na početku romana narator nas uvodi u jednu od onih općih, “poznatih” priča u kojima se intenzivira drama međugeneracijskog nerazumijevanja i sukobljavanja. Jedan od glavnih romanesknih protagonista je na putu, u misiji osobnog (samo)traženja i (samo)otkrivanja. Mladi Ismail traga za smislovima i odgovorima na agresivna životna pitanja i u onim prostorima gdje splet buntovničkih, mladalačkih ambicija lahko prerasta u prijetecu životnu ambicioznost. Onaj oduvijekni sukob između oca i sina amortiziran je sinovljevim organiziranim odlascima, prvo, u Tursku, potom u Ameriku, da bi u jednoj autentičnoj drami svijesti, identiteta, samopostojanosti pobijedilo strpljenje i urođeno uvjerenje da se iz svakog

ambisa čovjek može izbaviti tek onda kada se uspostave jasni ovoz-emaljski ciljevi i ukoliko se postignu međusobna razumijevanja u rješavanju zamršenih socijalnih i psiholoških problema.

Naratoru je bilo važno da se životne sastavnice sudbinski povezuju u punoj predanosti vjeri u Boga i vjeri u kontinuiranu pomoć Njegovu. Spisateljici je to osjećanje bilo izuzetno važno od početka pa sve do kraja ovoga romanesknog ostvarenja... Metafora kofera, gdje su bili pohranjeni vjerskoobrazovni i drugi islamski didaktički rukopisi Ismaila Filibalića, a koji Ismailu mlađem postaju dostupni zahvaljujući pjesniku za kojega se on emotivno vezao tokom boravka u Americi, postaje jedna *kovčegovita* metafora spasenja, s jedne strane, i univerzalna poruka koliko je tvrđava čovjekova života njegova vječita škola, hram i vjera, kako je to u trenutku poetskoga nadahnuća izrekao pjesnik i mislilac Halil Džubran.

Oni koji budu *putovali* kroz "roman hroniku" *Ismail & Ismail* spisateljice Suade Hodžić brzo će uvidjeti da nije samo kofer (s vrijednim, poticajnim Filibalićevim alimskim rukopisima) zadati sudbinski prostor, nego je to, u svojoj zadatoj geometrijskoj i psihosocijalnoj "formatiranosti" i roditeljski i svaki drugi dom, i zatvor, i bolnički prostor, i rodbinske životne "ograđenosti", i džamija, sve do mezara, gdje se čovjekova svakodnevna svedenost na *zidove* mjeri sviješću o vlastitoj i univerzalnoj slobodi... Jedna od sura u Kur'anu Časnom imenovana je, jednostavno, kao "Sobe" (*Hudžurat*), u njoj se metaforom sobe kao zatvorenog, vlastitog, intimnog čovjekova prostora vjerniku nalaže na koji način treba biti ostvarivana primjerena komunikacija naprema svega što je izvan zadatih zidova, kapija, prozora, "otvorenosti" i "zatvorenosti" *vis a vis* vanjskoga svijeta i postojeće društvene stvarnosti...

Tek se u svijesti o samosti i samoodgovornosti na Ovome svijetu dolazi do svijesti potrebe za dijalogom, komunikacijom, socijalnom pozicioniranošću naprema svijeta oko sebe. Dok je u *Ismailu & Ismailu* Ismail mlađi u vječitom pokretu, nemiru, putovanju, traganju, otkrivanju, Ismail stariji djeluje stamenim i čvrstim poput stamenosti njegovih rukopisa pohranjenih u koferu koji, sudbinski, dolazi do Ismaila mlađeg. Vremena u romanu se i haotično i nježno prepliću

tako da se romanospisateljica ponekad direktno “upliće” u njihovu međusobnu povezanost na način da određenim primjedbama, pitanjima, fingiranim dvojenjima uspostavlja što prisniji kontakt s potencijalnim čitaocem kao onim važnim faktorom koji treba da vlastitim čitanjem/razumijevanjem sunaratorski, odnosno sustvaralački sudjeluje u što potpunijem *ostvarivanju* konkretnoga književnog djela.

U svome svakodnevnom životu čovjek je izložen konstantnom strahu od uzaludnosti, strahu od neuspjeha, od banalizacije u neizbježivim ponavljanjima, od terora vječitih kompariranja s drugima i drukčijima, strahu od bahata konfesionalizma, od nemanja onoga za čime se odsudno žudi, strahu od svega što izmiče naslijeđenim ljudskim očekivanjima i “nadograđivanim” lakomostima, spas je prvenstveno moguć u postizanju primjerene unutarnje i izvanjske ravnoteže vjerom u Boga i strpljivim pouzdanjem u načelo Istine i Dobra. Istinska unutarnja ravnoteža moguća je u sretnoj simbioznoj sraslosti dviju važnih kategorija čovjekova postojanja na Ovome svijetu, to su osjećanje Slobode i osjećanje Tradicije. Na tim univerzalnim premisama *uravnotežena* je unutarnja atmosfera romana *Ismail & Ismail*. Ismail stariji, odnosno Ismail Filibalić, stvarna historijska ličnost sredinom XX stoljeća u Novom Pazaru, svojim ukupnim životom, djelom, ponašanjem, principijelnošću svjedoči obje ove univerzalne kategorije čovjekove uravnoteženosti u svijetu. Iskreno osjećanje vjere i vjerovanja uvijek traži i svoja sasvim konkretna, potvrđujuća djela.

Ono što me naročito *začudilo* u ovome “romanu hronici” jest odsustvo volje naratora, odnosno autorice Suade Hodžić, da direktnije imenuje mnoge protagoniste iz familijarne, prijateljske, komšijske, saradničke “loze” Ismaila mlađeg i Ismaila starijeg, gdje je u *imenovanju* neke osobe stavljeno samo inicijalno slovo nekog mogućega imena (“pjesnik M.”, “amidža S.”, itd.), što je, vjerovatno, učinjeno iz razloga da i Ismail iz sredine XX stoljeća (Ismail stariji) i Ismail s prijelomnice XX i XXI stoljeća (Ismail mlađi) *dobiju* znatno više u svojoj egzistencijalnoj “ogoljenosti” i “misiji” u konkretnome književnoetičkom *poslanju*. Brzo se uviđa koliko su naracijski

vješto prepleteni sasvim konkretni historijski događaji s onim što se, uvjetno kazano, može nazvati književnom fikcijom... Na taj se način i “roman hronika” *Ismail & Ismail*, kako ga je pažljivo i brižno oblikovala autorica Suada Hodžić, može doživjeti/razumjeti kao neki mogući budući “kofer”, sudbinski, spasonosni životni kovčeg, koji treba da otvori i blagovremeno prihvati neki mogući budući Ismaili & Ismaili.

Očito je da za Suadu Hodžić, književnost, uz nužnu svoju književnoestetsku dimenziju, treba imati i primjerenu književno-humanističku i književnoodgojnu misiju u svijetu u kojemu se živi. I to je, naravno, jedan od sasvih legitimnih pristupa književnom oblikovanju. Susrećemo to u prozama i književnim ostvarenjima mnogih pisaca u bošnjačkoj književnoj tradiciji tokom XX stoljeća, kao, naprimjer, kod Osmana Nurića, Hamdije Mulića, Envera Čolakovića, Alije Nametke, Muhameda Abdagića, pa Ejuba Todorovca, Ibrahima Kajana, Džemaludina Latića i mnogih drugih ranijih i savremenih autora koji su književno *stvarali* na bosanskom jeziku.

Moram *priznati* da sam se veoma ugodno osjećao dok sam *putovao* “romanom hronikom” *Ismail & Ismail* romanospisateljice Suade Hodžić, prvenstveno iz razloga što se ne sjećam da sam nešto slično u ovdašnjoj literaturi susreo i pročitao... Bogatstvo i slojevitost ovoga romanesknog štiva najviše se otkriva u njegovoj prividnoj jednostavnosti, otvorenosti, u punoj harmoniziranosti svih izloženih literariziranih sastavina i, povrhu svega, u dosljednoj spisateljskoj iskrenosti naprema svetosti osobnog svjetonazora i odnosa prema historijskim činjenicama koje baštini Novi Pazar te ljudi i generacije koji žive na ovome prostoru Sandžaka. Pa i kad se, na kraju romana, navode neke direktne svjetonazorne ilmihske postavke Ismaila Filibalića, Ismaila starijeg, njihova je funkcija da posluže kao svojevrsne ilustracije jednom čednom doživljavanju vremena i vlastite alimske misije u svome životnom dobu, što se, gotovo u potpunosti, izgubilo u vremenu u kojemu danas živimo i snalazimo se.

Iz tog bi razloga možda nabolje bilo privesti kraju ovaj tekst/osvrt *Ismail i Ismail* jednim citatom gotovo iz samog kraja ovoga “romana hronike”:

“Šta ima u tome kad otac podigne dlanove prema licu, a lice pogne prema zemlji, kad ga u tome *oponaša sin, koji sa svojih malih dlanova predaje imenu Ismaila Filibalića nepatvorenu i čistu riječ, koja ima smisao jedino onom ko zna da čita dječije srce. / Ponovo je počela sipiti kiša, dok je sunce izvirivalo iza oblaka. Uvijek se sve iznova ponavlja, kiša i sunce, da bi bilo to što jest, jednako su potrebni nebu. Svakog časa se očekivalo da će zapjevati ptica koja je poput isukane sablje, jedva raširenih krila, proletjela između dva nišana. / ‘Dobro je’, jedva čujno reče sebi. I izgovori jednu jedinu riječ za kojom je neprestano tragao, a koju niko ne bi mogao, i da je čuo, razumjeti. Odjednom mu se učinilo sve tako jednostavno, a tako drukčije i uvećanije. / Taj trenutak pripada samo njemu i niko o tome nema pravo dodati više niti jednu jedinu riječ.”*

A kako svako čitanje počinje od onoga presudnog psihološkog trenutka kad potencijalni čitalac prestane da oklijeva, da odgađa i odugovlači hoće li se u punoj čitalačkoj obzirnosti *predati* konkretnom tekstu, tako i svako osobno čitalačko iskustvo, odnosno svako iskustvo neposrednoga dijaloškog percipiranja čitanoga i *pročitannoga*, pretvara se u onaj naročiti intelektualni autotest u kojemu čitalac najdirektnije spoznaje i prepoznaje vlastite perceptive mogućnosti i odnose naprema postojećega svijeta i njegovih dinamičnih mijena. Moglo bi se, na kraju ovoga prigodnog osvrta, ustvrditi da upravo roman hronika *Ismail & Ismail* Suade Hodžić širimice otvara vrata i za njegovo čitanje u kontekstu aktualnoga vremena u kojemu se živi, razmišlja, djeluje, uslovljava i – čita.

Hadžem Hajdarević

حاجم حيدارفيتش

حياة مشبكة بفسيفسات البلاء الدائمة

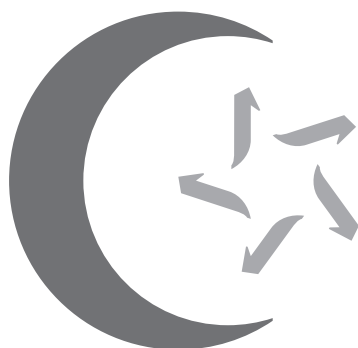
يعطي المؤلف في هذه المقالة لمحة قصيرة إلى كتاب سعادا حوجيتش بعنوان «إسمعيل وإسمعيل»، والذي طلع مؤخرا من المطبعة. إنه في حقيقته رواية مسجلة للأحداث ويتناول في الأساس مسألة الانتماء ووفاء الإنسان لانتماؤه.

Hadzem Hajdarevic

Life Intertwined with a Permanent Ordeal Mosaic

Summary

In this short paper, the author looks back at Suada Hodžić's novel *Ismail & Ismail*, which was recently published. It is a novel-chronicle, which basically talks about a person's belonging, and about loyalty to that belonging.

Službeni dio

| Aktivnosti Vijeća muftija

Broj: 03-2-95/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, razmatrajući prijedlog Nastavnog plana i programa mektebske pouke Mešihata Islamske zajednice u Sloveniji, donijelo sljedeći:

ZAKLJUČAK

Vijeće muftija daje saglasnost na Nastavni plan i program mektebske pouke Mešihata Islamske zajednice u Sloveniji.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-104-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Rahmanović Suvađ sin Asifa, iz Zavidovića, može za potrebe izgradnje vjerskog objekta u mjestu Livadama džemata Pašin Konak, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 716/6, zv. „BAŠČA”, u naravi voćnjak 3. klase, površine 158 m², upisanu u p.l. br. 1347 K.O. HAJDAREVIĆI, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići – Vakuf džemata Pašin Konak.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-105-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hoffman rođ. Čehić Semira kći Asima, iz Prijedora, može za potrebe džemata Ljubija, Medžlis IZ Prijedor, uvakufiti nekretnine označene kao k.č. br. 518/1, zv. "KUĆIŠTE", u naravi kuća, površine 46 m² i k.č. br. 518 zv. "KUĆIŠTE", u naravi dvorište površine 6 m², upisane u p.l. br. 130/3 K.O. Ljubija, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Prijedor- Vakuf džemata Ljubija.

Šart uvakufljenja je da se na zemljištu izgradi spomen obilježje džematlijanima-šehidima džemata Ljubija.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Prijedor i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-106-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redov-

noj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hujdur Emin sin Nezira, iz Hrasna Gornjeg, može za potrebe džemata Hrasno Gornje, Medžlis IZ Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1724, zv. "Drum", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 7841 m² i u naravi šuma 4. klase, površine 351 m², upisane u pl. br. 296 K.O. Hrasno, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kalesija– Vakuf džemata Hrasno Gornje.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kalesija i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-107-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Rašidović Ibrahim sin Sinana, iz Miljanovaca, može za potrebe džemata Miljanovci, Medžlis IZ Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2028, zv. "Bukvik", u naravi voćnjak 5. klase, površine 4469 m², upisanu u pl. br. 1286 i zk. ul. br. 2299 K.O. Miljanovci, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kalesija– Vakuf džemata Miljanovci.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kalesija i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-108-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Šmigalović Alija sin Mehmeda, iz Kalesije i Šmigalović Zijad sin Mehmeda, iz Kalesije, mogu za potrebe mezarja džemata Tojšići, Medžlis IZ Kalesija, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu $\frac{1}{2}$ zemljišne parcele označene kao k.č. br. 693, zv. "Zečić", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 1159 m², upisanu u pl. br. 4164 i zk. ul. br. 991 K.O. Vukovije, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kalesija– Vakuf džemata Tojšići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kalesija i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-109-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Varupa rođ. Keško Zehra, kći Mustafe, iz Grbavice, može za potrebe džemata Grbavica, Medžlis IZ Vitez, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 534/3, zv. "Grbavica Majdan", u naravi pašnjak 2. klase, površine 740 m², upisanu u pl. br. 327 K.O. Bukve, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Vitez– Vakuf džemata Grbavica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Vitez i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-110-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Omerhodžić Fahrudin sin Vejsila, iz Kaknja, može u ime rahm. Hodžabegović Mustafe sina Nezira, za potrebe džemata Dobojski, Medžlis IZ Kakanj, uvakufiti zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1074/2, zv. "DONJI ŠPIRIO", u naravi oranica/njiva 4. klase, površine 466 m², upisanu u pl. br. 604 K.O. Biće, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kakanj - Vakuf džemata Dobojski.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kakanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-111-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Avdić Eldin sin Edisa, iz Kalesije, može za potrebe džemata Caparde, Medžlis IZ Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1184/3, zv. "LUKA", u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 3702 m², upisanu u pl. br. 982/1 K.O. Caparde, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – Vakuf džemata Caparde.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kalesija i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-112-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Redžić Zejna kći Rašida, iz Zavidovića, može za potrebe džemata Borovnica, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju nekretninu označenu kao k.č. br. 290, zv. „SALIŠTE”, u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 2.003 m², upisanu u p.l. br. 101 K.O. BOROVNICA, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići – Vakuf džemata Borovnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-113-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Omeragić Lutvo sin Salke, iz Zastinja, može za potrebe izgradnje džamije u džematu Zastinje, Medžlis IZ Gornji Vakuf, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2192/5, zv. „Selišće”, u naravi njiva površine 600 m2, upisanu u zk. ul. br. 215 K.O. SP_PRIVOR, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf – Vakuf džemata Zastinje.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Gornji Vakuf i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-114-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Isaković Osman sin Osme, iz Gornjeg Vakufa, može za potrebe džamije, imamskog stana i pratećeg objekta u džematu Hrasnica, Medžlis IZ Gornji Vakuf, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 624/11, zv. „Gložak”, u naravi njiva površine 1000 m2, upisanu u zk. ul. br. 1220 K.O. SP_TIHOMIŠLJE, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf – Vakuf džemata Hrasnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Gornji Vakuf i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-115-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Miralemović Muhamed sin Mahmuta, iz Zvornika, Miralemović Pašan sin Mahmuta, iz Zvornika, Miralemović Redžo sin Mahmuta, iz Zvornika, Miralemović Vahid sin Mahmuta, iz Zvornika, mogu za potrebe mekteba Šib, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/4 zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1267, zv. "Bašča", u naravi voćnjak 2. klase, površine 422 m², upisanu u pl. br. 263/4 K.O. Križevići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zvornik – Vakuf mekteba Šib.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zvornik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-116-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redov-

noj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mešić Danijar sin Saliha, iz Tešnja, Mešić Ibrahim sin Saliha iz Tešnja, Sarić Tarik sin Nedžada iz Tešnja i Sarić Mersiha kći Nedžada iz Tešnja, mogu za potrebe Medžlisa IZ Tešanj, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/42 zemljišnih parcela označenih kao k.č. br. 1129, zv. "Đonlagićka", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 2639 m² i k.č. br. 1130, zv. "Đonlagićka", u naravi voćnjak 3. klase, površine 1751 m², upisane u pl. br. 2424 K.O. Tešanj I, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Tešanj – Vakuf.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-117-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Medžlis IZ Tešanj, može za potrebe Medžlisa IZ Tešanj, uvakufiti svoj suvlasnički dio u udjelu 38/42 zemljišnih parcela označenih kao k.č. br. 1129, zv. "Đonlagićka", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 2639 m² i k.č. br. 1130, zv. "Đonlagićka", u naravi voćnjak 3. klase, površine 1751 m², upisane u pl. br. 2424 K.O. Tešanj I, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Tešanj – Vakuf.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-118-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hakić Safet sin Juse, iz Kaloševića, može za potrebe mezarja džamije Kalošević, Medžlis IZ Tešanj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 491, zv. "GREBLJE", u naravi groblje/mezarje, površine 1153 m², upisanu u pl. br. 155 K.O. Kalošević, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Tešanj – Vakuf džamije Kalošević.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-119-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Husibegović Mahmo sin Mehe, iz Kotlanica, može za potrebe mezarja džamije Dolac-Kotlanice, Medžlis IZ Tešanj, uvakufiti svoju

zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1871, zv. "Bašča", u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 562 m², upisanu u pl. br. 402 K.O. Raduša, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Tešanj – Vakuf džamije Dolac-Kotlanice.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-120-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Aščić Miralem sin Redže, iz Gradačca, može za potrebe mezarja džemata Lukavac Gornji-Gornji Džemat, Medžlis IZ Gradačac, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 568/1, zv. "Trešnjik", u naravi oranica/njiva 4. klase, površine 10002 m², k.č. br. 568/2, zv. "Trešnjik", u naravi oranica/njiva 4. klase površine 1843 m², k.č. br. 568/3, zv. "Trešnjik", u naravi prilazni put, površine 154 m² upisane u p.l. br. 29 i zk. ul. br. 678, K.O. Gornji Lukavac, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gradačac - Vakuf džemata Lukavac Gornji-Gornji Džemat.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Gradačac i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-121-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

Z A K L J U Č A K

Daje se saglasnost da Bilalić Mirsad sin Muhameda, iz Teočaka, može za potrebe proširenja mezarja u džematu Sniježnica, Medžlis IZ Teočak, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 7703/2, zv. "Kućni milac", u naravi dvorište površine 212 m², u naravi oranica/njiva 4. klase površine 136 m², k.č. br. 7704/2 zv. „BRDO” u naravi oranica/njiva 4. klase površine 183 m² i k.č. br. 7705/3 zv. „BRDO” u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 317 m², upisane u p.l. br. 4296 K.O. Teočak, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Teočak – Vakuf džemata Sniježnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Teočak i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-122-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

Z A K L J U Č A K

Daje se saglasnost da Delić Jusuf sin Mehmeda, iz Brčkog, može za potrebe vakufa džamije Maoča Stara, Medžlis IZ Brčko, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 289/1, zv. "Kljenovica", u naravi njiva 3. klase površine 6863 m², u naravi njiva 4. klase površine 1389 m², u naravi njiva 5. klase povr-

šine 999, u naravi pomoćna zgrada Kljenovica površine 13 m², i k.č. br. 289 zv. „Kljenovica” u naravi prilazni put površine 240 m², upisane u p.l. br. 109 K.O. Maoča, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Brčko – Vakuf džamije Maoča Stara.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Brčko i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-123-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Halilović Izet sin Islama, iz Bratunca, može za potrebe mezaristana, Medžlis IZ Bratunac, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 464, zv. “ADA”, u naravi njiva 1. klase, površine 2642 m², k.č. br. 700, zv. “Potkrajnica”, u naravi zgrada br. 1 - stambeni objekat površine 61 m², u naravi zgrada br. 2 - štala površine 27 m², u naravi zgrada br. 3 - ostali objekti površine 15 m², u naravi njiva 2. klase površine 2499 m², u naravi dvorište površine 1000 m², upisane u list nepokretnosti 2520/0, K.O. Bratunac, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Bratunac - Vakuf.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Bratunac i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-124-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Kurbegović Dževad sin Muhameda, iz Sanskog Mosta, može u svoje ime i u ime i pred dušu rahmetli oca Kurbegović Muhameda, za potrebe mezarja džemata Kijevo, Medžlis IZ Sanski Most, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1050, zv. "DO", u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 6400 m², upisanu u katastarskoknjižni uložak (kku) i z.k ul. br. 602 K.O. Kijevo, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Sanski Most – Vakuf džemata Kijevo.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Sanski Most i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-125-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Aletović Hasan sin Azema, iz Janje, može za potrebe Medžlisa IZ Janja, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 3909, zv. "Čardačine", u naravi njiva 3. klase, površine 2839 m², upisanu u list nepokretnosti br. 73/o K.O. Janja 1, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Janja - Vakuf.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Janja i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-126-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Alijagić Salih sin Avde, iz Janje, može za potrebe Medžlisa IZ Janja, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 5975/1, zv. "Sprudovi", u naravi zemljište uz korito rijeke Drine, površine 3101 m2, upisanu u p.l. br. 117/1 K.O. Janja 3, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Janja - Vakuf.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Janja i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-127-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Bukvić Ismet sin Mahmuta, iz Omerovića, može u ime rahmetli roditelja Bukvić Mahmuta i Bukvić Emine, za potrebe džemata Omerovići, Medžlis IZ Tomislavgrad, uvakufiti zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 368, zv. "Prikuša", u naravi oranica/njiva 3. klase, površine 1902 m², upisanu u p.l. br. 84, K.O. Omerovići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad - Vakuf džemata Omerovići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tomislavgrad i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-128-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ćatić Aziz sin Hasana, iz Zavidovića, može u svoje ime i u ime svoje porodice, za potrebe džemata Gostović, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2582, zv. "BARA", u naravi livada 3. klase, površine 1290 m², upisanu u p.l. br. 79, K.O. Gostović, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Gostović.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-129-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Imamović Sala kći Mehmeda, iz Zavidovića, može za potrebe pristupnog puta džamije u Donjem Gostoviću, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/6 zemljišnih parcela označenih kao k.č. br. 315/5, zv. "KAMATNICE", u naravi prilazni put, površine 99 m² i k.č. br. 315/7, zv. "KAMATNICE", u naravi prilazni put, površine 102 m², upisane u p.l. br. 1760, K.O. Donja Lovnica, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Donji Gostović.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-130-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Halilović Asim sin Agana, iz Zavidovića, može za potrebe džemata Gornji Kovači, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 878, zv. "KLISURA", u naravi pašnjak 4. klase, površine 2388 m², upisanu u p.l. br. 234, K.O. Činovići, uz uvjet da se predmetna

nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Gornji Kovači.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-131-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mujkić Rasim sin Bege, iz Zavidovića, može za potrebe mezarja u džematu Pašin Konak, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1735/5, zv. "OSOJE", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 1000 m2, upisanu u p.l. br. 519, K.O. Perovići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Pašin Konak.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-132-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redov-

noj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mujkić Ibrahim sin Mehmeda, iz Zavidovića, može za potrebe mezarja u džematu Pašin Konak, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1735/4, zv. "OSOJE", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 1200 m², upisanu u p.l. br. 590, K.O. Perovići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Pašin Konak.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-133-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Bukvić Fadil sin Mehmeda, iz Zavidovića, može u svoje ime i u ime supruge Bukvić Medine, za potrebe džemata Ljeskovica, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti novoizgrađenu kuću na svojoj zemljišnoj parceli označenoj kao k.č. br. 382/9, zv. "JELAH", u naravi oranica/njiva 2. klase površine 678 m² i svoj suvlasnički dio u udjelu 1/2 zemljišne parcele označene kao 382/10 zv. "JELAH", u naravi oranica/njiva 2. klase, površine 35 m², koja će se koristiti kao pristupni put, upisane u p.l. br. 633, K.O. Ljeskovica, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Ljeskovica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-134-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ćatić Džehva kći Hasana, iz Zavidovića, može za potrebe džemata Krivaja, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1826/3, zv. "PODRAVNA NJIVA", u naravi oranica/njiva 7. klase, površine 2353 m², upisanu u p.l. br. 2086, K.O. Mustajbašići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Krivaja.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-135-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Čamdžić Izet sin Begana, iz Zavidovića i Čamdžić Sakib sin Begana, iz Zavidovića, mogu u svoje ime i ime i pred dušu rahmetli ro-

ditelja Čamdžić Nure i Čamdžić Begana, za potrebe džemata Krčevine, Medžlis IZ Zavidovići, uvakufiti svoje suvlasniče dijelove u udjelu 1/2 zemljišne parcele označene kao k.č. br. 139, zv. "NJIVE", u naravi oranica/njiva 7. klase površine 1095 m² i oranica/njiva 6. klase površine 817 m², upisane u p.l. br. 1303, K.O. Mećevići, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići - Vakuf džemata Krčevine.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zavidovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-136-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Zukić rođ. Brašnjić Elvisa kći Đulage, iz Srebrenika, može u svoje ime i u ime i pred dušu rahmetli supruga Zukić Mustafe, rahmetli svekra Esada i rahmetli sjevrke Sadete, za potrebe džemata Lisovići, Medžlis IZ Srebrenik, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 468/1, zv. "BAŠČA", u naravi kuća i zgrada površine 20 m² i voćnjak 4. klase površine 3544 m², upisane u p.l. br. 538, K.O. Lisovići, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik - Vakuf džemata Lisovići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Srebrenik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-137-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Osmić Kasim sin Omera, iz Kiseljaka, može za potrebe džemata Bilalovac, Medžlis IZ Kiseljak, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2392/3, zv. "KRUGLICA", u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 412 m2, upisanu u p.l. br. 489, K.O. Bilalovac, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kiseljak - Vakuf džemata Bilalovac.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kiseljak i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-138-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Dervišević Kemal sin Ragiba, iz Vlasenice, može za potrebe izgradnje šehidskog obilježja za šehide sela Hasanovići i Ćosići u džematu Cerska, uvakufiti svoj suvlasnički dio u udjelu 1/2 zemljišne parcele označene kao k.č. br. 950, zv. "PALUČAK", u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 304 m2, upisanu u list nepokretnosti br. 391/o K.O. Cerska, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Vlasenica - Vakuf džemata Cerska.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Vlasenica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-139-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Dervišević Hirka kći Alije, iz Vlasenice, može za potrebe izgradnje šehidskog obilježja za šehide sela Hasanovići i Ćosići u džematu Cerska, uvakufiti svoj suvlasnički dio u udjelu 1/2 zemljišne parcele označene kao k.č. br. 950, zv. "PALUČAK", u naravi pašnjak 3. klase, površine 168 m², upisanu u list nepokretnosti 391/1, K.O. Cerska, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Vlasenica - Vakuf džemata Cerska.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Vlasenica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-140-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Kruško Mevla kći Husejna, iz Novih Miljanovaca, može za potrebe džemata Hranković, Medžlis IZ Teslić, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu, označenu kao k.č. br. 242/3, zv. „Diljka”, u naravi njiva 6. klase, površine 2150 m², i u naravi njiva 5. klase površine 2150 m², ukupne površine 4300 m², upisane u p.l. br. 486/3 K.O. Ranković, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Teslić–Vakuf džemata Hranković.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Teslić i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-141-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Bašić Nail sin Smaila, iz Zebine Šume, može za potrebe izgradnje hajr vode sa natpisom Hair česma sa imenima njegovih umrlih roditelja Bašić Smaila i Bašić Rabije, Medžlis IZ Ustikolina, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1082 zv. „Kućište” u naravi kuća i zgrada, površine 86 m² i u naravi dvorište površine 269 m², ukupne površine 355 m², upisane u p.l. br. 20/02 K.O. Njuhe, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Ustikolina – Vakuf.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Ustikolina i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-142-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Lipjankić Fikret sin Muhameda, iz Srebrenika, može za potrebe osnivanja mezarja u džematu Dedići, Medžlis IZ Srebrenik, uvakufiti zemljišnu parcelu koju je kupio od Husarić Muhameda, označenu kao k.č. br. 881, zv. „Lučica”, u naravi njiva 8. klase, površine 968 m², upisanu u p.l. br. 625 K.O. Uroža, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik – Vakuf džemata Dedići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Srebrenik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-143-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Šahinović rođ. Vražalić Jasmina kći Sulejmana, iz Kiseljaka, može uvakufiti svoj suvlasnički dio u udjelu 2/3 i Gorak Haris sin Mehmeda, iz Kiseljaka, može uvakufiti svoj suvlasnički dio u udjelu 1/3, za potrebe džemata Han Ploča, Medžlis IZ Kiseljak, zemljišne parcele označene kao k.č. br. 2100, zv. „Pod Pojatom”, u naravi livada 3. klase, površine 249 m² i k.č. br. 2184, zv. „Podkunjača”, u naravi njiva 3. klase, površine 991 m², upisane u

zk. ul. br. 418 K.O. Draževići, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kiseljak – Vakuf džemata Han Ploča.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Kiseljak i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-144-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mujkić Sead sin Hamzalije, iz Srebrenika, može u svoje ime i u ime rahmetli majke Mujkić rođ. Lipjankić Fatime, za potrebe osnivanja mezarja u džematu Dedići, Medžlis IZ Srebrenik, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 883, zv. „Lučica”, u naravi njiva 5. klase, površine 1795 m², upisanu u p.l. br. 625 K.O. Uroža, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik – Vakuf džemata Dedići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Srebrenik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-145-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Husić Vehbija sin Galiba, iz Srebrenika, Husić Zuhdija sin Galiba, iz Srebrenika, Tanović Samija kći Hasiba, iz Srebrenika, mogu uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu $\frac{1}{4}$, Hasanović Adnan sin Džemala, iz Srebrenika i Sarajlić Sanela kći Džemala, iz Srebrenika, mogu uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu $\frac{1}{8}$, za potrebe džemata Ćehaje, Medžlis IZ Srebrenik, zemljišne parcele označene kao k.č. br. 176, zv. „Šarevina”, u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 1640 m² i u naravi oranica/njiva 3. klase, površine 817 m², ukupne površine 2457 m², upisane u p.l. br. 209 K.O. Ćehaje, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik – Vakuf džemata Ćehaje.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Srebrenik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-146-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Džematlije džemata Dedići, mogu za potrebe osnivanja mezarja u džematu Dedići, Medžlis IZ Srebrenik, uvakufiti zemljišnu parcelu koju su kupili od Okić Amera u iznosu od 13.500, 00 KM, označenu kao

k.č. br. 1218/4, zv. „Lučica”, u naravi njiva 4. klase, površine 2966 m², upisanu u p.l. br. 625 K.O. Uroža, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik – Vakuf džemata Dedići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Srebrenik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-147-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Emkić Jakub sin Šabana, iz Nahvioca, može za potrebe džemata Nahvioci, Medžlis IZ Čelić, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 624/8, zv. „PLAC”, u naravi oranica/njiva 3. klase, površine 205 m², upisanu u katastarsko-knjižni uložak (kku) br. 191 K.O. NAHVIOCI, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Čelić – Vakuf džemata Nahvioci.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Čelić i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-148-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Vehabović Omer sin Sabita, iz Doboja, može za potrebe džemata Brijesnica Velika, Medžlis IZ Doboj, uvakufiti zemljišnu parcelu koju bi kupio od Mehinović Šefika sina Omera, označenu kao k.č. br. 1026, zv. „Brdo”, u naravi voćnjak 3. klase, površine 2547 m2, upisane u z.k. izvadak broj 1046 K.O. Velika Brijesnica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Doboj – Vakuf džemata Brijesnica Velika.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Doboj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-149-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Vehabović Jakub sin Ahmeta, iz Doboja, može za potrebe džemata Brijesnica Velika, Medžlis IZ Doboj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu, označenu kao k.č. br. 1027, zv. „Buzekara”, u naravi voćnjak 4. klase, površine 1298 m2, upisane u z.k. izvadak broj 615 K.O. Velika Brijesnica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Doboj – Vakuf džemata Brijesnica Velika.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Doboj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-150-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Omerhodžić Ibrahim sin Abdulaha, iz Sarajeva, može pred dušu i u ime rahmetli roditelja Omerhodžić Abdulaha i Hadžire, za potrebe džemata Ahimbašići i Klokotnica Polje, Medžlis IZ Doboj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu, označenu kao k.č. br. 378, zv. „Njiva”, u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 6310 m², upisane u katastarskoknjižni izvadak (kku) broj 3811 K.O. Klokotnica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Doboj – Vakuf džemata Ahimbašići i Klokotnica Polje.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Doboj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-151-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redov-

noj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Brljak Ismet sin Eniza, iz Novog Travnika, može za potrebe mezarja naselja Seona u džematu Rostovo, Medžlis IZ Novi Travnik, uvakufiti zemljišne parcele koje bi kupio od Erak Borislava i Erak Sime, označene kao k.č. br. 352/1, zv. „SELIŠĆE”, u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 505 m2, k.č. br. 401/2, zv. „SELIŠĆE”, u naravi prilazni put, površine 243 m2, k.č. br. 403/2, zv. „SELIŠĆE”, u naravi prilazni put, površine 53 m2, upisane u p.l. br. 79, K.O. Rostovo, k.č. br. 351/1 zv. „SELIŠĆE”, u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 470 m2, k.č.br. 400/2 zv. „GUVNO”, u naravi prilazni put, površine 35 m2 i k.č. br. 404/2, zv. „GUVNO”, u naravi prilazni put, površine 228 m2, upisane u p.l. br. 86 K.O. Rostovo, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik – Vakuf džemata Rostovo.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Novi Travnik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-152-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Salkić rođ. Bajrić Almasa kći Selima, iz Tešnja, Salkić Almir sin Muje, iz Tešnja, Vuković rođ. Salkić Almina kći Muje, iz Tešnja, mogu pred dušu i u ime rahmetli Salkić Muje sina Smajla, za potrebe džemata Ševarlije-Potočani, Medžlis IZ Doboj, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/3 zemljišne parcele označene kao k.č. br. 255, zv. „Dočić”, u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 3081 m2, upisane u list nepokretnosti broj 345/3 K.O. Poto-

čani, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Doboj– Vakuf džemata Ševarlije-Potočani.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Doboj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-153-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Husaković rođ. Bekrić Zilha kći Ibrahima, iz Stanić Ri-jeke, može pred dušu i u ime rahmetli oca Bekrić Ibrahima, za potrebe džemata Habibovići, Medžlis IZ Doboj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu, označenu kao k.č. br. 3022/4, zv. „Pod Raskorišće”, u naravi groblje/mezarje, površine 500 m2, upisane u katastarskoknjižni izvadak (kku) broj 3630 K.O. Klokotnica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Doboj – Vakuf džemata Habibovići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Doboj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-154-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redov-

noj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Turčinović Ibrahim sin Osmana, iz Smajlovića, može za potrebe džamije u džematu Pločari Polje, Medžlis IZ Fojnica, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu, označenu kao k.č. br. 1668, zv. „Hadvine”, u naravi njiva 6. klase, površine 819 m², upisane u katastarskoknjižni izvadak (kku) broj 213 K.O. Ščitovo, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Fojnica– Vakuf džemata Pločari Polje.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Fojnica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-157-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Konjic da može izvršiti uklanjanje objekta džamije u džematu Donji Gradac – Nevizdraci s ciljem izgradnje nove džamije na parcelama označenim kao k.č. 243/2, 244 i 245, sve KO Gradac.

Zadužuje se Medžlis IZ Konjic da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije ovog zaključka.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Konjic i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-158-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

Z A K L J U Č A K

Mezarje u džematu Ripač, Medžlis IZ Bihać, označeno kao k.č. broj 1408/1, ukupne površine 1238 m², upisane u PL broj 211, KO Ripač, se proglašava neaktivnim.

Medžlis IZ Bihać je dužan poduzeti sve radnje s ciljem zatvaranja predmetnog mezarja.

Obavezuje se Medžlis IZ Bihać da redovno održava predmetno mezarje.

Zadužuje se Medžlis IZ Bihać da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije ovog zaključka.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Bihać i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-159-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

Z A K L J U Č A K

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Tešanj da može izvršiti uspostavu prava služnosti na dijelu vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 428/1, KO Tešanj I u površini od 110 m², opisan situacijom geometra broj SIT-190/21 od dana 21.12.2021. godine u korist "ACŠ" Auto centar Školjić na period do završetka izgradnje objekta, a najduže do 31.12.2025. godine.

Obavezuje se "ACŠ" Auto centar Školjić da na ime naknade za uspostavljanje prava služnosti izvrši ograđivanje vakufske nekretnine u dužini od 200 metara

postavljanjem betonskog cokla i ograđivanjem plastičnim panelima duž međne linije i povlasnog dobra.

Zadužuje se Medžlis IZ Tešanj da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-160-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Tešanj da može izvršiti transformaciju/zamjenu vakufskih nekretnina označenih kao k.č. broj 475/9 i 475/10, ukupne površine od 500 m2, upisane PL broj 1391 KO Tešanj II, za nekretninu u vlasništvu Ajanović Edhema, upisane kao k.č. broj 591/2, KO Tešanj II, površine 4658 m2 upisane u PL broj 687 KO Tešanj II.

Obavezuje se Medžlis IZ Tešanj da nekretninu koju dobije u zamjeni upiše na ime istoimenog vakufa odnosno da nekretninu upiše na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis IZ Tešanj-Vakuf Dibekhane džamije.

Zadužuje se Medžlis IZ Tešanj da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-161-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.
18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redov-

noj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Tešanj da može izvršiti transformaciju/zamjenu vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 2506, zvana "Potoci", u naravi njiva 4. klase, površine 7395 m², upisane PL broj 2667, KO Raduša, za nekretninu u vlasništvu Bećirević Elvira, označenu kao k.č. broj 957, u naravi dućan, površine 16 m², upisan u PL broj 212.

Obavezuje se Medžlis IZ Tešanj da nekretninu koju dobije u zamjeni upiše na ime istoimenog vakufa odnosno da nekretninu upiše na ime Islamska zajednica u BiH- Medžlis IZ Tešanj-Vakuf džamije Raduša.

Zadužuje se Medžlis IZ Tešanj da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-162-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Zenica da može izvršiti potpunu rekonstrukciju džamije u džematu Tetovo.

Zadužuje se Medžlis IZ Zenica da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije ovog zaključka.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Zenica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-2-163/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, razmatrajući Izvještaj Vakufske direkcije o realizaciji odobrenih zamjena i transformacija vakufskih nekretnina za period 1.7.2019. - 30.4.2021. godine, donijelo sljedeći:

ZAKLJUČAK

Vijeće muftija usvaja Izvještaj Vakufske direkcije o realizaciji odobrenih zamjena i transformacija vakufskih nekretnina za period 1.7.2019. - 30.4.2021. godine, sa pohvalom, i traži od Direkcije da nastavi sa redovnim izvještavanjem Vijeća o realizaciji transformacija i zamjena vakufskih nekretnina.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-164-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Tešanj da od dobijenih sredstava od transformacije vakufske imovine na osnovu Zaključka vijeća muftija broj 04-1-18-2/22 od dana 13.04.2022. godine, može izvršiti kupovinu stana u vlasništvu Turkeš Seada поближе označenog kao stan br. 20, na 1. spratu, upisanog u ZK uložak broj 2211, KO Tešanj II, broj parcele 350/EJ20 izgrađen na parceli označenoj kao k.č. broj 350 upisan u PL broj 1395 KO Tešanj II, za iznos od 184.000,00 KM.

Obavezuje se Vakufska direkcija da finansijska sredstva u iznosu od 184.000,00 KM uplati Medžlisu IZ Tešanj u svrhu kupovine predmetnog stana.

Obavezuje se Medžlis IZ Tešanj da preostala finansijska sredstva u iznosu od 361.241,75 KM dobijena od transformacije utroši u kupovinu adekvatne nekretnine, o čemu će tražiti saglasnost Vijeća muftija putem Vakufske direkcije.

Za sprovođenje ovog Zaključka zadužuje se Vakufska direkcije i Medžlis IZ Tešanj.

Obavezuje se Medžlis IZ Tešanj da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj o realizaciji zaključka.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-165-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Konjic da može izvršiti uklanjanje objekta džamije u džematu Tuhobić-Repovci s ciljem izgradnje nove, uz prethodno obezbjeđivanje sredstava za izgradnju džamije.

Zadužuje se Medžlis IZ Konjic da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije ovog zaključka.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis IZ Konjic i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-166-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Zenica da može izvršiti transformaciju/prodaju vakufske nekretnine u naravi stan ul. Bulevar Kulina bana br. 28 C, sprat 13, broj stana 31, površine 34,65 m2 upisan u ZK uložak broj 6586, KO Zenica 1, broj parcele 986/1EU3J31, u korist Remzije Berber za iznos od 60.000,00 KM.

Obavezuje se Medžlis IZ Zenica da finansijska sredstva utroši u kupovinu stana u ul. Londža br. 92, 4. sprat ukupne površine od 77,07 m².

Zadužuje se Medžlis IZ Zenica da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovog zaključka obavezuju se Medžlis IZ Zenica i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 04-1-167-2/22

Datum: 19. zul-hidže 1443. h. g.

18. juli 2022. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj trideset i trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 19. zul-hidžeta 1443.h.g., odnosno 18. jula 2022. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Tešanj da može izvršiti transformaciju/prodaju dijela vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 329/1, zvana "Brezik", u naravi voćnjak 2. klase, u površini od 100 m², upisane PL broj 1615, KO Šije na ime Islamska zajednica u BiH-Medžlis IZ Tešanj-Vakuf džamije Šije, u korist Bajrić Hamzaliye za naknadu u iznosu od 10 KM po m², što ukupno iznosi 1.000,00 KM.

Obavezuje se Medžlis IZ Tešanj da finansijska sredstva utroši u zaštitu i ograđivanje predmetne vakufske nekretnine.

Zadužuje se Medžlis IZ Tešanj da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovog zaključka obavezuju se Medžlis IZ Tešanj i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2420-3/22

Datum: 17. zul-ka'de 1443. h.g.

16. juni 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 58. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. zul-ka'dea 1443. h.g., odnosno 16. juna 2022. godine, na prijedlog muftije sarajevskog prof. dr. Nedžad-ef. Grabusa, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

I

Dr. Samed Omerdić imenuje se za rukovodioca službe za vjerske poslove i obrazovanje u Muftijstvu sarajevskom na mandat od četiri godine, počev od 16.06.2022. godine.

Imenovanjem za rukovodioca imenovani postaje član Muftijstva.

II

Imenovani će svoju dužnost obavljati u skladu sa Ustavom, Pravilnikom o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u BiH i drugim propisima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

III

Rješenje stupa na snagu danom donošenja i biće objavljeno u *Glasniku* Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2235-2/22

Datum: 17. zul-ka'de 1443. h.g.
16. juni 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 58. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. zul-ka'de 1443. h.g., odnosno 16. juna 2022. godine, na prijedlog Uprave za ekonomske i finansijske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice daje saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Donji Vakuf za osnivanje pogrebnog društva SEFER-PUT d.o.o.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-1929-4/22

Datum: 17. zul-ka'de 1443. h.g.
16. juni 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 58. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. zul-ka'de 1443. h.g., odnosno 16. juna 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Vijeća Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu broj: 03-03-42-516/22, od 18.05.2022. godine o izboru mr. Mirzete Brkić u zvanje višeg asistenta za naučnu oblast Psihologija, na period od pet godina, s mogućnošću jednog ponovnog izbora ako postigne stepen trećeg ciklusa studija, bez prihvatanja finansijskih obaveza proisteklih iz navedenog izbora mimo usvojenog budžeta.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-1268-5/22

Datum: 17. zul-ka'de 1443. h.g.

16. juni 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 58. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. zul-ka'de 1443. h.g., odnosno 16. juna 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset daje saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Bosanski Novi na Pravilnik o korištenju i uređenju mezarja Medžlisa Islamske zajednice Bosanski Novi, broj: 03-02-1-4657/22 od 21.01.2022. godine, uz obavezu Medžlisa da izvrši korekciju stava (3) člana 13. predmetnog Pravilnika kako slijedi:

“Članovi/domaćinstva sve obaveze prema džematima i Medžlisu mogu izvršiti pravovremenim (za života) uvakufljenjem imovine u korist vakufa Medžlisa uz zadržavanje prava korištenja za života, ili naknadnim (posthumnim) uvakufljenjem na način da se notarski ovjerenom izjavom/testamentom sva imovina ako nema nasljednika, odnosno uz saglasnost nasljednika ako ih ima ili do 1/3 imovine bez saglasnosti nasljednika, daruje Vakufu i ovlašćuje Medžlis da sprovede sve potrebne pravne radnje, nakon smrti darovatelja. Ovakav način izmirenja obaveza i vjerskih priloga regulira se posebnim ugovorom između zainteresiranih strana.”

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Bosanski Novi da korigirani Pravilnik potpisan i ovjeren dostavi Rijasetu.

Član 2.

Pravilnik iz člana 1. ove odluke uz navedenu korekciju, zadovoljava norme propisane općim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2134-3/22

Datum: 17. zul-ka'de 1443. h.g.

16. juni 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 58. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. zul-ka'de 1443. h.g., odnosno 16. juna 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice daje saglasnost na Odluku Upravnog odbora Studentskog centra Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, broj: 03-2-190-4/22 od 27. maja 2022. godine, o imenovanju dr. Muamera Tinjaka za direktora Studentskog centra Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na mandat od četiri godine, od 01.08.2022. do 31.07.2026. godine.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2131-3/22

Datum: 17. zul-ka'de 1443. h.g.

16. juni 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 58. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. zul-ka'de 1443. h.g., odnosno 16. juna 2022. godine, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice daje saglasnost na Odluku Upravnog odbora JU Centar za rehabilitaciju ovisnika o psihoaktivnim supstancama Smoluća (CROPS), broj: 01-03-205/22 od 31. maja 2022. godine, za imenovanje Mevludina Joldića za direktora JU Centar za rehabilitaciju ovisnika o psihoaktivnim supstancama, na mandat od četiri godine.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-1715-5/22

Datum: 08. zul-hidže 1443. god. po H.

07. juli 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 59. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. zul-hidžea 1443. god. po H., odnosno 07. jula 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice daje saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Bosanski Šamac Pravilnik o upravljanju, uređivanju, korištenju i raspolaganju mezarjima u vlasništvu MIZ-e Bosanski Šamac, broj: 02-03-2-IO-188-4-IV/20 od 29.12.2020. godine.

Član 2.

Pravilnik iz člana 1. ove odluke usklađen je sa općim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2548-3/22

Datum: 08. zul-hidže 1443. god. po H.

07. juli 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 59. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. zul-hidžea 1443. god. po H., odnosno 07. jula 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Vijeća Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu broj: 03-03-van. elek. sjed.-448/22 od 28.04.2022. godine o izboru dr. hafiza Dževada Šošića u zvanje redovnog profesora za naučnu oblast Kiraet, bez prihvatanja finansijskih obaveza proisteklih iz navedenog izbora mimo usvojenog budžeta.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2544-3/22

Datum: 08. zul-hidže 1443. god. po H.

07. juli 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 59. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. zul-hidže 1443. god. po H., odnosno 07. jula 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici za izbor nastavnika u sljedeća zvanja:

1. dr. Ibnela Ramića u zvanje vanrednog profesora za naučnu oblast Književnost.
2. dr. Nermina Salkanovića u zvanje docenta za predmete Metodika tjelesnog odgoja I i II.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2456-3/22

Datum: 08. zul-hidže 1443. god. po H.

07. juli 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 59. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. zul-hidže 1443. god. po H., odnosno 07. jula 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

O D L U K U

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Upravnog odbora Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka broj: 18-07-1-63/22 od 13.06.2022. godine o potvrđivanju izbora dr. Ferida Dautovića u zvanje viši naučni saradnik za naučnu oblast "Doprinos Bošnjaka islamskim i drugim naukama".

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2624-2/22

Datum: 08. zul-hidže 1443. god. po H.

07. juli 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 59. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. zul-hidže 1443. god. po H., odnosno 07. jula 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

O D L U K U

**o raspolaganju imovinom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini
koja nema status vakufske imovine**

Član 1.

Obavezuju se medžlisi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini da u slučaju potrebe za raspolaganjem imovinom koja je u njihovom vlasništvu, a koja nema status vakufske imovine moraju tražiti prethodnu saglasnost Rijaset Islamske zajednice.

Medžlisi su dužni uz zahtjev za saglasnost dostaviti mišljenje nadležnog muftijstva.

Član 2.

Raspolaganje imovinom u smislu člana 1. ove odluke podrazumijeva: prodaju, zamjenu, izdavanje pod dugoročni zakup, opterećenje imovine, odnosno stavljanje pod zalog ili hipoteku.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i primjenjivat će se do donošenja pravilnika o imovini Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijasete Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijasete Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijasete IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAJČA; Redakcija: MEHO ŠLJIVO, SAMEDIN KADIĆ, SENADA TAHIROVIĆ, MEVLUDIN DIZDAREVIĆ, MUHAMED JUSIĆ i ALDINA SULJAGIĆ-PIRO; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ lektura: AMILA ŠADIĆ HAJDAREVIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija DOBRA KNJIGA, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.

The Herald

of the Riyasat of the Islamic Community
in Bosnia and Herzegovina

البلاغ

مجلة المشيخة الإسلامية
في البوسنة والهرسك